

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Eleonora Mendlová. Životopisný nástin.

Eleonora Mendlova. A biography.

Bc. Anežka Hošková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy biologie -dějepisu

Odevzdáním této diplomové práce na téma Eleonora Mendlová. Životopisný nástin. potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 11. července 2018

Ráda bych poděkovala panu docentovi Jiřímu Hnilicovi za jeho pozitivní motivaci při práci a cenné rady. Dále děkuji za vydatnou pomoc a spolupráci paní Heleně Poche, která mi poskytla materiál k práci a po celou dobu psaní mi pomáhala. Chtěla bych také poděkovat své rodině za podporu a zásobování kávy při psaní.

ABSTRAKT

Diplomová práce přibližuje životní příběh Eleonory Mendlové, manželky Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin na Univerzitě Karlově. Práce je příspěvkem k poznání dějin rodiny patřící bezpochyby ke kulturním elitám Československé republiky. Díky analýze dochovaných pramenů vytváří celistvý obraz o životě Eleonory Mendlové a její rodiny na pozadí dramatických událostí minulého století.

Eleonora Mendlová, rozená Mráčková, započala svoji studijní dráhu na soukromém gymnáziu Minerva a později pokračovala ve studiu na filozofické fakultě v Praze, které nedokončila. Provdala se za Bedřicha Mendla, který pracoval pro Státní oblastní ústav. Jeho práce vyžadovala časté cesty po českých i evropských archivech. Právě díky těmto cestám vzniklo mnoho osobní korespondence, ve které lze sledovat osud jedné ženy „ve stínu velkého muže“ a pohnutých historických událostí. Do života Eleonory se zapsaly obě světové války, zvláště pak smrt jejího muže v době Protektorátu Čechy a Morava z důvodu jeho židovského původu. Své stáří Eleonora Mendlová prožila u svých tří dětí. Aktivně se podílela se na posmrtném vydání nedokončeného díla Bedřicha Mendla.

KLÍČOVÁ SLOVA

Eleonora Mendlová, Bedřich Mendl, dějiny ženy, rodinná korespondence, dějiny každodennosti, české kulturní elity

ABSTRACT

The aim of this diploma thesis is to scrutinize the story of life of Eleonora Mendlova, the wife of Bedrich Mendl, the first professor of economic history at Charles University. The thesis enables the reader to give a closer look at the Mendl family who, undoubtedly, belongs to the cultural elites of the Czechoslovakia. With the analysis of the extant sources, it is providing a thorough image of the life of Eleonora Mendlova and her family at the background of the dramatic events of the last century.

Eleonora Mendlova, born Mrackova, started her study career at the private comprehensive school Minerva and then she continued with her study at the Faculty of Philosophy at the Charles University which she did not finish. She got married to Bedrich Mendl who worked for the National Regional Institute. His work required visiting various Czech and European archives. Thanks to the travels, we can follow the story of life of a woman in the shade of a big man during the unsettled political situation. The life of Eleonora Mendl was marked considerably by the both World Wars, especially by the death of her husband during the period the Protectorate of Bohemia and Moravia because of his Jewish origin. She spent her old age living with her three children. She participated greatly on the publication of the unfinished work of Bedrich Mendl.

KEYWORDS

Eleonora Mandlova, Bedrich Mendl, the history of a woman, family correspondence, the history of the everydayness, the Czech cultural elites

Obsah

Úvod.....	7
A. Archivní prameny.....	9
B. Literatura.....	10
1. Rodinné kořeny.....	13
2. Od kojence k děvčátku.....	15
3. Studium.....	19
3.1 Vzdělávání a život „U Montágů“.....	19
3.2 Studium na Minervě.....	22
3.3 Otázka univerzitního studia.....	26
3.3.1 Filosofická fakulta.....	29
4. Velká válka.....	34
5. Nápadník židovského původu.....	39
5.1 Bedřich Mendl.....	39
5.2 Šňatek.....	41
6. Manželka historika.....	45
6.1 Mateřství.....	50
7. Konec dobrých časů.....	53
7.1 Smrt Bedřicha Mendla.....	53
7.2 Život za protektorátu.....	56
7.3 Potomci.....	58
8. Vdovství.....	63
8.1 Opatrovnice odkazu Bedřicha Mendla.....	63
8.2 Stáří.....	66
Závěr.....	70
Seznam zkratk.....	73
Prameny a literatura.....	74
Archivní prameny.....	74
Literatura.....	74
Internetové zdroje.....	80
Seznam příloh.....	81
Přílohy.....	82
Obrazová příloha.....	88

Úvod

Cílem této diplomové práce je přiblížit životní osud Eleonory Mendlové. Eleonora Mendlová pocházela ze středostavovské rodiny, provdala se za Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin na Univerzitě Karlově. Ve své diplomové práci budu sledovat její životní osudy v rozmezí let 1893-1979 v komparaci s daným sociokulturním prostředím.

Výše zmíněné téma budu vzhledem k cíli zpracovávat na základě sběru dat z rozsáhlého rodinného archivu rodiny Mendlových, rozhovorů s vnučkou Eleonory Mendlové, Helenou Poche, a studiem literatury reflektující právě toto historické období.

Sociální původ Eleonory Mendlové, její studium na filozofické fakultě, okruh jejích přátel i židovský původ jejího manžela jsou požadavky pro vlastní hypotézy korelace dobových sociálních trendů s životními osudy této výjimečné ženy. Tyto hypotézy budu ověřovat na základě historických pramenů, převážně rodinných dopisů, které její příbuzní pečlivě uschovali v rodinném archivu. Využiji i metodu oral history, logické dedukce a srovnávání.

Dat se v rodinném archivu zachovalo velmi mnoho, tato skutečnost mi poskytla dostatečné podněty. Na druhé straně bylo třeba jednotlivé archiválie seřadit chronologicky, aby bylo umožněno rozklíčování informací pro konstrukci reality, jak jen je to v historickém bádání možné. Chronologicky jsem seřadila i kapitoly své diplomové práce.

Další metodou využitou pro moji diplomovou práci byl rozhovor s pamětníkem, vnučkou Eleonory Mendlové, za kterou jsem docházela do jejího pražského bytu.

20. století bylo na historické události bohaté a nese s sebou také velké množství otázek. Jak se tyto události odrazily v životní dráze manželky významného historika? Díky analýze dochovaných pramenů lze vytvořit jistý obraz o jejím životě i životě její rodiny. Zkoumané historické téma ukáže měnící se vnímání postavení ženy ve společnosti, otázku antisemitismu, vlastenectví či budování socialistické republiky.

Studijní dráha Eleonory Mendlové započala na soukromém gymnáziu Minerva a pokračovala na filozofické fakultě v Praze. Z dochované korespondence lze vystopovat život manželky „ve stínu velkého muže“. Vliv obou světových válek na soukromý život manželů Mendlových i širší rodiny byl bezesporu velký. Smrt manžela se tragicky podepsala na její

životní trajektorii i trajektorii jejich tří dětí. Komunistický převrat v roce 1948 a následné roky budování socialistické společnosti se na osudech celé rodiny Mendlových odrazily rovněž.

Diplomová práce mapuje životní osudy paní Mendlové chronologicky. V první části práce jde především o popis její původní rodiny. Práci na tomto tématu mi usnadnily vzpomínky Eleonory Mendlové na dětství, které před svou smrtí nadiktovala své dceři.

Eleonora Mendlová pocházela z významné pražské rodiny. Dostalo se jí dobrého vzdělání na Minervě. Díky své pílí se jí podařilo studovat na filosofické fakultě, což bylo pro dívku v této době neobvyklé. Jako mladá studentka měla své naděje a profesní sny.

V dalších kapitolách již nepíše pouze o samotné Eleonoře Mráčkové. Ještě za studia se seznámila s historikem Bedřichem Mendlem, za kterého se v roce 1917 provdala. Manželům Mendlovým se narodily tři děti. Bedřich Mendl pokračoval v práci historika a Eleanora pečovala o děti a domácnost. Korespondence mezi manželi byla častá a v rodinném archivu je zachováno velké množství dopisů, které si psali. Dramaticky do osudu rodiny Mendlových zasáhla II. světová válka. Bedřich Mendl spáchal v roce 1940 sebevraždu.

V poslední části své práce sestavuji obraz paní Eleonory jako vdovy. Díky jejím osobním vzpomínkám, zachyceným v rodinném archivu, se podařilo vykreslit tento obraz poměrně reálně.

Jak je patrné, primárním zdrojem historických pramenů bude korespondence z rodinného archivu, stejně tak je pro moji práci důležitý fond Bedřicha Mendla, který spravuje Archiv Akademie věd ČR.¹ Zde je také uložena korespondence osobní a rodinná, která zahrnuje několik stovek adresátů.

O Eleonoře Mendlové neexistuje ucelená monografie. Informace, které lze dohledat v odborné literatuře, vypovídají pouze o jejím manželovi Bedřichu Mendlovi.² Nejpodrobnější životopis profesora Mendla se nachází ve sborníku *Vědecká práce profesora*

---

¹ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, ČÁŇOVÁ E., BEDŘICH MENDEL, Inventář, Praha 1990.

² Viz podkapitola B Literatura

*hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992.*³, kde je jeho manželka zmiňovaná pouze okrajově.

Životní příběh Eleonory Mendlové však pozornost zasluhuje. Odstranění tohoto deficitu je mimo jiné i cílem této práce.

A. Archivní prameny

Korespondence po mnohá staletí patřila mezi důležité prostředky komunikace, a proto nám dnes může sloužit jako důležitý pramen. Konkrétně rodinná korespondence jednak informuje o tom, co se děje mimo místní a časový dosah adresáta, současně navozuje blízkost pisatele a adresáta.⁴ Právě korespondence rodiny Mendlových, kterou se ve své práci zabývám, je typickou ukázkou pramene k dějinám „vnitřního prostoru“. V tomto dějinném období se setkáváme se vztahem mezi ženou a mužem, představami o jejich poslání i povinnostech.

V soukromém rodinném archivu, nyní patřícím vnučce E. Mendlové, paní Heleně Poche, se zachovalo značné množství korespondence a dokumentů úřední povahy, týkající se několika generací této rodiny. Já se budu věnovat pouze pramenům, které souvisí s Eleonorou Mendlovou, rozenou Mráčkovou. V rodinném archivu se nachází ručně sepsané vzpomínky z jejího dětství, které nadiktovala Eleonora Mendlová své dceři Mileně několik dní před svojí smrtí. Dále se v rodinném archivu zachovalo mnoho dopisů otce Konstantina Mráčka a matky Eleonory Mráčkové adresovaných své dceři, v kterých se často vyjadřují k jejímu životu. Právě z těchto dopisů lze snadno vyčíst Eleonořiny postoje a identifikovat události, které zažívala v době dětství a studia, včetně jejího postoje k ženské emancipaci. Za zmínku stojí deník *Historie jedné lásky*, ve kterém si Bedřich Mendl se svojí ženou zapsali vzpomínky na své seznámení. Korespondence mezi Eleonorou a jejími potomky je neroztřídně uložena v krabicích rodinného archivu. Přínosné jsou osobní výpovědi vnučky, paní Heleny Poche, na poslední léta života její babičky za doby komunistického režimu.

---

³MÍŠKOVÁ, Alena, PAĎOUREK, Jan. *Bedřich Mendl 29. srpna 1892-28. září 1940*. In: Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997. s. 9-17.

⁴PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27. - 28. dubna 2006)*. s. 525.

V Archivu Akademie věd ČR, který spravuje většinu Mendlovy pozůstalosti, je v historikově fondu uloženo 25 kartonů z časového rozmezí 1898-1978. Já jsem využila pouze jeho osobní a rodinnou korespondenci, která čítá několik desítek dopisů mezi Bedřichem a Eleonorou. Zde je uložena většina listů psaná Mendlem, dopisy jeho ženy jsou tu zachovány hlavně z období druhé poloviny 20. století, kdy už se jako vdova, po sebevraždě svého muže, aktivně soustředila na vydání Mendlových rukopisů a oživení jeho vědeckého odkazu.

V Archivu Univerzity Karlovy ve fondu *Filozofické fakulty* je uchována Mendlova osobní složka, jež obsahuje materiál k jeho studiu na univerzitě. Informace o průběhu studia Eleonory Mendlové jsou k dispozici ve fondu: *Katalogy posluchačů Filozofické fakulty UK* od roku 1912 do 1916. Vzhledem k tomu, že paní Eleonora nedokončila doktorát, žádné další výstupní materiály archiv nemá.

B. Literatura

Sledované téma je dílčí součástí sociálních dějin příslušného časového úseku. Stejně tak se částečně dotýká i dějin politických a současně zasahuje do dějin každodennosti. Literaturu k diplomové práci jsem rozdělila do dvou pomyslných skupin. První část práce mapuje dětství, dobu studií na gymnáziu a vysokoškolská léta ženy, pocházející z přední měšťanské rodiny.

Do první skupiny jsem zařadila práce historičky Mileny Lenderové *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století⁵, Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století⁶ a Vše pro dítě! Válečné dětství 1914-1918⁷. Ve své literatuře se autorka pokouší postihnout život žen, a to především žen středního stavu. Podrobně si všímá významu egodokumentů pro pochopení vnitřního světa ženy, ale i její představy o světě a společnosti, kterou je obklopena. Velkou pozornost ve svých pracích věnuje dějinám každodennosti v*

---

⁵LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. II. Vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

⁶PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006.

⁷LENDEROVÁ, Milena, HALÍŘOVÁ, Martina a JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: válečné dětství 1914-1918*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2015

průběhu „dlouhého“ 19. století.⁸ Rozmach takto zaměřeného bádání umožnil vydat v roce 2009 kolektivní syntézu *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*.⁹

K vykreslení obrazu postavení ženy ve společnosti první Československé republiky přispěla publikace Jany Burešové *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*.¹⁰

Z vydaných pramenů jsem využila publikaci *Československé studentky let 1890-1930: Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*, kde se nachází vzpomínky vystudovaných žen a vyučujících.¹¹ Na příkladu souboru zachované rodinné korespondence v soukromém archivu doc. Hnilica v článku *Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky*, poukazuje na motivace, vzdělávací strategii a studijní trajektorii jedné z dcer manželů Mendlových.¹²

Ve své práci jsem vycházela i z publikace tří autorek- Marie Báhenské, Libuše Heczkové a Dany Musilové. Autorky se zde věnují vybraným aspektům českého feministického myšlení. Zabývají se specifickými problémy utvářejících se ženských profesí a vyššího studia.¹³

Do druhé skupiny použité literatury jsem zařadila příspěvky shrnující život Bedřicha Mendla. Jedná se převážně o nekrology a články či přednášky vzniklé při výročí historikova narození a smrti. V roce 1992 česká historická obec vzpomínala 100. výročí narození prvního profesora hospodářských dějin, B. Mendla. K této oslavě vznikl sborník syntetizující pohled na jeho život a dílo, jehož součástí je podrobný životopis sepsaný Alenou

---

⁸LENDEROVÁ, Milena, DOUŠOVÁ, Hana a JIRÁNEK, Tomáš. *Dějiny každodennosti dlouhého 19. století. I. díl, Dějiny hmotné kultury*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001 a LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti dlouhého 19. století. II. díl, Život všední a sváteční / Milena Lenderová [et al.]*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií, 2005.

⁹LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009.

¹⁰BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.

¹¹HONZÁKOVÁ, Albína, ed. *Československé studentky let 1890-1930: Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. V Praze: Ženská a národní rada a spolek Minerva, 1930.

¹²HNILICA Jiří, *Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky*. In: *Gender History – to přece není nic pro feministky*. Tomáš Jiránek – Karel Rýdl – Petr Vorel (eds.), Pardubice, Univerzita Pardubice, 2017, s.322-333.

¹³BAHENSKÁ, Marie, MUSILOVÁ, Dana a HECZKOVÁ, Libuše. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2011.

Míškovou a Janem Paďourkem.¹⁴ Ve stejném sborníku se J. Havránek zaměřil na studium a působení B. Mendla na Univerzitě Karlově.¹⁵ Sondu do každodennosti archivních badatelských cest Bedřicha Mendla, předkládá studie Hany Pátkové.¹⁶

Rozbor přítomnosti vzestupu antisemitských hnutí ve střední Evropě na konci 19. století poskytuje Michal Frankl v knize „*Emancipace od židů*“.¹⁷ Soupis a analýza právních předpisů, které upravovaly postavení obětí „konečného řešení židovské otázky“ na území protektorátu, jsou shrnuty v publikaci *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava*.¹⁸

Podnětná je bezesporu nedávno vzniklá diplomová práce Kateřiny Ciché *Bedřich Mendl (1890-1940): Život a dílo*, která mapuje životní trajektorii a přínos Bedřicha Mendla pro historii.¹⁹ Bakalářská práce Evy Rajzlové pojednává o Mendlově životě skrze korespondenci s Eleonorou Mendlovou. Eva Rajzlová na základě rozboru korespondence, uložené v Archivu Akademie věd České republiky, hledá každodennost českého badatele na služebních cestách po domácích i zahraničních archivech.²⁰

---

¹⁴MÍŠKOVÁ, Alena, PAĐOUREK, Jan. *Bedřich Mendl 29. srpna 1892-28.září 1940*. In: Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997. s.9-17.

¹⁵HAVRÁNEK, Jan, *Bedřich Mendl, průkopník studia dějin expanze Evropy*. In: Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997. s. 41-45.

¹⁶PÁTKOVÁ, Hana. *Editor na cestách. Sonda do každodennosti archivních badatelských cest ve dvacátých a třicátých letech 20. století*. In: Archivní časopis 50, 2000, č. 3. s. 146-154.

¹⁷FRANKL, Michal. *Emancipace od židů." český antisemitismus na konci 19. století*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007.

¹⁸PETRŮV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Vyd. 1. Praha: Sefer, 2000.

¹⁹CICHÁ, Kateřina. *Bedřich Mendl (1892-1940): Život a dílo*. Liberec, 2016.

²⁰RAJZLOVÁ, Eva. *Bedřich Mendl (1892-1940). V obraze své rodinné korespondence*. Praha, 2011.

1. Rodinné kořeny

Eleonora Mendlová²¹ se narodila do rodiny Mráčkovy.²² Otec Eleonory Mráčkové, Konstantin Mráček, pocházel z pražské rodiny stavitelů. V rodinném archivu se zachoval jeho ručně sepsaný životopis, který pravděpodobně nadiktovala Eleonora Mendlová své dceři Mileně pár dní před svou smrtí. V zápise Eleonora líčí, z jakých rodinných poměrů její otec pocházel. Konstantinu Mráčkovi v šesti letech zemřela matka, při čemž jeho ovdovělý otec, Eleonořin dědeček, byl velmi přísný, „otec celkově na své dětství občas vzpomínal s velkým bolem.“²³ Po studiích rád cestoval - navštívil Itálii, Francii, Německo a Anglii. Po návratu z Francie se kolem roku 1890 usadil v Praze v domě pod vyšehradskou skálou, kde měl stavební kancelář se svým bratrem. Vlastnil koně na dopravu stavebního materiálu, sklad stavebnin a velkou zahradu, okrasnou i ovocnou. Z této doby pocházejí jeho významné stavby.²⁴ Později se přestěhoval s celým stavitelským podnikem do Chlumce nad Cidlinou, tehdy bylo Eleonoře pět let. Kolem roku 1900 nastal zvrát – stavitelská firma byla rozpuštěna a arch. Mráček se stěhoval ke svému švagrovi Cicvářkovi, jemuž přestavoval pivovar, který nějaký čas i vedl. Rodinné podnikání ovšem nemělo úspěch. Dr. Cicvářek velkostatek prodal a Eleonořin otec přestal samostatně podnikat. Stal se učitelem stavitelství na průmyslové škole v Jaroměři a od roku 1907 do 1911 vyučoval na průmyslové škole v Plzni. Opět se vrátil do Prahy, kde do roku 1920 působil na vyšší státní průmyslové škole. Poté, co odešel do důchodu, odstěhoval se do Francie ke svému zeti Pierru Eyberovi a věnoval se úpravě zeťova starého zámečku a hospodářských budov. Zde také na následky rakoviny umírá v roce 1931 ve věku 72 let. Zápis končí větou: „*Jeho ideálem bylo Československo – francouzské přátelství v rodině i kultuře.*“²⁵

---

²¹Eleonora byla nejčastěji v dopisech oslovoována jako Lalka (sama se tak podepisovala), v pozdějších letech se začalo objevovat oslovení „mamička“ či „paní profesorová“ – to pokud pisatel nebyl rodinným příslušníkem.

²²Archivní katalog. Sbírká matrik.Praha VI-Vyšehrad. *Archiv hlavního města Prahy*. [online]. [cit. 2018-04.06]. Dostupnéz: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalinkid=FADCC9A16C294457B584D487CAC781CA&scan=239#scan239>

²³ Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové napsané dcerou Milenou

²⁴ Jeho největší a nejvýznamnější realizace je novostavba domů na Smetanově nábřeží a takzvaný palác Bellevue, provedený v ulici Karolíny Světlé ve stylu nizozemské renesance. DOLEŽALOVÁ, Eliška. *Česko-vlámské vztahy v architektuře 1850-1900*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

²⁵ Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou, Životopis dědečka Mráčka (podle konceptu mamičky) ; 21. března 1979.

V rodinném archivu se zachovalo mnoho dopisů Konstantina Mráčka adresovaných své dceři, v kterých se často vyjadřuje k jejímu životu. Právě z těchto dopisů lze snadno vyčíst Eleonořiny postoje a poznat události, které zažívala a snad i v jistém smyslu její otec s ní. Z dopisů je patrné, že pisatel byl muž velmi emočně založený, kterému záleželo na osudu svých dětí. Postupem času se komunikace mezi ním a dcerou Eleonorou začala ochlazovat. I přesto, že jejich vztah nebyl bezproblémový, stále se s ní ale až do své smrti snažil udržet kontakt.²⁶

Dopisů od matky adresovaných Eleonoře Mendlové se nedochovalo příliš. Eleonora Mráčková pocházela z významné měšťanské rodiny Jeřábků.²⁷ Existuje celá škála korespondence mezi Eleonořinými rodiči, z které je patrné, že jejich sňatek nebyl vítaným, neboť Konstantin Mráček nebyl příliš dobrá partie pro dívku z tak významné pražské rodiny.²⁸ V druhé polovině 19. století ve výběru partnerů hrály roli faktory ekonomické, sociální, náboženské, politické i profesní. Tradice velela, že by žena neměla svým sňatkem poklesnout na společenském žebříčku, spíše naopak by ji měl manžel „pomoci stoupnout výš“.²⁹ Tehdy rodina Jeřábková bydlela ještě na Novotného lávce, „v jejich domě scházela se pražská smetánka s kulturní společností.“³⁰ Když roku 1890 přišly povodně,³¹ mladý Mráček galantně pomáhal na loďkách rodinu evakuovat. Rodinní zástupci poté shledali volbu své dcery jako rozumnou a souhlasili.³² Z korespondence je zřejmé, že život mladých manželů a pak rodičů plynul idylicky. Rodina Mráčková se přestěhovala do domu na Vyšehradě a prarodiče Jeřábkovi zůstali v domě „U Montágu“.³³

---

²⁶ Soukromý archiv Heleny Poche, rodinná korespondence

²⁷ Její otec, Jan Jeřábek, byl vystudovaný doktor práv. Angažoval se v politice. Byl přísedící zemského výboru a infant zemského národního divadla, často přispíval do Národních listů a listu Pokrok. Patřil mezi 81 signatářů, kteří odmítli centralistické směřování státu a hájil české státní právo. Zemřel rok po narození své vnučky Eleonory náhle na mrtvici. Jeho žena, též jménem Eleonora, ho přežila o 23 let. Soukromý archiv Heleny Poche, křestní list Eleonory Mráčkové

²⁸ Soukromý archiv Heleny Poche, korespondence-rodina Mráčková

²⁹ LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4

³⁰ Soukromý archiv Heleny Poche, *Co mi vyprávěla naše babička Eleonora Jeřábková, zapsala Lalka*

³¹ Povodeň v Čechách, zvláště v měsíci září 1890. *Zlatá Praha*. 43/1889-1890, s. 511-515.

³² Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou

³³ Takto je v dopisech adresován; dnešní palác Smiřických na Malostranském náměstí (Soukromý archiv Heleny Poche, korespondence-rodina Mráčková)

2. Od kojence k děvčátku

Eleonora Mendlová se narodila 4. června 1893 v domě na Vyšehradě č. 43.³⁴ V této době byla běžná praxe, že ženy rodily doma za asistence porodní báby, u které se předpokládala odborná kvalifikace. Lékař byl k porodům přivolán, až pokud nastaly komplikace. Za dvacet dní po porodu byla malá Eleonora pokřtěna.³⁵ Křest byl vnímán i jako přechodový rituál, spojený s první, nejpotřebnější svátostí. Střední městské a maloměstské rodiny děti nechávaly pokřtít většinou v domácím prostředí.³⁶ Bývalo zvykem kmotry vybrat z rodinného okruhu, v tomto případě byli osloveni dědeček a babička Eleonory-Jan Jeřábek a Eleonora Jeřábková. Aktem křtu byla malá Eleonora přijata do katolické církve a obdržela jméno: Eleonora Jana Konstantina Josefa Marie.³⁷

Dům rodiny Mráčků se nacházel pod Vyšehradem, poblíž nynějšího tunelu, který tehdy ještě nebyl proražen.³⁸ Byl jednoposchodový, honosný a bohatě a moderně zařízený. „*Rodinný dům se zdá každému hezký, ale můj byl vskutku krásný, už nikdy jsem tak krásně a opravdu vznešeně nebydlela a bohužel už asi nikdy bydlet nebudu, ani nikdo z vás, děti.*“³⁹ Vzhledem k tomu, s jakým časovým odstupem na dům Eleonora vzpomínala, pamatovala si velmi konkrétní detaily: kam byla obrácena okna, jak byl rozmístěn nábytek v místnostech.⁴⁰ Vedle domu byl oddělený dvůr s drůbeží, se stájí pro koně a kočár, ve kterém v neděli jezdili na výlet. Vymoženosti zařízeného domu symbolizovala veliká, vykachlíkovaná vana, do které se sestupovalo po několika schůdcích. „*Byl to vždy velký svátek, když jsem se směla koupat ve velké vaně a ne v dětské vaničce. To obyčejně tatík nás učil ve vodě plavat a nikdy žádné moře mi nepřipadalo tak hluboké a nebezpečné, jako naše vana. Když mě tatínek*

---

³⁴Archivní katalog. Sbirka matrik. Praha VI-Vyšehrad. *Archiv hlavního města Prahy*. [online].[cit. 2018-04.06]. Dostupné:<http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalinkid=FADCC9A16C294457B584D487CAC781CA&scan=239#scan239>

³⁵kmotři: Jan a Eleonora Jeřábkovi, *Tamtéž*.

³⁶LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. s.156.

³⁷Pojmenování se dávalo většinou po jednom z rodičů a kmotrů. (LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. s. 156)

³⁸Nyní zde tento dům už nestojí.

³⁹Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou

⁴⁰„*Na stěně v předsíni visel obraz, onen známý dědek, nebo, jak tenkrát jsme mu říkali, sv. Mikuláš. Byla to podobizna jakéhosi světce v nadživotní velikosti, který tatínkovi zůstal po malíři, jenž nezapltil činži.*“ (*Tamtéž*.)

konečně postavil na schůdky, připadala jsem si trochu jako hrdina.“ Dům měl i velikou zahradu rozpínající se až k vyšehradskému kostelu. Ze služebnictva rodina zaměstnávala chůvu, kuchařku a kočího. V domě na Vyšehradě se narodila i o rok mladší dcera Bohumila,⁴¹ byly si s Eleonorou po celý život velmi blízké. „V mých vzpomínkách se objevuje vždycky moje sestra Milka. Zdá se mi, že jsme se na vše dívaly stejnýma očima, měly stejné pocity, záliby a antipatie, jako bychom byly stejnou bytostí... Milička bývala dosti bouřlivá a zlostná, já jsem byla mírnější a klidnější.“⁴²

Přes očekávání syna se narodila třetí holčička Constantina⁴³, s miminkem se v rodině objevila i nová osoba – kojná.⁴⁴ Kojná přicházela do rodiny, kde vedle aktivní manželky a hospodyně plnila své povinnosti.⁴⁵ V této době bylo zvykem, že nájemné kojné pobývaly v domě svého zaměstnavatele. „Pro kojnou to ovšem často znamenalo odstavit a opustit vlastní dítě, aby za úplatu mohla žít dítě cizí.“⁴⁶ Přednost mezi kojnými udával ideál silné a zdravé venkovanky.⁴⁷ Kojná se v rodině Mráčků těšila privilegovanému postavení, neboť na zdraví a pohodě kojné záležel prospěch dítěte. „Kojná se tolik lišila od ostatních lidí kolem nás. Červenolící venkovské stvoření, které se tolik bálo plynového světla. Nejraději sedala v koutku na dřevěné židličce a vzpomínala na domov a na své děťátko. Byla to divná a smutná existence, kojná byla poslední a při tom zároveň hlavní osobou v domě... Díky Bohu, že lékaři tento přežitek módní rozmazlenosti a pohodlnosti vymýtili a donutili i zámožné ženy, aby odkojily své děti.“⁴⁸ Na počátku 20. století se stále častěji objevují argumenty prvních českých lékařek, které zdůrazňovaly důležitost mateřského mléka pro potomka, a roku 1924 byl uzákoněn zákaz kojení cizího dítěte na úkor vlastního.⁴⁹

Ze vzpomínek se zdá, že emocionální výchova rodičů a jejich vztah v dětství Eleonory byly proječovány bezděčným způsobem, hlavně pomocí každodenních rituálů,

---

⁴¹Soukromý archiv Heleny Poche, podle rodokmenu: 6.7.1894.

⁴²Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové napsané dcerou Milenou

⁴³V korespondenci oslovena jako Stana.

⁴⁴Tamtéž.

⁴⁵LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. s.173.

⁴⁶LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie, BEZCENÝ, Zdeněk. *Dějiny každodennosti dlouhého 19. století. II. díl, Život všední i sváteční*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005.s.31.

⁴⁷LENDEROVÁ, Milena, et al. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*.s. 174.

⁴⁸Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové napsané dcerou Milenou

⁴⁹LENDEROVÁ, Milena, et al., *Dějiny každodennosti dlouhého 19. století. II. díl, Život všední i sváteční*.s. 32.

jako bylo buzení, uspávání a loučení před cestou.⁵⁰ Ovšem trend ve zřejmosti projevování citů přišel až ve 20. století.⁵¹ Eleonora měla přeci jen blíže k matce. Jí také byly adresovány později psané dopisy ze studií na Minervě, kde často zmiňuje, jak se jí po ní stýská. V rodinách bývá obecně v této době důvěrnější vztah dcer a matek, synem se matka sice obvykle holedbala, s dcerou ale sdílela starosti i trápení.⁵² Vztah Eleonory s otcem býval v dětství ještě méně bezprostřední. Eleonora k němu v dětství vzhlížela s respektem a na společné chvíle vzpomíná jako na „slavnostní čas“. Hrával si malými holčičkami a vymýšlel jim různé zábavy.⁵³ Z dopisů je patrné, že byl často na cestách, možná právě proto se postupně mezi ním a jeho dětmi vytvořil odstup. Tomu napomohl i časný odchod Eleonory k babičce do Prahy z důvodu studií. V dopisu ze dne 6. října 1916 se o jejich vztahu vyjadřuje takto: „*Jest poskytnuta mi možnost, abych ulevil té dlouholeté tísní, jež mezi mnou a Lalkou panovala a která kotvila v naprosté naší vzájemné protichůdnosti...šel jsem dokonce tak daleko, že jsem Lalce řekl o chybě nás obou, tj. vrozených vlastnostech, za něž ani já ani ona nemůže, ale které jsou Bohužel takového druhu, že si nejsme vrozeně sympatičtí.*“⁵⁴

České rodiny vychovávaly děti k praktickému a spokojenému životu na základě obecně křesťanských ctností.⁵⁵ V rodině Mráčkových se dodržovaly katolické tradice – každým rokem se nosil do kostela světit velikonoční beránek, svěcené kočičky se dávaly za svaté obrazy, apod.⁵⁶ Náboženská výchova byla brána jako mocný výchovný způsob formace dítěte. „*Ještě na přelomu 19. a 20. století si pod pojmem ‚hřích‘ dítě mohlo představit cokoliv.*“⁵⁷

V atmosféře etnicky nejednotné monarchie Mráček všechny své dcery vychovával k vlastenectví, zdůrazňoval identitu a historii českého národa.⁵⁸ „*Dědeček Mráček byl velký*

---

⁵⁰Nejraději Eleonora vzpomíná na nedělní rána, kdy s radostí děti našly k rodičům do postele a jejich otec je tam učil dělat kotrmelce. (Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou)

⁵¹LENDEROVÁ, Milena, et al. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. s. 164.

⁵²LENDEROVÁ, Milena, et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 74.

⁵³Soukromý archiv Heleny Poche

⁵⁴Soukromý archiv Heleny Poche, dopisy K. Mráčka adresované dr. Mendlovi, 1916

⁵⁵LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*.s.290.

⁵⁶„*Pamatuji se, že před oltářem sv. Tomáše byla záplava okrasných mís s mazanci...pekly se jidáše, v masopustě koblihy... Chodilo se na Boží tělo a do kostela – jedním slovem městské vydání „starého bělidla.*“ Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové napsané dcerou Milenou

⁵⁷LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*.s. 182.

⁵⁸Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou

vlastenec, za světové války, když vítězilo Rakousko, stahoval rolety a ani nevycházel na ulici, aby neviděl radost Němců.“⁵⁹ Právě tato skutečnost mohla vést k tomu, že se jeho nejstarší dcera Eleonora rozhodla studovat historii. Druhá dcera, Bohumila, byla spíše technický typ – vystudovala chemickou průmyslovku, ale zájem o českou historii a umění měla alespoň jako zálibu. Třetí, Stana, se vdala velmi mladá za francouzského důstojníka.⁶⁰

Rodina odešla z Prahy za svým příbuzným Rudolfem Cicvářkem do Lobče na kokořínsku, kde architekt Mráček pomáhal s údržbou a správou Cicvářkova pivovaru za doby jeho cestování po Asii. Do opravy pivovaru rodina Mráčkova investovala značnou část peněz, ovšem s neblahým výsledkem. Pivovar nijak neprosperoval a poté, co se Cicvářek navrátil z cest, byl pivovar prodán.⁶¹ Ve finanční tísní otec přijal místo vyučujícího na škole v Jaroměři a od této doby se realizuje už jen v pedagogické činnosti.⁶²

---

⁵⁹Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou.

⁶⁰*Tamtéž.*

⁶¹ŠTĚPÁNOVÁ, Irena, SOCHOROVÁ, Ludmila a SECKÁ, Milena. *Ženy rodiny Náprstkovy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2001.

⁶² Nekrolog Konstantina Mráčka, *Národní politika*, 1931, č. 49, s.4.

3. Studium

3.1 Vzdělávání a život „U Montágu“

V oblasti vzdělávání nastala v českých zemích skutečná změna s příchodem tzv. Hasnerovy reformy, platící od školního roku 1870/1871. Tento nový školský zákon položil základy k systému, který zaváděl kvalitní a hodnotné vzdělávání nejširších lidových vrstev. Povinná školní docházka měla trvat do čtrnácti let a rodiče měli povinnost toto nařízení respektovat a posílat dítě do školy. Zákon vytvořil obecnou školu, která se ve větších městech dělila na chlapeckou a dívčí, prosazoval vznik škol měšťanských. Hlavním dopadem této normy bylo to, že elementární školství se stalo běžným jevem pro všechny děti. Některá opatření ve vzdělávání dívek se prosazovala jen s obtížemi a větším časovým rozestupem. „*Pro porovnání - rozdíl v gramotnosti mužů a žen byl v českých zemích roku 1880 ještě 8,43%, v roce 1910 už jen 1,97%.*“⁶³

Základní školství mělo společné osnovy, rovněž tělocvik byl určen pro chlapce i dívky, ovšem pro nesouhlas veřejnosti se nakonec tento předmět stal pro dívky nepovinným a bylo běžné, že rodiče písemně požádali o osvobození z hodin tělesné výchovy.⁶⁴ Zmínky o školní docházce malé Eleonory se objevují až díky vysvědčení z obecné školy v Jaroměři ze školního roku 1903/1904, v němž nastoupila do páté třídy. Z vysvědčení je patrné, že bývala často nemocná – celé první čtvrtletí byla pro nemoc omluvena. Na základě lékařského posouzení byla osvobozena i z hodin zpěvu, ženských prací, tělocviku a němčiny. Elementární vzdělání skončila s prospěchem velmi dobrým.⁶⁵

Ve školním roce 1904/5 odchází jako jedenáctiletá k babičce Jeřábkové do Prahy, kde absolvovala soukromé vzdělávání. Odchod na studia do města často znamenal skutečné opuštění rodného hnízda. Odchod z rodiny mohl být pro dítě školního věku traumatizující zkušeností.⁶⁶ Tento jev je očividný v časté korespondenci mezi Eleonorou a její matkou právě

---

⁶³LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. s. 96.

⁶⁴LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé, v Karolinu první, přepracované. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s.66.

⁶⁵Soukromý archiv Heleny Poche, vysvědčení z obecné školy v Jaroměři z roku 1903/1904

⁶⁶LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*.s.202.

v roce 1905. V dopisech adresovaných matce je častý stesk po domově a sestře Bohumile.⁶⁷ Do rodiny docházela vyučující – slečna Wintrichová, absolventka Minervy.⁶⁸ Soukromé domácí vyučování bylo běžné v zámožnějším měšťanském prostředí a jeho kvalita často závisela na schopnostech vyučujícího, ale i na důslednosti rodiny.⁶⁹ Výuka probíhala dvakrát až třikrát týdně. Slečna Wintrichová Eleonoře poskytovala ucelené učivo odpovídající učebním osnovám první třídy gymnázia. Z dopisů jsou patrné projevy obdivu ke své vyučující, obdivuje se jejím šatům, vědomostem a laskavostí.⁷⁰

Babička, Eleonora Jeřábková, byla žena značně nábožensky založena, téhož roku svoji vnučku přihlásila na přípravu k svatému přijímání.⁷¹ Eleonora vzpomíná na toto období v domě „U Montágů“ s velikou vroucností, neboť zde prožila velkou část svého dětství. *„Babička byla přívětivá paní, která moudře řídila svoji velkou rodinu a celý dům se starosvětskou důkladností, ale přijímala ochotně i moderní názory a zařízení.“*⁷² V domě „U Montágů“ byl život ztělesněním blahobytu a měšťanské kultury.⁷³ Před domem se rozprostíraly kamenné stavby – z jihu chrám sv. Mikuláše a ze severu bazilika sv. Jiří. Dům Eleonora Jeřábková prodala Zemskému výboru a doživotně měla vymíněno bezplatné používání druhého poschodí. Byt byl veliký a pohodlný. *„V salonu byly veliké knihovny a plno krásných obrazů a mezi okny se krčilo piano, jako jinde květinový stolek.“* Ze vzpomínek zaznívá, že Eleonora Jeřábková vzhlížela s respektem ke svému manželovi i po jeho smrti. Opatrovala až do své smrti všechny jeho písemnosti, knihy i stůl na fajfky. Často o něm svým vnoučatům s úctou vyprávěla.⁷⁴ Eleonora Mendlová se v tomto domě setkávala s přední pražskou smetánkou, kulturní společností, která se v domě „U Montágů“ často scházela. Nejdéle u babičky zůstal její syn Luboš, který rád podnikal dlouhé cesty na východ

---

⁶⁷ „Drahá mami, ... Proč mně prosím tak dlouho nepíšeš? Nedostala jsem snad již celý měsíc od tebe psaní! Kdy přijedeš do Prahy? Stýská se mně již po Vás.“ (Soukromý archiv Heleny Poche, dopis adresovaný 1905)

⁶⁸ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od babičky Eleonory Jeřábkové z roku 7. 9. 1905

⁶⁹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. s. 50.

⁷⁰ „Drahá mami! Mám se mnoho co učit, proto také nemám mnoho času Ti psát. Od slečny dostávám mnoho úloh, neboť jsem zase v Praze. Slečna sem chodí dvakrát týdně. Těším se již velice na Jaroměř.“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis Eleonory adresován své matce; 24. 06. 1905

⁷¹ „V neděli jsme začly chodit na kázání, ve kterých se připravuje na zpověď a přijímání.“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis Eleonory své matce; nedatováno

⁷² *Tamtéž*, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou

⁷³ Tomuto domu se říkávalo „U Montágů“ – název restaurace, která byla v přizemí

⁷⁴ „Babička mi vždy vyprávěla, že roku 1866, když byla česká koruna z Prahy před Prušáky odvážena do Vídně, jel dědeček s jinými politiky s sebou a také chvílemi držel korunu na klíně, na což byla babička velmi hrdá.“ Soukromý archiv Heleny Poche, Co mi vyprávěla naše babička Eleonora Jeřábková, zapsala Lalka

do Bulharska, Turecka a Řecka. Z cest vozíval zajímavé starožitnosti a exponáty, kterými zdobil byt. Měl mnoho zájmů. Eleonora vzpomíná, jak při snídani čítával francouzské noviny Figaro a hovořil o starých pražských památkách. Byl členem několika spolků.⁷⁵ Hybatelem národní emancipace po celé 19. století bylo drtivou většinou měšťanstvo. Podobně tomu bylo i u přední měšťanské rodiny Jeřábků. Chodívalo k nim mnoho významných návštěv z kulturního prostředí a také mnoho cizinců, hlavně Francouzi a Jihoslované – ti studovali v Praze a pěstovali česko-slovanskou vzájemnost. „Vzpomínám si, jak k nám chodíval spisovatel Mrštík, dr. Arne Novák a redaktor Kuffner. Neměla jsem to ráda, páni živě debatovali a já myslela, že na sebe křičí. Proto mne tedy strýček brával k sobě do pokoje, abych viděla, že mu neubližují a já jsem sedávala jako malá opička na polštáři a tiše jsem poslouchala – rušit jsem je nesměla – a trpělivě jsem čekala, až mi bylo dovoleno mluvit.“⁷⁶

Eleonora Jeřábková do svého pozdního věku dokázala přiměřeně a pohotově reagovat na všechny nové podněty, které přinášela doba. Právě díky vzrůstajícímu nacionalismu v českém prostředí docházelo k větší participaci žen na veřejných záležitostech a vzdělávání. V tomto duchu vzpomíná na svoji babičku:⁷⁷ „Byla jsem již na univerzitě, když moji známí se divili jejímu neobyčejnému zájmu a rozhledu politickému...měla mnoho přátel a ctitelů mezi politiky, učenici a umělci.“⁷⁸

Podobně i další její vrstevnice v této éře vyrůstaly v rodinách, které do světa české politiky buď patřily, nebo se v něm přímo či nepřímo pohybovaly.⁷⁹ Život „U Montágů“ skýtal pro Eleonoru Mendlovou možnost rozvíjet se v mnoha oborech. Chodila na

---

⁷⁵ „V první polovině šedesátých let vzniklo několik spolků, které se po několika příštích desetiletí staly páteří národního hnutí, jako v první řadě Hlahol, Svatobor, Sokol a Umělecká beseda. Spolky se staraly o český společenský ruch ve svých obcích a reprezentovaly v nich národní hnutí, udržovaly a rozvíjely sociální komunikaci mezi česky mluvícími občany, ve spolkových členech získávaly národnímu hnutí další aktivní přívržence.“ LAVAČKA, Milan a kol. *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. II. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Historický ústav, 2016. 2 svazky (491; 476 stran). Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti Historici Pragae.s. 44.

⁷⁶ Soukromý archiv Heleny Poche, Co mi vyprávěla naše babička Eleonora Jeřábková, zapsala Lalka

⁷⁷ BAHENSKÁ, Marie, MUSILOVÁ, Dana a HECZKOVÁ, Libuše. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2011 s. 43.

⁷⁸ Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou

⁷⁹ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*. Praha: Národní technické muzeum, 2006. 391, i v s. Práce z dějin techniky a přírodních věd s.270.

hodiny piana a do spolku Sokol v Sokolské ulici.⁸⁰ Ráda četla knihy v českém i francouzském jazyce.⁸¹

3.2 Studium na Minervě

Nedílnou součástí našich sociálních a kulturních dějin je i otázka ženského vzdělání, přístupu k němu, jeho obsahu i rozsahu, otázka způsobu jeho realizace. V průběhu 19. století už nebylo výjimkou, že ženy uměly číst, psát a počítat, nicméně představa ženského vzdělání cíleného na získání určité profese, na zaměstnání mimo domácnost, byla neobvyklá, či dokonce poznamenaná stigmatem něčeho nenormálního.⁸² Devadesátá léta 19. století dosáhla v oblasti vzdělávání dívek v českých zemích skutečně revolučního úspěchu, jehož symbolem bylo založení prvního dívčího gymnázia. Možnost poskytovat dívkám středoškolské vzdělání stejně hodnotné s chlapeckým, která byla propagována již v osmdesátých letech, otevírala ženám cestu ke vzdělávání na univerzitě. O prosazení tohoto požadavku bojovala se skupinkou příznivkyň i Eliška Krásnohorská - žena, která dívčímu vzdělávání zasvětila celý svůj život. Neúnavně psala propagační články v ženských časopisech, především v Ženských listech. Organizovala přednášky, petice, shromažďovala okruh sympatizantů s touto myšlenkou.⁸³ Z jejích vzpomínek je patrné, že to pro ni nebylo vždy jednoduché, neboť se setkávala s nelibostí i mezi vzdělanými vrstvami společnosti. „*Nalezlo se i dost zarputilých nepřítelů i v samých kruzích inteligence našinské, po hříchu i z učitelstva. Tak například i učitel státního ústavu pro vzdělávání učitelů dr. Hrys, potkav mě na nábřeží, zastavil mě, a zvedaje ruku...věštil mně: Bůh Vás bude trestati za hřích proti zákonům jeho odvěčným. Setrváte – li při tom znemravňování českých dívek.*“⁸⁴ Žádost o

---

⁸⁰ „S babičkou jsme koupily černé cvičky a modrý úbor. Už jsem se nemohla dočkat, až vkročím takto oblečená do tělocvičny.“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis 1905 adresován matce Eleonory Mendlové

⁸¹ V dopisech svoji matku často prosí o zaslání knih: „*Mamino prosím přivez mně sebou tu francouzskou knihu Pour les petit enfants. Le premier levre par Blanche Marovi...Širošířý svět jsem již přečetla. Nyní čtu Sever proti Jihu. Jest to velmi krásné.*“ Soukromý archiv Heleny Poche, 11.5.1905

⁸² LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. s. 205.

⁸³ PEŠEK, Jiří, ed. a LEDVINKA, Václav, ed. *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 1996. s. 210.

⁸⁴ BAHENSKÁ, Marie, MUSILOVÁ, Dana a HECZKOVÁ, Libuše. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století* s. 140.

povolání školy předal říšské radě v březnu 1890 poslanec Karel Adámek.⁸⁵ Zdlouhavé a vleklé řízení parlamentu nemělo konce.⁸⁶ Proto Krásnohorská prostřednictvím Ženského výrobního spolku českého založila dívčí gymnázium soukromé. Z tohoto spolku vyšel nový spolek pro ženské studium, pojmenovaný „Minerva“. Spolek získal od městské rady pražské dvě místnosti ve svatojiřské škole, aby gymnázium mohlo v roce 1891 otevřít první přípravnou třídu.⁸⁷ Gymnázium Minerva bylo v Rakousku-Uhersku první školou tohoto druhu. V prvním školním roce se do přípravné třídy zapsalo hned 52 dívek. Gymnázium zpočátku nemělo právo maturity, dívky ji musely skládat na státním chlapeckém gymnáziu.⁸⁸ Proto dalším krokem spolku Minerva bylo zajištění práva veřejnosti, tedy i právo maturitní zkoušky a otevření možnosti studia na univerzitě. Počátky formování Minervy a jejího programu se zdály být některým příznivcům a žačkám neprogresivní. Ženské hnutí se rozvíjelo různými směry, zaznívaly zde hlasy socialistek, přívrženkyň realismu a Masaryka, feministek typu Terezy Novákové a radikalizujících se učitelek. Zpočátku si Minerva držela konzervativní morálku spjatou s náboženstvím a vysokými nároky na výsledky svých žákyň. S přibývajícím roky probíhala postupná liberalizace školy, odpovídající změnám představ o ženském vzdělávání, na něž měla vliv Františka Plamínková a Výbor za volební právo žen.⁸⁹

Babička, Eleonora Jeřábková, většinu svého života prožila v době, kdy dlouhá léta platilo nepsané pravidlo, že vzdělání ženy neznamena opuštění domácnosti, naopak mělo pouze napomáhat k plnění jejich povinností vůči členům rodiny. Především pro střední měšťanské vrstvy byla představa ženina zaměstnání mimo domov neslučitelná s dobovým pravidlem.⁹⁰ Představa studující ženy, která se bude po studiích činně věnovat své profesi, se prosazovala velmi pozvolna a skýtala množství překážek.⁹¹ Přesto to byla právě ona,

---

⁸⁵BAHENSKÁ, Marie, MUSILOVÁ, Dana a HECZKOVÁ, Libuše. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. s. 69.

⁸⁶Na počátku let devadesátých byla uveřejněna Petice českých žen k rakouské radě říšské, v které se domáhalo přístupu na filozofickou a lékařskou fakultu. Petice ovšem neprolomila váhavosti poslanců, která pramenila hlavně z obavy i z obavy konkurence na trhu práce. *Tamtéž.*, s. 140.

⁸⁷PEŠEK, Jiří, ed. a LEDVINKA, Václav, ed. *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*.s. 210.

⁸⁸LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. s 70.

⁸⁹BAHENSKÁ, Marie, et al. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století* . s. 141.

⁹⁰Například rodinná vzpomínka Eleonory Mendlové: „Nejmladší dcera Jeřábků, moje babička, Eleonora, byla velmi hezká a měla velké hudební nadání. Chodila na hodiny operního zpěvu a vystupovala na několika koncertech i jako vdaná. Její manžel tomu nepřál, chtěl, aby se věnovala výchově svých 3 dcer.“ Soukromý archiv Heleny Poche, Vzpomínky Eleonory Mendlové sepsané dcerou Milenou

⁹¹BAHENSKÁ, Marie, et al. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. s.150.

Eleonora Jeřábková, která aktivně podporovala svoji vnučku ve studiu. Její další krok byla žádost k přijetí Eleonory Mendlové do druhého ročníku gymnázia Minerva za předpokladu, že úspěšně absolvuje přijímací zkoušku. Eleonora se začala se slečnou Wintrichovou svědomitě připravovat a po zdařilých výsledcích zkoušky nastoupila v září 1905 do třídy II.B.⁹²

Na gymnáziu studovaly dívky z různých sociálních prostředí, z významných pražských rodin, dcery učenců, vysokých státních úředníků ale i dívky z vesnic a malých měst.⁹³ Z důvodu finanční situace si některé žákyně mohly zažádat o příspěvky na školné z Bradkovy nadace pro studující dívky.⁹⁴ Ostatní rodiny, tak jako to bylo u rodiny Mráčků, zaplatily za pololetí 60 korun.⁹⁵

Ve škole se na dívky kladly požadavky stejné jako na chlapeckých školách. Od primy se vyučovala latina a od tercie řečtina.⁹⁶ Ve starších ročnících, kvintě a sextě, začaly dívky s deskriptivní geometrií a chemií. Ministerským výnosem z roku 1910 se stala škola dívčím reálným gymnáziem s výukou francouzštiny od tercie. Na gymnáziu se podporovala umělecká výchova, navštěvovaly se výstavy a žákyně účinkovaly při různých slavnostech nebo kulturních programech pořádaných spolkem Minerva. Studentka gymnázia a první absolventka medicíny na pražské univerzitě, Anna Honzáková, dohlížela zdarma na zdravotní stav studentek. Jelikož škola neměla tělocvičnu, doporučovalo se chodit do Sokola a podporovala se pěší turistika.⁹⁷ Bývalo zvykem chodívat na školní mše do kostela sv. Josefa, o přestávce si kupovat voňavé párky od školníka, na jaře jezdit na školní výlety a exkurze.⁹⁸

---

⁹² „Milostivá Paní, blahopřeji Vám k radosti, kterou Vám Lalička zkouškou připravila, a blahopřeji Vám vůbec, že máte takovou dcerušku, která již svým zjevem získává si náklonnost a nadáním ji pak utvrzuje.“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis pro matku-Eleonoru Mráčkovou od slečny Witrichové, ze dne 21.9.1905.

⁹³HONZÁKOVÁ, Albína, ed. *Československé studentky let 1890-1930: Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. V Praze: Ženská a národní rada a spolek Minerva, 1930 . s. 26.

⁹⁴*Výroční zpráva soukromého gymnasia dívčího spolku Minervy v Praze*. Soukromé gymnasium dívčí spolku Minervy. s. 61.

⁹⁵Soukromý archiv Heleny Poche, potvrzení za školné

⁹⁶ „Když přišla tercie, nastala nám ještě řečtina, a také proto v tercii mnoho studentek nezůstalo.“ SMĚŘIČKOVÁ, Helena aj. *První české dívčí gymnázium 1890-1990: sborník ke 100. výročí založení*. s. 62.

⁹⁷*Tamtéž.*, s. 21.

⁹⁸*Tamtéž.*, s. 22.

Ze studia byla Eleonora Mendlová nadšena. Hned po nástupu na gymnázium si sestavila seznam svých předsevzetí, čemu všemu se chce věnovat a vzdělávat.⁹⁹ Z období jejího studia je už méně častá frekvence dopisů adresovaných domů, v korespondenci popisuje zážitky, které zažívala se spolužačkami, či jaké předměty ji nejvíce baví a jen místy zazní stesk po sestře Milce.¹⁰⁰ Během studia na gymnáziu navázala hluboká přátelství s mnoha dívkami, která přetrvala až do jejího stáří.¹⁰¹

V dopisech adresovaných rodině do Jaroměře zaznívají vzpomínky zvláště na určité učitele, kteří se snažili vytvořit laskavou a radostnou školu, často i při přísnosti. Ve svých dopisech domů zmínila několik konkrétních vyučujících. Jmenovitě hned po nástupu na školu v dopise píše, že si oblíbila profesorku Fišerovou na latinský jazyk. „*Na latinu máme slečnu profesorku Fišerovou, která je židovka, ale vzdor tomu ji mám nejraději ze všech profesorů a profesorek.*“¹⁰² Poznámka o židovském původu vyučující je zajímavá, ukazuje totiž na zdejší dobovou náladu vůči židovskému obyvatelstvu. Češtinu vyučoval profesor Ertl, který vždy zaujal svým poutavým přednesem. Zkoušel formou rozhovoru o probrané látce a velmi si u žákyň cenil samostatného úsudku.¹⁰³ Eleonora během gymnaziálního studia zápolila hlavně s matematikou,¹⁰⁴ v ostatních předmětech byly výsledky, soudě z jejího vysvědčení, průměrné.¹⁰⁵ Po odchodu profesorky Fišerové na její místo nastoupil Dr. Hoffmeister, vyžadoval doslovné překlady textů z Ovidia, přibližoval studentkám antickou mytologii a kulturu. Mezi Eleonorou a profesorem se vytvořilo přátelství, které pokračovalo i po studiích na „Minervě“. Mnohdy byla zvána do jeho rodiny na čaj, a když během první

---

⁹⁹ „*Pevná předsevzetí: Mnoho číst. Být přirozená ve společnosti. Učit se kreslit. Psát mnoho mamince. Být duševně silná a nepodléhat vlivu okolností, ...*“ Soukromý archiv Heleny Poche, předsevzetí

¹⁰⁰ „*Drahá mami! Odpuť, že Ti tak dlouho nepiš, neboť nemám čas. Mám mnoho úloh latinsky početních a učiti se zeměpisu a jiným předmětům nazpaměť. Latina a vůbec všechny předměty se mně velice líbí... Vyříd' prosím Milce, že ji děkuji, že mi tak hezky opatruje květiny...tvá Lalka.*“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis matce

¹⁰¹ Vzpomínky její spolužačky Amalie Kreidlové na studium na gymnáziu: „*V roce 1904 vykonala jsem přijímací zkoušku na Minervu. Bylo nás přes 40 v naší třídě: Malých, poctivých děvčátek, jež se sešla na jednom tehdy dívčím gymnáziu z nejrůznějších škol pražských i z venkova. Ve vyšších třídách se u nás začala projevat vyslovená individualita. Po maturitě 1912 jsme se rozešly různými směry a za různými cíli. Nejvíce z nás je lékařek. Myslím, že můžeme být všechny Osudu vděčny, že nám bylo možno a dopřáno studovat.*“ KREIDLOVÁ, A., *Československé studentky let 1890-1930: Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. V Praze: Ženská a národní rada a spolek Minerva, s. 112.

¹⁰² Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od Eleonory Mendlové své matce, 15. 10. 1905

¹⁰³ MARKLOVÁ, M., *První české dívčí gymnázium 1890-1990: sborník ke 100. výročí založení*. s. 64.

¹⁰⁴ Matematiku s prof. Votrubovou mívala Eleonora za „dostatečně“ Soukromý archiv Heleny Poche, vysvědčení z dívčího gymnázia spolku Minerva v Praze

¹⁰⁵ *Tamtéž.*, vysvědčení z dívčího gymnázia spolku Minerva v Praze

světové války Dr. Hoffmeister narukoval na frontu do Řecka, vyměňovala si s ním a jeho ženou dopisy o dění ve válce a vzpomínky na léta na Minervě.¹⁰⁶ Největší dojem na Eleonoru udělala učitelka PhDr. Albína Honzáková, významná postava gymnázia, vyučující zde dějepis a zeměpis, která si mnohé žákyně získala svým přátelským přístupem. Bývalé žákyně na ni zpětně s láskou vzpomínaly při různých výročích založení školy: „*Albino Honzáková a profesore Pražáku, vy jste nám první dali úvod do le ducation sentimentale – v našem něžném a plastickém věku. Úvod do kritiky a do věčnosti, z těch hodin dějepisu mnoho jsem zapomněla, stěží bych i vzpomněla, kdy byla bitva u Waterloo a jak to dopadlo s tím dělením Polska – ale zůstávala mi nálada pro historickou dobu, intuitivní pochopení pro to, jak šly dějiny světa – protože váš přednášející hlas byl sugestivní a slova byla dost sugestivní, aby reprodukovala náladu doby.*“¹⁰⁷ Pro Eleonoru se předměty Honzákové staly nejoblíbenější¹⁰⁸ a byla to právě ona, která ji motivovala k dalšímu studiu historie.¹⁰⁹

3.3 Otázka univerzitního studia

Při seznamování se s Eleonorou Mendlovou v období jejího dospívání a studia se nemůžeme vyhnout velkému tématu této doby, které se v Eleonořině životě bezesporu promítlo. Zkoumané historické téma je součástí celého komplexu jevů spojených s postavením ženy ve společnosti a úsilím o jeho změnu, což se promítá i na pozadí Eleonořina života.¹¹⁰ Je zřejmé, že na přelomu 19. a 20. století v českých zemích – a dá se dokonce říci, že přímo v Praze – zájem o postavení žen v soudobé společnosti kulminoval.¹¹¹ Ženská otázka nám může být i zrcadlem dějin celé společnosti. Pohled na dějiny z hlediska postavení žen se zdá poněkud neobvyklý, ale umožní nahlédnout na řadu problémů, které se

---

¹⁰⁶ „Byla jste, slečno Lalo, vždycky pilnou a hodnou žačkou a vyznavačkou sv. filosofie klasické, doufám, že Vás potěší, že já s přítelem Varronem jsme potěšeni, že jste nás poslechla. Současně dostává se Vám testimonium moudrosti, nemůže škodit.“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od profesora Heffmeistera

¹⁰⁷FOUSTKOVÁ, Z., *Československé studentky let 1890-1930: Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. s. 111.

¹⁰⁸ „Drahá mam! Jak se Milce líbí geometrie a dějepis. Já mám dějepis a zeměpis ze všech předmětů nejraději.“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis matce, 25.10.1905.

¹⁰⁹Tamtéž., dopis matce, 1911

¹¹⁰BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. s. 7.

¹¹¹HORSKÁ, P., *Žena v Praze na přelomu 19. a 20. století*, In: *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 1996. s. 195.

z hlediska dějin hospodářských, politických nebo kulturních naplno neukáží.¹¹² Na uvedeném nic nemění ani fakt, že z osobní korespondence přímo nevyznívá, že by se Eleonora Mendlová cítila být součástí „ženské otázky“.¹¹³

Studium na gymnáziu Eleonora Mendlová tradičně zakončila zkouškou z dospělosti a to s vyznamenáním. Maturitu skládala v písemné části z českého jazyka, překladu řečtiny a latiny a v ústní z matematiky, dějepisu a zeměpisu. Komise se skládala nejen ze zkoušejících konkrétního předmětu, ale přítomni byli zemský školní inspektor, ředitel gymnázia spolku Minerva a profesori vysokých škol.¹¹⁴ Studium osmiletého gymnázia v celém Rakousku-Uhersku bylo zakončeno maturitní zkouškou a ta byla jedinou podmínkou pro vstup na vysokou školu, tedy přijímací zkoušky se nekonaly.¹¹⁵

Jak už bylo několikrát zmiňováno, otázka vzdělání se pro české ženské hnutí stává ústředním a dlouhodobým tématem už od první poloviny 19. století. Nepsané pravidlo, že vzdělávání nemá vyvést ženy z domácnosti na veřejnost, naopak že mělo pouze napomáhat plnění jejich povinností vůči rodině a v případě dobrého materiálního zajištění snad i zahánět nudu, platilo dlouhá léta a v jisté míře přetrvávalo až do 20. století. Vzdělání se postupem času stávalo jediným možným předpokladem nezávislosti a oprávněním na spolupodílení se na veřejném, později dokonce politickém životě. Úsilí o znemožnění přístupu ženám k vyššímu studiu přicházel z míst nejvyšších. Striktní zákaz přijímání žen na univerzity zazněl v roce 1878. *„Na opětovné dotazy, mohou – li ženy připuštěny býti k přednáškám na universitě, odpověděl ministr, že o všeobecném připuštění nemůže býti ani řeči. ...O tom, smí – li ženské v řídkých případech připuštěny býti k pravidelným přednáškám mužské mládeže, rozhodnout musí vždy fakulta ve srozumění s dotyčným docentem. O rozhodnutí tom musí vždy vyhotoven býti protokol...Jak se samo sebou rozumí, nesmí se ženským o jejich*

---

¹¹²PEŠKOVÁ, J., Proč právě ženy?. In: *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. s. 13.

¹¹³Soukromý archiv Heleny Poche, korespondence Eleonory Mendlové

¹¹⁴*Tamtéž.*, vysvědčení dospělosti

¹¹⁵Významná úprava maturit v roce 1908 tzv. Marchetovým nařízením, kdy byly upraveny a zjednodušeny maturitní zkoušky. Dříve se posuzovalo, zda má absolvent gymnázia vědomosti pro vysokoškolské studium, nyní bylo cílem zhodnotit rozsah vzdělání získaného na střední škole. Na maturitní vysvědčení už se neuváděly známky, abiturient byl prohlášen za dospělého trojí formulací: s vyznamenáním všemi hlasy, nebo většinou hlasů. KLÍMOVÁ, Jarmila. Reforma středního školství v roce 1908. *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání: sborník referátů z konference konané ve dnech 24. - 25. června 1999 v Jičíně*. Semily: Státní oblastní archiv, 2000 s. 72 – 79.

*připouštění k přednáškám, ani o frekvenci jich žádná úřední listina vydati.*¹¹⁶ Právě proto první zájemkyně o studium na vysoké škole z Čech hledaly útočiště v cizině, zvláště ve Švýcarsku. Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi trvalo poměrně dlouho, než se ženy v habsburské monarchii domohly práva na vysokoškolské vzdělání. Leč ani v západních zemích řadu let nebyla situace zdaleka tak idylická, jak se na první pohled mohlo zdát. Ženy na vysoké školy měly povolen přístup, ale proti svým mužským kolegům byly nuceny strpět různá omezování. Tak například v Británii lékařské fakulty ženám dovolovaly chodit na přednášky, leč zakazovaly jim vstup do nemocnic na kliniky, což vedlo k tomu, že ženy neměly žádnou přímou praxi s pacienty. Na univerzitě ve Švýcarsku získaly první Češky – Bohuslava Kecková¹¹⁷ a Anna Bayerová, doktorát z lékařství. Navzdory tomu jim nabytá vysokoškolská kvalifikace byla v Rakousku uznána až za šestnáct let.¹¹⁸

V roce 1895 maturovaly první absolventky Minervy. Po maturitě však neměly právo na vysokoškolské studium jako řádné posluchačky. Jediná cesta byla zapsat se jako hospitantky, které ale neměly právní nárok skládat zkoušky. Větší otevřenosti se dočkaly na filozofické fakultě, kde tomu z profesorského sboru byli nakloněni především F. J. Studnička a Jan Gebauer.¹¹⁹ Konzervativnější přístup měla lékařská fakulta, která ženy do řad svých posluchačů zatím nepustila. Proto tedy šest posluchaček odešlo ke konkurenci – na lékařskou fakultu německé univerzity, která je vyslyšela a přijala k hospitování.¹²⁰

---

¹¹⁶BAHENSKÁ, Marie, et al. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. s. 133.

¹¹⁷Získání doktorského diplomu oslavovaly všechny ženské spolky v Čechách a nešetřilo se květnatými slovy uznání. Ovšem ani jedna z našich prvních vystudovaných lékařek nedostala příležitost zúročit své vzdělání v českých zemích. Kecková se vzdala naděje na zaměstnání ve všeobecném lékařství a otevřela si soukromou praxi. Bayerová se marně snažila několik let najít přiměřené lékařské místo a nakonec začala vyučovat zdravotní vědu na Městských dívčích průmyslových školách. „*Svému zklamání dala průchod v korespondenci: ..., hrozně ráda bych si každý den pořádně natloukla, že jsem zůstala v Čechách a pustila se na cesty, které nevedou nikam, než zase zpátky... Jen zázrak mne ještě může zachránit.*“ Tato slova jen dokládají, že ještě na počátku 20. století nebylo snadné být vzdělanou ženou. BAHENSKÁ, Marie, et al. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. s. 139.

¹¹⁸ŠTEMBERKOVÁ, M., Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In: *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. s. 213.

¹¹⁹Studnička-profesor matematiky a děkan na Karlo-Ferdinandově univerzitě; J. Gebauer – bohemista, děkan a rektor 1899 -1900 na Karlo-Ferdinandově univerzitě. ŠTEMBERKOVÁ, M., Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In: *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. s. 214.

¹²⁰Ovšem je otázkou, zda to nebylo gesto vůči české společnosti, neboť německá lékařská fakulta v té době ještě neměla hospitantky německé národnosti. Což se změnilo po nacionalistických bouřích v roce 1897, kdy už nemohly české studentky na německé univerzitě déle setrávat, ale mezitím už česká lékařská fakulta ženám dovolila pokračovat u nich, samozřejmě stále v roli hospitantek. *Tamtéž.*, s. 214.

Řádné a mimořádné studium pro ženy bylo uzákoněno ministerstvem kultury a vyučování třemi zákony: „1. vynesení MKV ze dne 23. března 1897 č. 7155 o připuštění žen za řádné nebo mimořádné posluchačky na filozofických fakultách c. k. univerzit; 2. vynesení ze dne 3. září 1900 o připuštění žen k lékařským studiím a doktorátu veškerého lékařství; 3. vynesení MKV o připuštění žen k povolání lékárnického.“¹²¹ Studium na právnických fakultách bylo povoleno ženám až za první republiky.¹²²

3.3.1 Filosofická fakulta

„Řekl bych, čím větší vzdělání, tím těžší podmínky. Jak později se přesvědčíš, vzdělání není vždy zárukou dobroty a spokojenosti v manželství. Stálost, zdraví a přirozená sympatie – tyto vlastnosti jsou pro dívku důležitější než vše naučené, to naučené se zapomene, anebo odloží, to přirozené zůstane.“¹²³ Tato slova napsal Eleonoře její otec, když projevila zájem o studium na vysoké škole. V dalším studiu Eleonoru Mendlovou její rodina podpořit nechtěla, přesto se, za přispění babičky Jeřábkové a vyučujících na gymnáziu, odhodlala podat přihlášku na filozofickou fakultu.

Na tuto fakultu se mohly dívky poprvé zapsat v roce 1897 jako řádné a mimořádné studentky.¹²⁴ Mezi prvními přicházely povětšinou dívky ze středních vrstev, jejichž otcové byli často lékaři, učitelé, středoškolští profesori či inženýři.¹²⁵ Jelikož většina žen prošla, s výjimkou pražské Minervy, školami bez maturity z latiny a řečtiny, byly zapsány mezi mimořádné studenty. Pomalu ale jistě počet studentek vzrůstal a ve školním roce 1916/17

---

¹²¹ŠTEMBERKOVÁ, M., Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In: *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. s.214.

¹²²Tamtéž., s. 214.

¹²³ Soukromý archiv Heleny Poche, Konstantin Mráček své dceři Eleonoře Mendlové, 1912.

¹²⁴ Ačkoliv převládala počet dívek přihlášených na medicínu, jako první byly v roce 1901 uděleny dva doktoráty filozofie – M. Z. Baborové a M. Fabiánové. Od této chvíle se v Karolinu odehrálo několik ženských promocií, ale k jejich výraznějšímu vzestupu došlo až za první světové války. (VOŠAHLÍKOVÁ, P., Česká žena v politice a veřejné činnosti na přelomu 19. a 20. století. In: *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. s.299.)

¹²⁵ŠTEMBERKOVÁ, M., Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In: *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. s. 215.

poprvé ženy počtem převládly. Byla to ovšem mimořádná válečná doba, kdy muži odešli na frontu.¹²⁶

Eleonora Mendlová se stala řádnou posluchačkou filozofické fakulty v oboru dějepisu a zeměpisu v roce 1912.¹²⁷ Pro historické vědy se rozhodla s vidinou, že půjde ve stopách své gymnazijní profesorky Albíny Honzákové a jednou zaujme i ona místo profesorky na střední škole.¹²⁸ V těchto časech neobyčejně vzrůstal počet posluchačů fakulty, zejména v předmětech připravujících učitele středních škol, jako byl právě dějepis. Velký zájem o tento obor souvisel s rozmachem českého kulturního života i s rozvojem středních škol, na nichž nacházeli absolventi v převážné většině své uplatnění.¹²⁹

Když Eleonora přicházela na fakultu, historická sekce sdružovala v profesorském sboru mnoho významných českých historiků. Tehdejší systém volného výběru přednášek využila Eleonora hned v prvním semestru, kdy si svědomitě zapsala větší počet předmětů, než měli její spolužáci v ročníku. Eleonora se během svého studia setkávala s mnoha tématy přednášek i seminářů v tehdejších oborech všeobecných, rakouských, slovanských a českých dějin. Povětšinou to byla témata s převahou dějin středověkých případně novověkých do 18. století. Na přednášky chodila k velikánům v oboru, jako byl Jaroslav Bidlo, který měl cyklus přednášek ze slovanských dějin do 18. století, v němž kladl zvláštní důraz na dějiny polské a ruské. Na paralelku historického semináře a dějiny novověku docházela k profesorovi Šustovi, k němuž si ve svém deníku z období jejího prvního semestru poznamenala: „*Byl to rok vyplněný obdivem pro Šustovy přednášky, poznáním vědy vůbec a vědomím, že nikdy nebudu vědeckou ženou.*“ Ráda chodila i k univerzitnímu profesorovi Kamilu Kroftovi na předmět *Ústavní dějiny rakouské od roku 1740.*¹³⁰

Její oblíbeným vyučujícím se stal přední český historik Josef Pekař. Ten míval předmět Rakouské dějiny, vypisoval i vybrané kapitoly z českých dějin a zaměřoval je na speciální témata. U žáků vzbuzoval zájem o hospodářsko-sociální problematiku tím, že ve

---

¹²⁶HAVRÁNEK, Jan *et al.* *Dějiny Univerzity Karlovy. III, 1802-1918. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1997.* s. 299.

¹²⁷Soukromý archiv Heleny Poche, index.

¹²⁸Soukromý archiv Heleny Poche, dopis z roku 1912 od kamarádky Evy Bělohoubkové

¹²⁹PETRÁŇ, Josef. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze: (do roku 1948).* Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1983. s. 255.

¹³⁰Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové.

svém oddělení semináře probíral vedle pramenů k starším českým politickým dějinám například i urbáře.¹³¹

Ačkoliv studujících žen na fakultě s roky přibývalo, mnozí čeští profesori měli nedůvěru vůči jejich vysokoškolskému vzdělávání. Přístupy vyučujících k Eleonoře se lišily, někteří ji přezíravě přehlíželi, jindy zas naopak měla pocit, že se jí věnuje pozornosti příliš. Na jaře Historický klub pořádal historické výlety, kterých se zúčastňovali studenti i většina profesorů. Z první účasti na této exkurzi si Eleonora poznamenala: „*Seznámila jsem se rychle, historikové byli hodní, trhali mi květiny a jahody, ukryvali mě pod deštníkem a Arne Novák vyprávěl, že mě znal co malou holčičku, mluvil o babičce, mamince a strýčkovi.*“¹³² Zde se mimo jiné seznámila s profesorem Pekařem. „*Všichni na mě byli hodní a vlídní, ale nejmilejší mi byl Pekař...Později v lese, když jsem sbírala sama jahody a květiny, přišel ke mně a povídal, jak ho těší, že studium nezbavilo mě pochopení pro poesii života, že je dobře, že ještě umím trhat jahody a květy. A pak jsme spolu dlouho hovořili o všem, ale byl tak milý, skorem fascinující. Pak jsme se ještě celý den dobře bavili, neustále jsem jaksi byla v jeho blízkosti, ač jsem se o to nesnažila.*“¹³³ Z deníku je patrné, že její náklonnost k profesorovi brzy přerostla v platonické vzplanutí. „*Dala jsem růži profesorovi Pekařovi. Bylo to zcela vědomé z mé strany a on to věděl. Druhý den přišel s mojí růží do přednášek úmyslně.*“¹³⁴ Zdali sympatie choval k Eleonoře i Pekař, není z deníku patrné. Pekař se nikdy neoženil a chybějící rodinu mu nahrazoval historický seminář či Historický klub. V semináři měl své posluchače, kteří tvořili současně studentský odbor Historického klubu a s kterými se rád setkával na konzultacích v restauracích a kavárnách a na výletech Historického klubu. Během svého života měl několik lásek, ale o nich se mnoho neví.¹³⁵

---

¹³¹ PETRÁŇ, Josef. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze: (do roku 1948)*. s.241. vzpomínka E. Mendlové na Pekařovy předměty: „*Po prázdninách se mi velmi líbily Pekařovy přednášky, ta bezprostřednost, s kterou přistupoval ke každé látce. Líbily se mi obě knihy o Kosti a líbil se mi on sám.*“ (Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*)

¹³²Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové.

¹³³Tamtéž.

¹³⁴Tamtéž.

¹³⁵PEKAŘ, Josef a HANZAL, Josef, ed. *Deníky Josefa Pekaře: 1916-1933*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 40. V Pekařových denících se místy objevují poznamenaná pouze ženská křestní jména. O vztahu Pekaře ke studentkám na fakultě Jan Havránek uvádí: „*Profesori k nim (studentkám na filozofické fakultě) zaujali vlídný postoj, vždyť ne jeden z nich měl mezi studentkami svou dceru – Masaryk, Slavík, Gebauer a další. Najdeme však i uštěpačné poznámky z jejich řad: Jako Pekařova stížnost na to, že studentky jeho, třicetiletého profesora, v univerzitní knihovně nezdraví, ale čekají, až je on pozdraví, „ergo mladé dámy, ne studentky, poznamenal.*“ Havránek J., První absolventky Univerzity Karlovy, Charlotta G. Masaryková, s. 85.

Osobnost Eleonory vystihují především její zápisky v deníku *Historie jedné lásky*. Na základě nich lze s jistotou říci, že během studijních let to byla dívka velmi společenská a sebevědomá. „*Vím, že jsem byla úplně pánem situace. Ovládala jsem celý Klub – věc, která mě nyní už moc netěší. Tak ráda jsem dříve byla první, ráda jsem bavila celou společnost a těšila jsem se z velkého kruhu obdivovatelů.*“¹³⁶ Jako studentka měla z předmětů dobré výsledky, o kterých vypovídá dochovaná vysvědčení z kolokvií.¹³⁷ Pohybovala se ve společnosti významných osobností. Chodila ráda na plesy a do divadel. Také vzájemná neinstitucionální setkávání a společenské kontakty s přítelkyněmi a známými různých stupňů blízkosti přivedly Eleonoru do veřejných prostorů Prahy: kaváren, cukráren, zahradních restaurací. Chodívala na pravidelné setkání s kamarádkami nad kávou například do Riegrových sadů.

Fakultní semináře dovedly podnítit samostatnou vědeckou práci studentů, rozvíjet specializované disciplíny, hledat nové metody a seznamovat se s výsledky. To dokládá zajímavý jev, který lze pozorovat u studentů, kteří v předválečných letech studovali na fakultě, a pak za první republiky zaujali význačné postavení ve vědě, a to v mezinárodních vztazích, v umění a veřejném životě.¹³⁸ Jedním z takových byl i budoucí český historik Bedřich Mendl, který se později stal manželem Eleonory Mráčkové. Během studií Eleonoře často nadbíhali její spolužáci, rádi ji doprovázeli po přednáškách domů, bavili se s ní na dvoře Klementina, či s ní chodili na přednášky do Historického klubu.¹³⁹ Právě na jedné z nich se potkala se svým budoucím manželem Bedřichem Mendlem. „*V žaketu, čekám, až budu vyzván Pekařem, abych se ujal slova. Slečna Mráčková obchází s knihou a každého mile vítá. Neznal jsem ji do té doby. Děkuji, slečno, mou účastí si můžete být jista. Znáte slečnu Dvořákovou? Rád bych ji pozval na přednášku. Pochopila ihned. Zavedla mě do výborovny a představila mě slečně Hermě.*“¹⁴⁰ Takto si první vzpomínku na Eleonoru zaznamenal Bedřich Mendl ve svém deníku.

---

¹³⁶ Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové.

¹³⁷ E. Mendlová má z většiny kolokvií za „výbornou“. Vzpomínka z kolokvia v zimním semestru roku 1912/1913 v předmětu *Dějiny novověké: doba reformace* u profesora Šusty: „*Druhý den jsem kolloquiovala Šustu. Bylo slunné ráno, když jsem ho potkala na chodbě před učebnou. Řekl, že je potěšen, že mě vidí takto svěží a že prý se nemusím bát, bude prý hodný. Kolloquium jsem dobře odbyla a odjela jsem do Brandýsa.*“ (Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*).

¹³⁸ PETRÁŇ, Josef. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze: (do roku 1948)*. s. 254.

¹³⁹ Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*.

¹⁴⁰ Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Bedřicha Mendla.

Na základě deníkových zápisků je zřejmé, že v tento čas si Bedřich Mendl myslíval na jistou slečnu Hermínu Dvořákovou, sestru vídeňského profesora dějin umění Maxe Dvořáka, jež se mimo jiné přátelila s Eleonorou Mráčkovou. Tou dobou do Pekaře zahleděná Eleonora se stala zprostředkovatelkou jejich setkávání. „*Na pozvání Lalky jsem za nimi přišel na čaj...Herma předčítala svůj dopis od bratra, ale se mnou nehovořila...daleko živěji bavím se s Lalkou, lépe si jaksí rozumíme.*“¹⁴¹

141Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Bedřicha Mendla.

4. Velká válka

Den před historicky zlomovými událostmi, 27. června 1914, uspořádal Historický klub pod vedením profesora Šusty výlet do Českého Krumlova. Dalšího slunného dne, 28. června, se rozšířila zpráva o sarajevském atentátu a další události se daly do pohybu.

O dva dny později profesor Pekař přišel černě oděn na svůj předmět do posluchárny, promluvil o sarajevské události: „*Ztratili jsme královského prince českého a uherského a jež tak hluboce a nepředvídatelně dotkla se naší monarchie. Žádám vás, pánové a dámy, abyste povstáním projevíli smutek.*“¹⁴² Další den byly zastaveny přednášky a zkoušky.¹⁴³ Smrt Františka Ferdinanda d'Este u většiny obyvatelstva velkou mírou odezvy nevyvolala. Státní

instituce a noviny projevíly svou povinnost loajálním projevem soustrasti, ale jen někteří se upřímně zastavili a vzpomínali, jako třeba česká zemská šlechta, která se 3. července zúčastnila posledního rozloučení se zesnulým. Praha zůstávala celkem chladná a většina studentů, včetně Eleonory, se rozjela na prázdniny ke svým příbuzným. Navzdory rozdílným nárokům a mocenským zájmům Rakouska-Uherska a Německa, stahoval alianční systém, stmelený tajnými úmluvami, monarchii stále hlouběji do víru Velké války.¹⁴⁴ Od začátku války nebyly schopny státy, vedoucí tuto válku, stanovit její politický zisk. Nelze se tedy divit, že v českých zemích si tento konflikt současníci snažili vyložit různými způsoby – například jako konflikt nacionální.¹⁴⁵

Léto 1914 trávil Eleonora u svých příbuzných v Černošicích. Útržky zpráv o válečném dění dostávala jen v dopisech od svých přátel. V prvním dojmu hrůzy nevěděla, jaký postoj k politické situaci zaujmout. „*Tak přišla válka, úžas překvapení, že něco tak velkého, děsivého přeruší váš pokojný život, bezmezný soucit s mobilizovanými a plačícími ženami...to byly mé dojmy prvních dnů. Neviděla jsem ve válce nic víc než zabíjení lidí a*

---

¹⁴²KAZBUNDA, Karel a KUČERA, Martin, ed. *Stolice dějin na české univerzitě v Praze 1914-1918. Část IV, Jaroslav Goll a Josef Pekař ve víru války světové*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2000. s. 11.

¹⁴³ *Tamtéž*.

¹⁴⁴ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 23.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, s. 12.

ničení kultury. Později jsem si uvědomila pravý význam války a žila jsem intenzivně nadějami našeho národa. ¹⁴⁶

Brzy se na všech veřejných místech objevily vyhlášky o mobilizaci, která vyvolala hromadný návrat z prázdninových pobytů. Mobilizace probíhala zpočátku hladce. Tisk psal o všeobecném bojovém nadšení, ačkoliv skutečnosti to pokaždé neodpovídalo. Čechy bojechtivost většinou nezasáhla.¹⁴⁷ Když naposledy rukovalo obyvatelstvo v českých zemích Koruny v nešťastném roce 1866, byli tehdy v jisté morální nevýhodě Němci, kteří pocítovali prusko-rakouské střetnutí jako válku „Němců s Němci“. Není tedy nepochopitelné nedostatečné nadšení mnohých Čechů roku 1914, kteří pocítovali, jako by byli vtahováni do konfliktu se „slovanskými bratry“.¹⁴⁸ Josef Pekař zachytil toto české dilema: „*Tak stalo se, že jedněm národům byla válka nejvyšší manifestací tohoto citění, jiným nejbezohlednějším popřením jeho.*“¹⁴⁹

Začátek zimního semestru roku 1914 se nesl v duchu polemik o válce a budoucnosti. Ve vzpomínkách zaznívá, jak je Eleonora zklamána Pekařovým politickým názorem na český národ v rámci Rakouska. „*Radostný dojem zkazilo mi zjištění, že Pekař nesmýšlí stejně, že nepřeje si českého království, že chce zachování starého Rakouska.*“¹⁵⁰ Na fakultě si mnozí vysokoškolští profesori od bojovného českého nacionalismu udržovali odstup a vůči státu se snažili o zachování *modu vivendi*. Je pravděpodobné, že tento názor posiloval i fakt, že zkušenosti s válkou, vzhledem k jejich věku, získávali jen zprostředkovaně.¹⁵¹ Během války se rozvinul Pekařův publicistický talent, když se často vyjadřoval o aktuálních otázkách současného dění. Ačkoliv nikdy do politiky aktivně nevstoupil, měl živý a hluboký zájem o politické události. Pekař si uvědomoval, že politická práce by ho odváděla od historie, k níž od mládí přilnul celou svou bytostí.¹⁵² Svým

---

¹⁴⁶Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové.

¹⁴⁷LENDEROVÁ, Milena, HALÍŘOVÁ, Martina a JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: válečné dětství 1914-1918*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2015. s. 19.

¹⁴⁸*Tamtéž*.

¹⁴⁹KUČERA, Martin. *Rakouský občan Josef Pekař: (kapitola z kulturně politických dějin)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. s. 81.

¹⁵⁰Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové.

¹⁵¹ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*.s. 282.

¹⁵²PEKAŘ, Josef a HANZAL, Josef, ed. *Deníky Josefa Pekaře: 1916-1933*.s. 8.

austriacismem často narážel na odpor radikálnějších hlasů. Byl odpůrcem tzv. práva přirozeného, dlouho věřil v nutnost trvání mocnářství rakousko-uherského, věřil v jeho zvláštní vyrovnávací poslání ve středu Evropy.¹⁵³ Pro Pekaře byla tedy tato válka záležitostí, v opozici Masarykovi s jeho filosoficko-dějinnou vizí protiteokratické a demokratické světové revoluce, tragickou pro Rakousko. Pekař zastával názor, že se jedná o novou podobu států, o postavení a moc národů a samozřejmě o území; přehlédnout ovšem nelze ani zřetelně antisemitské tóny jeho výkladu.¹⁵⁴ Pekařovy deníky obsahují poměrně mnoho zápisů o složitém česko-německém poměru. V pozdějším vyjádření z roku 1935 v anketě Čestí historikové k německé otázce shrnul své pozitivní nazírání na tento poměr. Poukázal na některé dílčí přehmaty v poměru k Němcům po válce. Vadilo mu, že žijeme vedle sebe bez zájmu, a vyzýval proto české studenty, aby si zapisovali přednášky na Německé univerzitě. Na německé straně se setkaly Pekařovy názory přirozeně s příznivým ohlasem, zvláště se přitom exponoval historik Josef Pfitzner, který se později stal obávaným českým nacistou. Jejich vztahy byly pak několikrát vykládány dosti zkresleně, jak na německé, tak i na české straně.¹⁵⁵

Na podzim 1914 nikdo dlouhodobý konflikt neočekával. Vojáci se těšili, že budou doma nejpozději do Vánoc. Furiantství, zvědavost či vzdor, s nimiž obyvatelstvo reagovalo na začátek války, brzy vystřídaly zcela jiné, jednoznačně negativní dojmy, pocity a prožitky.¹⁵⁶ Stát brzy po vypuknutí války sáhl k opatřením, kterými přizpůsoboval národní hospodářství válečným podmínkám. Pro obyvatelstvo Rakouska–Uherska znamenal začátek války podstatné změny, které se dotýkaly všech oblastí života. Muže zasáhla mobilizace a pro ostatní vyvstala nutnost nahradit tuto ztracenou pracovní sílu a člena rodiny. Zemědělství muselo odvádět pro armádu, průmysl se zaměřil na válečnou výrobu. Chyběly suroviny, rekvírovaly se kovové předměty a státu se stále více nedostávalo peněz, jejichž obrovské

---

¹⁵³ŠALDA, F. X. *O Josefovi Pekařovi, historikovi a politikovi*. Praha: Společnost F.X. Šaldy, 1994. s. 8.

¹⁵⁴HAVELKA, M., *České myšlení o velkých válkách 20. století*. In: Česká společnost za velkých válek 20. století: (pokus o komparaci). Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. s. 18.

¹⁵⁵PEKAŘ, Josef a HANZAL, Josef, ed. *Deníky Josefa Pekaře: 1916–1933*. s. 23.

¹⁵⁶LENDEROVÁ, M., et al. *Vše pro dítě: válečné dětství 1914–1918*. s. 20.

množství polykala válka. Lidé se museli vypořádat s preferováním válečných zájmů v hospodářství, se zhoršováním zásobování a s různými náhražkami.¹⁵⁷

„*Bud'te ráda, že jste žena,*“ ukončil své líčení o válce Josef Pekař Eleonoře v Historickém klubu.¹⁵⁸ Válka přinesla změny i v životě většiny žen. Pro mnohé z nich to znamenalo postarat se v době krize o svoji rodinu a příbuzné. V dubnu 1915 vláda zavedla přidělový systém.¹⁵⁹ To pro mnohé měšťany a měšťanky znamenalo, že potraviny museli vystát v dlouhých frontách před aprovizačními prodejny. Postupem času ale neznamenovalo vlastnictví lístku, že se zboží na čekajícího dostane, neboť zájemců bylo mnoho a zboží málo. Po odchodu muže na frontu se žena stala jediným rodičem pro své děti a často i jediným živitelem. Zažívala strach o život a zdraví muže, ale i o zabezpečení vlastní existence a budoucnosti dětí.¹⁶⁰ Během války byl každý muž, který mohl udržet ve svých rukou zbraň, povolán na frontu. Tím vznikla povinnost pro ženy alespoň na čas zastávat jejich místo v civilním zaměstnání. Podle údajů stoupl podíl zaměstnaných žen v tomto období o 40 %. Takto narychlo zaměstnané ženy nastupovaly na místa, která nevyžadovala vysokou kvalifikaci.¹⁶¹ Hlasy mravokárců, že pro ženu je práce něco nevhodného, postupně utichaly. Během válečných let ženy zastávaly i funkce, které by byly před rokem 1914 pro ně nemyslitelné. Stávalo se běžnějším potkat ševcovou, kovářku, kominici či hasičku.¹⁶²

Každodenní život se dále odvíjel. Měl možná jiný rytmus, pravidla, ale jeho základní komponenty se tolik nezměnily. Z korespondence a jiných rodinných archiválií je patrné, že po většinu času se Eleonora o válečnou politiku nezajímala. Všimla si spíše, jak v Praze utichá občanský život a aktivity a zažívala strach ze špatných zpráv o svých nejbližších.

---

¹⁵⁷LENDEROVÁ, M., et al. *Vše pro dítě: válečné dětství 1914-1918*. s. 19.

¹⁵⁸ Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové. Celá vzpomínka E. Mendlové: „*Pekař mi v Klubu vyprávěl o válce, o jejich hrůzách, o padlých, o tom, co vše nás čeká, tak přesvědčivě, že jsem se sklopenou hlavou uvažovala o hrůzách příštího roku. Když jsem k němu vzhledla, byla jsem překvapena. Očekávala jsem tíž výraz strachu, který u mě tak uměle vzbudil. A zatím on klidně stojí a usmívá se a jakoby si říkal: pěkná a hezká a jsem rád, že si s Tebou mohu hrát. Nahlas pak řekl: Bud'te ráda, že jste žena.*“

¹⁵⁹URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1982.

¹⁶⁰LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. s. 349.

¹⁶¹ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. s. 221.

¹⁶²JERÁBKOVÁ, K. *Žena a válka (Příklad Hradce Králové v době první světové války)*. Pardubice, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. s. 49.

Z fronty dostávala psaní od svého gymnazijního učitele, ve kterých jí líčil každodenní strasti z fronty. „*A vzpomeňte si na starého učitele, který má teď velmi čestnou úlohu jít s 250 vousatými veterány potřetí až počtvrté do pole. A modlete se, aby Pán Bůh starou hlavu před kulkami ochraňovati ráčil.*“¹⁶³

Zprávy z boje dostávala i od Jaroslava Nováka – spolužáka z filozofické fakulty, který tou dobou chořoval s její sestrou Bohumilou. Na podzim roku 1915 přišlo k Mráčkům smuteční oznámení s informací o jeho smrti u města Świnkow.¹⁶⁴

---

¹⁶³Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od gymnazijního profesora Hoffmeistera, 26.1.1916.

¹⁶⁴ Soukromý archiv Heleny Poche, smuteční oznámení o smrti Jaroslava Nováka; Bedřich Mendl ve vzpomínkách *Historie jedné lásky*: „*Když jste se náhle v polovici září po hrozné zprávě o úmrtí Járově vrátili z Černošic. Byla jsi zdcena, paralelita byla přervána a měli jsme málo naděje, že kdy bude navázána...cítíl jsem život svůj jako provinění na Milce, jako nespravedlnost.*“

5. Nápadník židovského původu

5.1 Bedřich Mendl

Eleonora na univerzitě postupně více času trávila ve společnosti Bedřicha Mendla a jeho příbuzných, působících na fakultě.¹⁶⁵ Proto zde věnuji krátce pozornost osobnosti Bedřicha Mendla. Narodil se 29. srpna 1892 v Břežanech v okrese Českého Brodu do židovské rodiny.¹⁶⁶ Jeho otec, Antonín Mendl, zde působil jako nájemce dvora knížete Lichtensteina. Matka, Marie Mendlová, vyrůstala v Maďarsku a česky se naučila až po svatbě, kdy se vrátila do Čech. Bedřich Mendl měl dvě starší sestry – Pavlu, jež zemřela poměrně mladá už v roce 1914, a Hedviku, která se provdala za Otto Frieda a jako jediná Bedřicha přežila.¹⁶⁷ Rodina se později odstěhovala do Prahy, kde v důsledku nemoci zemřel jejich otec, Antonín Mendl.¹⁶⁸ Bedřich Mendl zůstal žít s matkou v pražském bytě na Palackého náměstí č. p. 357 v Podskalí.¹⁶⁹ V roce 1911 složil Bedřich maturitu s vyznamenáním a zahájil studium na Filozofické fakultě Karlo–Ferdinandovy univerzity v Praze, kombinaci oborů dějepis a zeměpis. Akademický rok 1912/1913 strávil na vídeňské univerzitě, kde absolvoval přípravný kurz Institutu pro rakouský dějepyt.¹⁷⁰ Mendlovy studijní úspěchy dokazuje i skutečnost, že během svého studia míval přednášky v Historickém klubu a s mnohými profesory, jako byl například J. Šusta, J. Bidlo a K. Krofta, udržoval jak vědecký, tak přátelský styk.¹⁷¹ Na fakultě působil i jeho bratranec Otokar Fischer, profesor germanistiky. Svoji disertaci s názvem *Hospodářské a sociální poměry v Praze v období 1378-1430* odevzdal roku 1915. Práci posuzovali V. Novotný a J. Pekař, kteří v posudku nešetřili chválou. Krátce poté složil s prospěchem jednomyslně výborným rigorózum filozofické i rigorózum z dějin českých a pomocných věd historických. Druhému oboru své učitelské aprobase –

---

¹⁶⁵Například bratranec Otokar Fišer.

¹⁶⁶AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1, i.č. 1 – domobranecká legitimace.

¹⁶⁷Soukromý archiv Heleny Poche, Parte Antonína Mendla, parte Pavla Picková, rozená Mendlová.

¹⁶⁸MÍŠKOVÁ A. – PAĎOUREK J., Bedřich Mendl, in *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*, s. 9.

¹⁶⁹ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1., i. č. 7 – Písemná práce z jazyka českého, 5. třída.

¹⁷⁰ Archiv UK fond Katalogy posluchačů UK rok 1912/1913

¹⁷¹AAV ČR, fond Bedřich Mendl. k. 3, i.č.175, korespondence osobní, Krofta Kamil, Jar. Bidlo, J. Šusta.

zeměpisu – se ve velké míře nevěnoval, proto v prvním termínu zkoušek neuspěl a získal plnou aprobaci i pro zeměpis až v květnu 1917.¹⁷² Tou dobou už nastoupil na místo suplujícího učitele na obchodní akademii v Hořicích v Podkrkonoší. Profesor Krofta mu sice pomohl získat místo vědecké pomocné síly při vydávání *Regesta diplomatica nec non epistoria Bohemiae et Moravae*, povinnost existenčního zajištění své budoucí rodiny ho nicméně vedla k odchodu do Hořic,¹⁷³ kde díky přátelství s rodinou hořického rodáka profesora Josefa Pazourka mohl začít vyučovat němčinu a zeměpis.¹⁷⁴

---

¹⁷²MÍŠKOVÁ A. – PAĎOUREK J., Bedřich Mendl, in *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*, s. 41.

¹⁷³Tehdy pro střední vrstvu inteligence byla lákavá vidina v definitivě ve středoškolském učitelství, které se dosahovalo poměrně brzy po složení státních zkoušek. Někdy byli suplenti přijímáni na reálky. Tak jako v případě B. Mendla – před složením státní zkoušky a placení byli podle počtu odučených hodin. To slibovalo dobrou existenční perspektivu. Zvýšení platů středoškolským profesorům v letech 1898 a 1907 jen podpořilo tuto vidinu slušné existence. PETRÁŇ J., *Nástin dějin filozofické fakulty univerzity Karlovy v Praze do roku 1948*, s. 258.

¹⁷⁴MÍŠKOVÁ A. – PAĎOUREK J., Bedřich Mendl, in *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*, s. 10.; Eleonora si ve své vzpomínce vyčítala, že dal přednost lépe placenému místu venkovského učitele před svým vědeckým rozvojem, kvůli zajištění své rodiny. AAV ČR, Osobní fond Bedřicha Mendla, k. 20, i. č. 630, Mendlová Eleonora, *Bedřich Mendl a Hořice*, 1947.

5.2 Sňatek

S Eleonorou Mráčkovou se Bedřich Mendl začal potkávat během zimního semestru 1913 na několika společných předmětech.¹⁷⁵ Často spolu sedávali na přednáškách, kouřili na dvoře Klementina a diskutovali nad rozličnými tématy.¹⁷⁶ O Eleonoru tehdy projevovalo zájem více nápadníků,¹⁷⁷ a nejspíše proto nějaký čas trvalo, než se jejich přátelský vztah překlenul do partnerského.¹⁷⁸ Hned od začátku nebyla pro ně situace příznivá. V červnu 1915 byl povolán do domobranecké služby, ovšem jen na tři dny, neboť po lékařské prohlídce byl shledán jako „*služby neschopen*“.¹⁷⁹ Důvodem byly následky těžkého úrazu oka v dětství.¹⁸⁰

Vedle toho přicházely problémy ze strany Eleonořiných rodičů, nepřijetí Bedřicha Mendla z důvodu jeho židovského původu.¹⁸¹ Ačkoliv po dosažení zletilosti v roce 1914 opustil židovskou obec,¹⁸² je z korespondence a vzpomínek patrné, že během svého života slyšel narážky na svůj původ. Například profesor Pekař se o něm na fakultě vyjádřil jako o „*židáčkovi*“.¹⁸³ Z deníku je patrné, že Eleonora jeho původ nevnímala jako překážku, jen v jednom dochovaném zápisku si Mendl trpce poznamenal: „*Když jsme se 5. března vraceli z páteční procházky na Výšehrad, mluvili jsme o židech, Ty řekla jsi, že jsou Ti židovští obchodníci instinktivně odporní, já řekl, že mně také, ale neslyšel jsem to od Tebe rád a byl jsem chvíli smuten*“.¹⁸⁴ To byl jediný případ, kdy od Eleonory vyšel takto negativní popud. Toto všechno Mendl velmi citlivě vnímal. „*Nad hrobem Tvého*

---

¹⁷⁵Archiv UK, fond Filozofická fakulta, Katalog posluchačů UK 1913/1914.

¹⁷⁶Vzpomínky Eleonory Mendlové: „*Ráda jsem seděla vedle Tebe (B. Mendla), kouřila, dopisovala si s Tebou*.“ (Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové).

¹⁷⁷Například o ni nejspíše projevovat zájem i docent J. Fischer – filosof a docent Karlovy univerzity (Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové.)

¹⁷⁸„*Na přednáškách, kde jsme sedali vedle sebe, psali jsme si psaníčka... A pondělky zůstaly nám z týdne nejmilejší. Od 2 – 3 měli jsme Fridricha, já přinášel jsem již tam svou skromnou kytičku, pečlivě zabalenou v papíře. Má spotřeba papíru v archivu byla tak značná a známá, že nikdy můj balíček nezbudil pozornosti*.“ (Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Bedřicha Mendla.)

¹⁷⁹AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.1. i. č. 1 – povolání k domobranecké službě.

¹⁸⁰Po úrazu trpěl zákalem čočky, málem oslepl a nesměl se pohybovat na přímém světle. Po celý život pak nosil brýle a byl šerosleпý. RAJZLOVÁ Eva, *Bedřich Mendl v obraze své rodinné korespondence*, Praha 2011, Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Fakulta pedagogická. s.14.

¹⁸¹Soukromý archiv Heleny Poche, korespondence od rodičů E.Mendlové.

¹⁸²MÍŠKOVÁ A. – PAĐOUŘEK J., Bedřich Mendl, in *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*, s.9.

¹⁸³Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Eleonory Mendlové.

¹⁸⁴*Tamtéž*, zápis Bedřicha Mendla

dědečka jsem se ti přiznal, že zde úzkostlivě mi buší srdce, neboť cítím vůči dědu zodpovědnost, že připoutati chci osud vnučky předních českých lidí k životu židovského rodu.“¹⁸⁵

Je zřejmé, že v tomto období nebyly výjimečné antisemitské výroky a propaganda. Už v posledních letech 19. století patřil antisemitismus k významným tématům českého veřejného života a české politiky. V tisku vycházely antisemitské úvodníky či pomlouvačné články. Vzestup negativních představ o Židech a nebezpečí, které měli představovat, vygradoval v době hilsneriády.¹⁸⁶ Mimo jiné antisemitismus zapustil kořeny také mezi částí českých studentů pražské univerzity, a to především ve skupině tzv. nezávislých studentů, kteří stáli v opozici vůči silnějšímu studentskému pokrokovému hnutí. Patrné to bylo především ve studentském časopise *Studentský sborník* strany neodvislé v letech 1849 – 1895.¹⁸⁷ Liberální nacionalisté české Židy kritizovali za jejich příklon k německému a odmítání splynout s českým národem, nicméně ponechávali otevřenou možnost jejich integrace do moderního českého národa. Vyhranění antisemitů nicméně možnost židovské asimilace brali za jednoznačně škodlivou.¹⁸⁸ První fáze národního obrození měla výhradně literární a lingvistický charakter, druhá fáze národního obrození byla charakteristická zaměřením na politiku. Brzy mnoho kritiků hospodářského stavu českého národa začalo volat po změně priorit českého národního hnutí a po zahájení třetí – hospodářské – fáze národního obrození. Tato fáze byla spojena s antisemitismem ve smyslu hynoucího českého obchodu pod útlakem cizím, „*neboť obchod se všemi komoditami je ve skutečnosti doménou židovstva.*“¹⁸⁹ Napadáno bylo hospodářské působení Židů, kteří údajně uváděli na mizinu sedláky, řemeslníky a další vrstvy českého národa.

Velká část české společnosti tedy do dvacátého století bezpochyby vstupovala s antisemitskými názory, které jí, ačkoliv zjednodušeně a zkráceně, pomáhaly porozumět světu a společnosti. Antisemitismus měl u nás tedy úspěch v souvislosti

---

¹⁸⁵ Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Bedřicha Mendla

¹⁸⁶FRANKL, Michal. *Emancipace od židů." český antisemitismus na konci 19. století.* Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007.s. 58.

¹⁸⁷ČERVINKA, František. *Boje a směry českého studentstva na sklonku minulého a na počátku našeho století.* Praha 1962, s. 103 -110.

¹⁸⁸FRANKL, Michal. *Emancipace od židů." český antisemitismus na konci 19. století.* s. 104.

¹⁸⁹FRANKL, Michal. *Emancipace od židů." český antisemitismus na konci 19. století.*s. 95.

s nejistou identitou českých nacionalistů, s pocitem ohrožení českého národa a s šířením etnický založeného nacionalismu. Stal se společným jmenovatelem různých protiliberálních a protisocialistických hnutí a stran. Jelikož tedy souvisel především s vnitřním vývojem české politiky a s formováním českých politických idejí, stal se jedním z významných prvků české politické tradice. Tudíž i během první republiky zůstal antisemitismus součástí soupeření mezi politickou pravíci a levíci, jež bylo posíleno obavami pravice z šíření komunistické revoluce.¹⁹⁰

Po zjištění rodičů Mráčkových, s kým je jejich dcera zasnoubena,¹⁹¹ napsali oběma rozhořčené dopisy, v nichž jasně deklarovali svůj nesouhlas s jejich vztahem. Rodinný archiv z těchto dob skýtá jedenáct velmi obsáhlých dopisů od Eleonořina otce, Konstantina Mráčka, adresovaných Bedřichu Mendlovi. Dalších několik je adresováno přímo dceři. Zde jasně vyplývají podmínky, za kterých je ochoten požehnat tomuto sňatku a přijít na svatbu.¹⁹² V dopisech od rodiny je patrné, že jsou proti, aby dcera, pokřtěná a vychovaná v katolickém duchu, si vzala člověka jakkoliv spojeného s židovstvím. „*Odpusťte, ale nikdy mne nenapadlo, že by mne kdy jedna z mých dcer mohla přivést zetě rodu židovského,*“ vyjádřil se takto ostře do dopisu Eleonory otec.¹⁹³ Bedřich Mendl tedy nabízí smířlivý krok a nechává se pokřtít v katolické církvi, což ulehčuje i získání povolení ze strany církve mít svatbu v kostele.¹⁹⁴ Tento krok jim v dopise doporučil i Evžen Štern, advokát a později sekretář ministerstva sociální péče, který jim sdělil, že dle platného občanského zákoníku nemohou uzavřít manželství lidé, jejichž vyznání jsou různá. Chtěli-li uzavřít církevní sňatek, museli být členy jedné církve.¹⁹⁵ Přestup Bedřicha Mendla do katolické církve ovšem tchána pobouřil ještě více. „*Vím, že nevěříte ve vše, co katolictví učí, vím, že přestoupení Vaše není z přesvědčení...tímto si zakazují*

---

¹⁹⁰FRANKL, Michal. *Emancipace od židů: český antisemitismus na konci 19. století*. s. 312 – 313.

¹⁹¹ „*Nebyli jsme ovšem dokonale blaženi, trnem našich růží byl profesor Šusta, jenž nelenil zpravit Luboše Jeřábka o tom, že jeho neteř chodí s mladým mužem, jehož profesori nemají rádi, jehož si přeci nemůže vzít atd.*“ Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Bedřicha Mendla.

¹⁹² „*Milá Lalko! Slyším všelijaké řeči o Tvé svatbě v kostele v šatech, hostech, hostině a podobně. Jestliže reflektuješ na mou přítomnost, pak respektuj mé přání...Přítomni na svatbě budou však vyjma svatebního páru jen rodiče jak Tvé tak i ženicha a Tvé sestry. Průvod nebude žádný a nepřeji si, aby mimo uvedených osob byl někdo jiný z příbuzenstva, jmenovitě ne ze strany ženicha!*“ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od otce adresován Eleonoře 11. prosince 1916.

¹⁹³Soukromý archiv Heleny Poche. dopis od K. Mráčka adresován B. Mendlovi 1915.

¹⁹⁴Soukromý archiv Heleny Poche, K. Mráček adresován B. Mendlovi, 1916.

¹⁹⁵AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 5., i.č. 325 – Dopis od Evžena Šterna

jakoukoliv korespondenci s Vámi.“¹⁹⁶ Dalším prvkem, který rodinu rozděloval, byla rozdílnost v politickém smýšlení.¹⁹⁷ Alena Míšková a Jan Paďourek ve svém článku píší, že odchod Mendla z Prahy souvisel s jeho radikálními politickými názory, kterými se pravděpodobně netajil. Mendla logicky zaujalo politické hnutí směřující ke vzniku samostatného státu. Po odchodu do Hořic založil místní organizaci státoprávní demokracie v Hořicích, což ovšem nevyklučovalo ani jeho úzké styky s agrární i sociálnědemokratickou mládeží.¹⁹⁸

Eleonora ve všem stála za Bedřichem, což vedlo k ještě většímu a dlouhému odcizení od svých rodičů.¹⁹⁹ Rostoucí stres z tlaků rodiny, značné studijní vypětí a přítomnost války se začaly negativně podepisovat na fyzickém a duševním zdraví Eleonory.²⁰⁰ Mladá žena čím dál tím častěji propadala melancholii a depresivním náladám.²⁰¹ V létě 1916 pobývala u svých příbuzných na venkově v Černošicích, kde se snažila zotavovat a připravovat na svůj odchod do Hořic. To vedlo k tomu, že po létu už nenastoupila do akademického roku 1916/ 1917, a tím studium předčasně ukončila.²⁰²

---

¹⁹⁶Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od K. Mráčka adresován B. Mendlovi, prosinec 1916

¹⁹⁷„Dnes jest zcela jisto, že názory naše v politice jsou naprosto nesrovnatelné. Vy dokonce chcete být politicky činný tj. můj národ vést ne tam, kam já, pravý jeho syn, bych si přál. Proto Vás musím upozorniti, že budu činnost Vaši kontrolovati a že zakročím, uznám-li, že zájmy mého národa toho vyžadovati budou.“ Tamtéž.

¹⁹⁸MÍŠKOVÁ A. – PAĎOUREK J., Bedřich Mendl, in *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*, s. 10 – 11.

¹⁹⁹„Nyní jest mi poskytnuta možnost mluvit o té dlouholeté tísní, jež mezi mnou a Lalkou panuje a která kotvila v naprosté naší protichůdnosti.“ Soukromý archiv Heleny Poche. dopis od K. Mráčka adresován B. Mendlovi , 6. října 1916 píše otec B. Mendlovi.

²⁰⁰Vzpomínka B. Mendla na toto těžké období: „Kvůli rigorosu neměl jsem valně času o Tobě přemýšlet a právě tehdy jsi toto měla větší potřebu než kdy dříve. Bylo Ti doma nutno siliti Milku, sama byla jsi dotčena smrtí Járovou, pak nedorozumění s tatím, mamina počala klásti překážky našemu styku... Teta Růžena hrozila, že nebude Tě znáti, vezmeš-li si mě. Vše přesahovalo Tvé síly. Slábla jsi, bývala jsi smutna.“ Soukromý archiv Heleny Poche, *Historie jedné lásky*, zápis Bedřicha Mendla.

²⁰¹Soukromý archiv Heleny Poche dopis pro B. Mendla od E. Mendlové, 27. 5. 1916.

²⁰²Archiv UK, fond Filozofická fakulta, Katalog posluchačů UK.

6. Manželka historika

Po dlouhém čekání a přípravách proběhla svatba 15. ledna 1917 v Praze v kostele sv. Mikuláše.²⁰³ Na obřad byla pozvána jen nejbližší rodina svatebčanů, byla zde stále cítit očividná zahořklost a nesouhlas se sňatkem.²⁰⁴ Hned po svatbě se Eleonora přestěhovala za svým manželem do Hořic, kde na ni čekalo zcela nové poslání – budování rodinného krbu. Pro Eleonoru to nebyl lehký úkol. Během celého života se pohybovala v Praze a v jisté konformitě. V Praze ráda využívala nabízený kulturní a občanský život a své záležitosti si ráda řídila sama. Kdežto nyní bydlela na malém městě, kde nikoho neznala.²⁰⁵ Ve svých vzpomínkách a korespondenci si často posteskuje nad samotou a opuštěností,²⁰⁶ na druhou stranu v nich zřetelně zaznívá i nová odhodlanost hezky si zařídit bydlení a vše pro domácnost.²⁰⁷ K získávání vybavení a nutných věcí se opírá o rodinné příbuzné či své kamarádky. V dopisech se zmiňuje o nemožnosti získat některé potraviny či uhlí na topení.²⁰⁸ Bedřich Mendl se v dopise své matce svěřoval s těžkou situací ohledně zásob jídla, jež byly kvůli pokračující válce nedostačující: „*Málo dost jest chleba a mouky na osobu. Brambor vůbec není, maso jen dvakrát, třikrát v týdnu, vepřové jen na lístky jednou za čas... Všeobecně berou nyní nejen úředníci a učitelé, nýbrž i prosté rodiny dělnické obědy z hostinců... Jídlo nutno dnes počítat i zde na více než sto korun a oproti tomu každá mzda mizí.*“²⁰⁹

„*Národní sebevědomí přibývalo a 1. května 1918 měli jsme v Hořicích velkou manifestaci.*“²¹⁰ Brzy se schýlilo ke konci války a došlo k formování Československého státu. Vznik Československé republiky přinesl mimo jiných důležitých skutečností také zrovnoprávnění žen s muži. „*Žena budiž na roveň postavena muži kulturně, právně a politicky.*“²¹¹ Tato věta T.G.Masatyka se stala součástí Washingtonské deklarace. Ale až

---

²⁰³Soukromý archiv Heleny Poche, Oddací list.

²⁰⁴Soukromý archiv Heleny Poche., *Historie jedné lásky*.

²⁰⁵*Tamtéž.*, korespondence Eleonory Mendlové adresované své sestře Bohumile Mráčkové z let 1917 a 1918.

²⁰⁶„*Mezi nejvyšším štěstím a zoufalstvím zmlítala si se a vedle smíchu a veselí, ozýval se u nás někdy i Tvůj usedavý pláč.*“ *Tamtéž.*, *Historie jedné lásky*, vzpomínka Bedřicha Mendla.

²⁰⁷*Tamtéž.*, dopis Eleonory Mendlové adresován do Hořic B. Mendlovi, 1916.

²⁰⁸„*Už jsem z obav, že by uhlí druhý den nebylo. Topila jsem v pokojí velmi málo a tak zbylo.*“ *Tamtéž.*, dopis Eleonory Mendlové, únor 1917.

²⁰⁹AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.č. 2. i.č. 21 – dopis matce Marii Mendlové.

²¹⁰*Tamtéž.*, k.č. 1. i.č. 9 – Vzpomínka – pobyt v Hořicích 1916 – 1920.

²¹¹BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století.* s. 59.

čas ukázal, že od ústavně zakotvené rovnoprávnosti k jejímu zakotvení v praxi půjde o obtížný proces. Společnost setrvala v předchozím zažitém vnímání ženy jako veřejně neaktivní bytosti.²¹²

Do manželství rodiny Mendlových přibyla prvorozená dcera Eleonora, jež přišla na svět 27. ledna 1918.²¹³ O rok později, v roce 1919, přišel na svět další potomek, syn Dušan,²¹⁴ jehož kmotrem se stal Václav Vojtíšek, historik a archivář hlavního města Prahy.²¹⁵ Eleonora si musela zvykat na jiný režim svého života. Z těchto několika let korespondence chybí. Jen málo dopisů je v rodinném archivu ze společného dopisování se svojí matkou a sestrou Bohumilou, kde často zmiňuje, že nemá mnoho času na psaní a že se jí stýská po domově.

Je patrné, že Eleonora měla stále zájem o historii a chtěla být činná i mimo rámec rodinných povinností. Dokladem toho je, že během let v Hořicích překládala dopisy Fridricha Falckého adresované své ženě Alžbětě z let 1619-1620. Její překlady se podařilo vydat už v roce 1919 v Praze a Bedřich Mendl je opatřil úvodem a poznámkami.²¹⁶ Eleonořinu jazykovou vybavenost si Bedřich velmi cenil, podle jeho názoru „*měla na jazyky vždy talent.*“²¹⁷

Když Bedřich Mendl zjistil, že místní archiv je v havarijním stavu uložen v zámecké komoře, nechal všechny archiválie převézt na trakaři k nim domů. Načež se je po práci po večerech snažil třídit.²¹⁸ Tato činnost pro regionální dějiny ho přivedla k dějinám agrárním, k nimž našel v Hořicích i v okolních archivech dostatek nezpracovaného materiálu.²¹⁹ Eleonora pro to měla pochopení a na tuto „akci“ vzpomíná s nadhledem podporující manželky a historičky zároveň: „*Vyjednal tedy se správcem*

---

²¹²BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století.* s. 59.

²¹³ Archiv UK, fond Filozofické fakulty, k. č. 41, i. č. 482 – Osobní výkaz

²¹⁴ Archiv UK, Osobní složka Bedřicha Mendla, Fond FF, karton č. 41, i. č. 482, Osobní výkaz

²¹⁵*Tamtéž*, V. Vojtíšek byl rodině Mendlovým dobrým přítelem. Dokladem toho je dochovaná korespondence, mezi ním a B. Mendlem (AAV ČR, fond Bedřich Mendl, č. k. 4, i. č. 272 – Vojtíšek Václav)

²¹⁶MRÁČKOVÁ – MENDLOVÁ E., *Ze zimního království*, Vydavatel B. Kočí, Praha 1919, B. Mendl v úvodu: „*V tomto článku vytkl si autor za úkol ukázati, jaký význam v těchto nadějích připadá osobě krále Fridricha Falckého. Otázka vznikla v souvislosti s překladem rodinných dopisů zimního krále a řešena jest na základě bohatého materiálu opisů, jež snesl Giudely do zemského archivu.*“ (AAV ČR, fond Bedřich Mendl, i.č. 545 – E. Mendlová – Mráčková *Ze zimního království*)

²¹⁷AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1. i.č. 21, leden 1929 z Paříže

²¹⁸AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.1, i.č. 20 – dopisy své matce

²¹⁹RAJZLOVÁ E., *Bedřich Mendl (1892 – 1940) . V obraze své rodinné korespondence.*, PF UK, Praha 2011, bakalářská práce, s.16.

hořického velkostatku, že archiv nechá odvozit na trakaři k nám domů. A tak se do našeho pěkného bytu, který jsem s láskou upravovala a opatrovala jako všechny mladé hospodyňky, nastěhovaly celé haldy archiválií, které zabraly kde jaký kout a sahaly místy skoro až do stropu... bylo po kráse, pokoje staly se skladištěm starých listin. Ale nemrzelo mě to, byla jsem také historička a měla jsem o archiválii zájem. Nemrzelo mě ani, že s archivem se k nám nastěhovali cvrčkové.“²²⁰

Bedřich Mendl zvládal být v Hořicích nápomocen v domácnosti, jak jen bylo potřeba. „Doma štípal dříví a chodil, když přšelo, nebo když děti stonaly a já musela být doma, pro mléko, a tak je skoro záhadou, jak mu vybyl čas na vědu,“ vzpomíná jeho žena na léta v Hořicích.²²¹ Prožitá léta v Hořicích Eleonora zpětně charakterizuje jako „jaro rodinného života a jaro národní.“²²²

Eleonořin manžel postupně pokračoval ve své kariéře. V roce 1919 se stal státním profesorem na obchodní akademii v Hořicích²²³ Při svém zaměstnání začal spolupracovat na vydávání nových svazků *Regesta diplomatica nec non epistolarie Bohemiae et Moraviae*²²⁴. Po zřízení Historického ústavu v Praze na začátku roku 1920 mu zde bylo nabídnuto oficiální místo adjunkta. V Historickém ústavu nakonec zůstal a v roce 1933 se stal ředitelem instituce. Působil zde až do roku 1939.²²⁵

Nové zaměstnání pro rodinu Mendlovu znamenalo nejen zvýšení platu, ale také odchod zpět do Prahy. Mendl se nejprve vydal do Prahy sám, aby zde vše připravil pro stěhování rodiny.²²⁶ Byt obstaral v ulici Jiráskova č.p.584 na Uralském náměstí,²²⁷ dnešní Puškinovo, kde rodinní potomci bydlí doposud. Nájemné na rok tehdy činilo 3 660 Kč. Novou pracovní pozicí Bedřich Mendl vstoupil do služeb ministerstva coby státní úředník

---

²²⁰ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 20. i. č. 630 – Mendlová Eleonora, Bedřich Mendl a Hořice

²²¹ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.č. 20. i.č. 630 – Mendlová Eleonora, Bedřich Mendl a Hořice.

²²² CICHÁ, Kateřina. *Bedřich Mendl (1892-1940): Život a dílo*. Liberec, 2016. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.s. 30.

²²³ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1, i.č.5 – doklady o nástupu do funkcí.

²²⁴ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars VI, (1355-1363)*. Pragae: Ministerium scholarum et instructionis publicae, 1928-1929.

²²⁵ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1., i.č. 5. - doklady o nástupu do funkcí, viz také: KUTNAR F. MAREK J., *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. s. 755 – 760.

²²⁶ Dopis z ministerstva sociální péče republiky československé od rodinného známého E. Šterna, kde jim radí, jak sehnat bydlení: „Doporučuji následující cestu: Jakmile budete mít v ruce dekret, necht' Váš muž přijde ke mně a půjdu s ním k Machkovi, nebo Kratošovi, kteří byty přidělují, a uvidíme, co se dá dělat.“ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.1., i.č.: 692 – Štern Evžen.

²²⁷ Soukromý archiv Heleny Poche, Dekret na družstevní byt.

a jeho roční mzda při nástupu do úřadu 1. září 1920 činila 4 608 Kč ročně bez příplatků, které se měnily podle náročnosti služebních cest.²²⁸ Po odchodu do Prahy se manželům narodilo třetí dítě-dcera Milena.²²⁹

Jeho práce pro *Regesta* spočívala především v opisování a shromažďování dalších pramenů. Bedřich Mendl si často své ženě postěžoval, jak je tato činnost nudná a únavná.²³⁰ Proto se o pár let později pokouší o zjednodušení a zrychlení pomocí fotografování archiválií.²³¹

Ačkoliv rodině nehrozila finanční nouze, bylo jejich sociální zabezpečení Bedřichem Mendlem pocíťováno jako stísněné.²³² Mendl si uvědomoval, že jeho žena pochází ze zámožné a významné rodiny. Eleonoru v dopisech často ujišťoval, že se snaží penězi neplýtvat, a ji naopak nabádal, ať na sobě nešetří.²³³ Mnohokrát si vyčítal, že nemůže své manželce zajistit životní úroveň, kterou by si zasloužila, že je naopak jejich finanční situací omezována a zatěžována. Eleonora ho vždy v dopisech uklidňovala a nikdy si na peněžní tíseň nestěžovala.

Eleonora se o dění ve světě sama aktivně zajímala,²³⁴ ačkoliv díky manželově pracovnímu vytížení organizovala chod celé domácnosti. Velkou událostí, na kterou byla pozvána, byl slavnostní příjezd prezidenta Masaryka. V dopise matce se svěřuje: „*Drahá mami, dík za dopis. Jablka bohužel nemohu opatřit, odjíždíme překotně do Prahy. Duška je totiž vyslán se žakovskou deputací k uvítání Masaryka a tak se nesmírně těším, že ho také uvidím.*“²³⁵

---

²²⁸V Praze si tedy B. Mendl finančně polepšil, neboť jeho učitelský plat v Hořicích činil pouze 2100 Kč ročně. (CICHÁ, Kateřina. *Bedřich Mendl (1892-1940): Život a dílo* .s. 31.)

²²⁹Soukromý archiv Heleny Poche, Rodný list Milena Mendlová.

²³⁰„*Kolacionováním člověk hloupne*“ AAV ČR, osobní fond Bedřicha Mendla, k. 1. i.č. 20 – o archivech

²³¹PÁTKOVÁ, Hana. *Editor na cestách. Sonda do každodennosti archivních badatelských cest ve dvacátých a třicátých letech 20. století*. s. 151.

²³²*Tamtéž.*, s. 151.

²³³B. Mendl píše své manželce: „*Prosím tebe, abys šetřila své síly a v Paříži si odpočinula! Bude-li třeba, pošlu Ti peníze.*“ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1. - dopis z Vídně, květen 1931

²³⁴„*Na mne v poslední době hrozně působila smrt Štefánika. Nemohu se nějak z toho smutku vzpamatovati, Těšila jsem se tolik na jeho příjezd, neboť jsem už před tím slyšela o něm mnoho podivuhodného, o čem po jeho skonu psaly noviny. Myslím, že ztráta pro naši republiku je nedozírná, právě teď bylo tolik potřebí energického vojenského vůdce. Kéž nám aspoň Masaryk dlouho zůstane.*“ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.1., dopis ze dne 16. května 1919.

²³⁵Soukromý archiv Heleny Poche, dopis Eleonory Mendlové své matce a Vstupenka do třetího nádvoří pražského hradu v den příjezdu prezidenta Masaryka

Nejfrekventovaněji si manželé dopisovali v letech 1926 až 1931. Dopisy neměly příliš intimní charakter a působí spíše jako proud myšlenek zahrnující nejrůznější témata, kterými se v danou chvíli zaobírali.²³⁶ Manžel ji často informuje o kauzách probíraných v tisku, popisuje jí svůj denní režim, průběh bádání v archivu, svěřoval se jí s problémy, na které při svém pobytu narazil, líčil jí zážitky s místní společností.²³⁷ Ona mu na oplátku sdělovala veškeré dění kolem dětí, jak rostou, kde byly na procházce a co probírají děti ve škole.²³⁸ V dopisech ho povzbuzovala v práci a na jeho podněty formulovala svůj úhel pohledu. V roce 1934 byl Mendl jmenován mimořádným profesorem na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, a to pro obor obecné hospodářské a sociální dějiny, který v Československu tvořil a výrazně ovlivňoval. V roce 1936 vyšla jeho dlouho očekávaná a oceňovaná edice berní knihy města Brna. S redakční prací mu velmi pomáhala Eleonora, které děkuje v úvodu slovy: „*Ještě více času, tisíce hodin práce, věnovala této edici moje žena, byla mě pro všechna léta vytrvalou spolupracovnicí.*“²³⁹ Jeho žena také monitorovala dění v Historickém ústavu a na fakultě a byla mu vždy nápomocna s redakční činností. „*Matka pilně se zájmem sledovala dění v Historickém ústavu a na fakultě. Otci účinně pomáhala při korekturách, navštěvovala tiskárny, vyhledávala u Štence i jinde poklady pro ilustrace, dělala takovou drobnou redakční práci. Vše, co se týkalo historického světa, ji živě zajímalo, myslím, že většinu jmen historiků a faktů vážících se k těmto jménům jsme znali spíše od ní než od otce,*“ vzpomínal na tuto dobu jejich syn, Dušan Mendl.²⁴⁰

---

²³⁶RAJZLOVÁ, Eva. *Bedřich Mendl (1892-1940). V obraze své rodinné korespondence.* s. 25.

²³⁷Například líčí svůj zážitek z města Teplá, kde se zmiňuje, jak se při nějaké společné večeři mluvilo o Židech: „*Pak druhý den byl u stolu ruský generál s paní, Stallmeister S Maj. des Cagen General v. Rymaun, choť roz. von Keglenitsch. Mluvil špatně německy, ale polit. program: Německo pomůže zarazit bolševiky a za to půjde pak Rusko s Německem ... s celým svým nesmírným bohatstvím lidí. A ovšem speciálně proti krvežíznivé vládě židů. Ohlas, který tato věc vzbudila u některých ... poučilo mne, že bude na čase stěhovati se co nejrychleji, abych nemusil se ani hádat ani zadati své důstojnosti.*“ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, karton č. 1., i.č. 20 – dopis z roku 1920

²³⁸Viz. dopis z roku 1930: „*Milý hošíčku, o Vánocích jsem měla s Elenkou mnoho práce, mamínu to bude zajímat, již probírají pátou deklinaci a nyní i minulý čas. Dnes byla poprvé po svátcích ve škole a dobře jí to šlo. Také Dušan se dobře má k světu.*“ (Soukromý archiv Heleny Poche)

²³⁹MENDL, Bedřich., *Knihy počtů města Brna 1343 – 1365*, Brno 1935, s. 7.

²⁴⁰Závěrečné poděkování ing. Dušana Mendla, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997 s.179.

Eleonora své volné chvíle vyplňovala aktivitami ve spolcích. Byla členkou Jednoty zahrádkářů v Praze, v Klubu československých turistů a v roce 1938 absolvovala zdravotnický kurz u Červeného kříže.²⁴¹

Z dopisů je zřejmé, že jejich manželství bylo po celou dobu šťastné. I po dvaceti letech v manželství ho Eleonora oslovovala „*drahý hošíku*“, a on ji „*drahá holčičko*“. Opětovaně si v korespondenci píší o vzájemném stesku. Nejednou se v psaních Bedřich omlouvá Eleonoře, že jí nemůže být takto na dálku s ničím nápomocen.²⁴²

6.1 Mateřství

Eleonora zůstala v souladu s tehdy převažující zvyklostí středních vrstev po celý život v domácnosti.²⁴³ Z dopisů nevyznívá, že by toho někdy litovala. Naopak, svého muže a děti velmi milovala a snažila se být vzornou matkou.

Hned před narozením své první dcery psala o rady profesoru filosofie a pedagogiky F. Čádovi, který jí poradil celou literaturu o výchově dětí. O rady ohledně dětí jí později psaly i její známé a ve vzájemné korespondenci si spolu vyměňují poznatky o tom, jak se jejich potomci mají k světu.²⁴⁴

Mendlovi měli služebnou, která v rodině vypomáhala s dětmi. V rodinném archivu se nachází její dopis se žádostí o přijetí do služby a zmiňuje ji i Bedřich Mendl v dopise z roku 1927.²⁴⁵ Mít možnost svěřit domácnost a děti služebné byla známka finančního zajištění rodiny. Střední společenská třída si většinou mohla dovolit najmout pomocnici v domácnosti a ještě mít z toho dobrý pocit, že někomu poskytuje možnost práce²⁴⁶

Jelikož Bedřich Mendl byl velmi často na cestách, nemohl s dětmi trávit příliš času. Kvůli cestám chyběl doma také na některé rodinné oslavy, například si vyčítá svou nepřítomnost na Mikuláše v roce 1926.²⁴⁷ Ve svých dopisech se snaží svou rodinu

---

²⁴¹ Soukromý archiv Heleny Poche, členské průkazy.

²⁴² Soukromý archiv Heleny Poche, společná korespondence Bedřicha a Eleonory.

²⁴³ PÁTKOVÁ, Hana. Editor na cestách. Sonda do každodennosti archivních badatelských cest ve dvacátých a třicátých letech 20. století. s.151.

²⁴⁴ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od známé M. Netouškové

²⁴⁵ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.1.č. 21.

²⁴⁶ BAHENSKÁ, Marie, et al. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. s.172 – 173.

²⁴⁷ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.1,i. č. 21.

neopomíjet a své zážitky zprostředkovávat na dálku. S psaním své ženě přicházel i krátký lístek či pohled určený dětem.²⁴⁸ Jeho syn Dušan Mendl, už jako dospělý, na svého otce vzpomíná jako na muže vlídného, leč velmi zaměstnaného: „*Můj otec byl velmi vlídný a laskavý, ale svým způsobem vnitřně uzavřený. Se svými názory a problémy se nesvědčoval, nepamatují se, že by někoho přísně kritizoval nebo odsuzoval. Nebo alespoň ne před námi dětmi. Byl velmi zaměstnaný, vracel se domů pozdě, a pak se řešily praktické problémy týkající se nás tří dětí, na klidné rodinné rozhovory bylo velmi málo času. V neděli nebo o prázdninách jsem od chlapeckých let jezdil se skautským oddílem do přírody, otec pak mnoho týdnů pobýval na archivních cestách, a tak mám dojem, že jsem bohužel o věcech skutečně vážných a závažných s otcem nemluvil.*“²⁴⁹

Při bližším pohledu do studované korespondence se odkrývá vřelý citový vztah dětí ke svým rodičům. Svědčí o tom jak oslovení „*tatičku*“, „*mamičko*“, tak citová a upřímná blahopřání k narozeninám.

Poté, co děti povyroستly do školního věku, si Eleonora se svým mužem zakládali na tom, aby získaly dobré vzdělání. Děti byly vedeny i k českému vlastenectví.²⁵⁰ V roce 1929 svým dětem, Eleonorce a Dušanovi, zařídili půlroční docházku ve francouzské škole, k čemuž využili pobytu u prarodičů a Eleonořiny sestry, „*tety Stany*“, jež se do Francie provdala. Díky tomu dali dětem příležitost získat dobrou znalost cizího jazyka.²⁵¹ Z tohoto pobytu dcera Elenka domů napsala: „*My se máme moc dobře, tady je dost teplo, stromy jsou zelené. Podzim se tady pozná podle dešťů. Ve škole já umím dobře.*“²⁵²

Studijní trajektorii nejstaršího dítěte – Eleonory Mendlové – na základě dochované rodinné korespondence sepsal docent J. Hnilica ve svém článku *Francouzština v životě Eleonory Mendlové*. Zde poukazuje na přítomnost francouzštiny a jejího studia v rodině Mendlových.²⁵³ Dcera, Elenka Mendlová, od akademického roku

---

²⁴⁸ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k.1,i. č. 21

²⁴⁹ Závěrečné poděkování ing. Dušana Mendla, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997 s.180.

²⁵⁰ Národní cítění je patrné například v dopisech dcery Eleonory z Francie. (HNILICA, J., *Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky.*)

²⁵¹ RAJZLOVÁ, Eva. *Bedřich Mendl (1892-1940). V obraze své rodinné korespondence.* s. 47.

²⁵² Soukromý archiv Heleny Poche, dopis rodičům od dcery Elenky, 27. 7. 1929

²⁵³ Zájem o tento jazyk v této době v české společnosti narůstal. Frankofilství bylo podpůrnou myšlenkou české národní identity a francouzština byla povinným živým jazykem ve výuce na reálných gymnáziích. (HNILICA, J., *Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky.*)

1934/1935 nastoupila jako poloviční stipendistka na tzv. Československou sekci na dívčím gymnáziu ve francouzském Saint-Germain-en-Laye.²⁵⁴ Pro nejstarší dceru Elenku tento pobyt znamenal celoroční odloučení od rodiny, kolektivní internátní život s přísným řádem a pravidly a ztotožňování se se skupinou svých vrstevníků. Často psávala domů matce. Svěřovala se jí a ptala, co a jak se sluší. „*Má se mít při jídle klobouk nebo ne? Jak se mají jísti švestky? Vyplivovati pecky?*“²⁵⁵ Elenka zažívala na lyceu, v internátu, v odloučení od rodiny, rozhodující měsíce a roky dospívání. Sledovat to lze v několika rovinách. Tak například, že postupně začala psát domů výrazně méně, přestala si v každém psaní stěžovat, že dostává z domova málo zpráv. Na internátu si ale postupně zvykla, ubylo pocitů odcizení. Na jaře 1935 rezonuje v korespondenci předtucha další války „*Co soudíte o válce? Politický obzor je zamračen... asi bude válka. V případě války, co mám dělat?*“ Ptala se Elenka svých rodičů. Brzy přišel duben 1939, kdy si dcera Elenka Mendlová podává žádost na cestu do Bolívie, kam chtěla odjet do české rodiny jako vychovatelka. Z plánu sešlo, na rodinu dopadly nové neblahé rány.²⁵⁶

---

²⁵⁴ Eleonora Mendlová se jela na lyceum předem podívat a před odjezdem dcery do Francie – jistě kvůli zlepšení jazyka, ale asi i proto, aby si vyzkoušela pevný internátní řád – jí zajistili letní pobyt v Ústavu anglických panen ve Štěkni u Strakoníc. (*Tamtéž.*)

²⁵⁵ Soukromý archiv Heleny Poche, Elenka své matce, 4. 7. 1934

²⁵⁶ HNILICA, J., *Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky*. s. 332.

7. Konec dobrých časů

„*Válka bohužel zmařila všechny plány a přervala všechny naděje,*“ ilustruje Eleonora Mendlová události, které přišly na konci třicátých let a poznamenaly tok dějin i rodinu Mendlovu.²⁵⁷ Československo bylo po Rakousku dalším státem, který se dostal pod nadvládu nacistického Německa. Stalo se tak 15. března 1939, kdy po Mnichovu zvolený prezident Emil Hácha „předal“ české země do „ochrany“ říšskému kancléři Adolfu Hitlerovi a z českých zemí byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava.²⁵⁸

7.1 Smrt Bedřicha Mendla

Jak už bylo několikrát zmiňováno, Bedřich Mendl se narodil do židovské rodiny a ačkoliv se nechal v dospělosti pokřtít, v očích okupantů se jeho rasový původ nezměnil. Od začátku 30. let byl sice členem Společnosti pro dějiny židů v Československé republice,²⁵⁹ ale judaismus nikdy nepraktikoval, ani se k němu nehlásil. Roku 1939 zasáhla rodinu smutná událost, umírá Bedřichova matka, Marie Mendlová.²⁶⁰ Další vážné události na sebe nedaly dlouho čekat.

Řešení židovské otázky v Protektorátu Čechy a Morava přineslo vytvoření systému opatření, na jejichž základě se židé ocitli zcela v izolaci od veřejného i hospodářského života. Během protektorátu se tak vytvořil rozsáhlý komplex právních předpisů, které zasahovaly do všech stránek života židovských rodin, ovlivňovaly a sledovaly každého jedince od jeho narození až po smrt. Na rodinu Mendlovu se vztahovalo vládní nařízení o vyloučení židů z veřejného života a další omezení, která nabyla účinnosti 4. července 1939. Podle tohoto nařízení nesměli pracovat židé ve státních službách.²⁶¹ Pro Eleonořina manžela to znamenalo podle telefonického příkazu Ministerstva školství a mezinárodní osvěty předat vedení Historického ústavu. Mendl se

---

²⁵⁷ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, č. k. 20, i. č. 630 – Mendlová Eleonora, Bedřich Mendl a Hořice.

²⁵⁸ MENCL, Vojtěch et al. *Křižovatky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. 163.

²⁵⁹ MÍŠKOVÁ A. – PAĐOUREK J., Bedřich Mendl, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992.*, s. 13.

²⁶⁰ Soukromý archiv Heleny Poche, Úmrtí list 26. července 1939, Praha Bubeneč.

²⁶¹ PETRŮV, H., *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. s. 36-37.

dále směl věnovat jen pracím souvisejícím s vydáním *Regest*, avšak při této činnosti nesměl mít „*jakýkoli styk s veřejností*“.²⁶² Ztrátu možnosti pracovat na *Regestech* nesl Bedřich Mendl těžce. Jeho žena ve svých vzpomínkách vypověděla: „*Byl to čas plný úzkosti. Vzpomínám si, s jakými obavami chodil můj muž kolem oken Klementina a říkal, Práce celého mého života je tam uzavřena a Bůh ví, jak se s ní shledám.*“²⁶³ Vládní nařízení také zakazovalo přítomnost židů v učitelských profesích, proto byl donucen opustit Univerzitu Karlovu na placenou dovolenou na dobu neurčitou.²⁶⁴ Jelikož Mendl pracoval na univerzitě jako bezplatný profesor a na placenou dovolenou tudíž neměl nikdy nárok, jeví se tento krok poněkud absurdně. Tragicky se jeví i fakt, že za dva měsíce od této události mu byl vystaven Ministerstvem školství a národní osvěty dekret, který na základě usnesení kvalifikační komise hodnotil jeho odbornou činnost za rok 1938 stupněm „výtečně“.²⁶⁵

V březnu 1940 byl Mendl poslán ministerstvem na trvalý odpočinek s odůvodněním: „*Poněvadž jste židovského původu, pro kterou okolnost jste se stal trvale neschopným své služební místo řádně zastávat, zamýšlím Vás přeložiti podle § 80. služební pragmatiky na trvalý odpočinek.*“²⁶⁶ Tím mu byly zastaveny veškeré služební příjmy.²⁶⁷

V takovéto těžké životní situaci mu pouze Masarykova akademie práce podala pomocnou ruku, když ho zvolila externím členem *Komise pro dějiny technických věd* při jejím III. odboru.²⁶⁸ Mendlovi přátelé a kolegové, kterým nebyl jeho osud lhostejný, mu byli nápomocni a pokusili se o jeho „arizaci“. Ačkoliv se na Bedřicha Mendla vztahovalo vládní nařízení o právním postavení židů ve veřejném životě č. 136/ 1940,²⁶⁹ nabízela se možnost vyjmutí z dosahu tohoto nařízení. Například Josef Šusta ve své pozici prezidenta

---

²⁶² MÍŠKOVÁ A. – PAĎOUREK J., Bedřich Mendl, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*. s. 15.

²⁶³ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21. i. č. 672 – Linhartová Milena

²⁶⁴ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, č. k. 1, i. č. 5 – Doklady o nástupu do funkcí a jejich odvolání.

²⁶⁵ MÍŠKOVÁ A. – PAĎOUREK J., Bedřich Mendl, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*. s. 15.

²⁶⁶ *Tamtéž*

²⁶⁷ Říšská norma – nařízení říšského protektora o propuštění židovských zaměstnanců v Protektorátu Böhmen und Mähren ze dne 23. října 1939-stanovila, že po uplynutí výpovědní lhůty, která trvala šest neděl, zanikly všechny nároky na zaopatřovací a odbytné platy. (PETRŮV, H., *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. s. 76.)

²⁶⁸ AAV ČR, fond Masarykovy akademie práce, Komise pro dějiny technických věd, č. k. 278, i. č. 849

²⁶⁹ PETRŮV, H., *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. s. 97.

České akademie věd a umění zaslal na ministerstvo osobní intervenci o vyjmutí Mendla z tohoto vládního nařízení, avšak úřad protektora návrh zamítl.²⁷⁰

Rodina se musela potýkat se stále se zvyšující diskriminací a začalo jí dokonce hrozit i vystěhování²⁷¹. Třebaže příjmy se Mendlovi výrazně snížily, nastala zde například povinnost přispívat předepsanou dávkou nemožžiských židů Židovské náboženské obci.²⁷² Z těchto důvodů se rodina ocitla ve finanční tísní, navíc se Mendlův židovský původ stával pro nejbližší vyloženě nebezpečným.²⁷³ Pod tíhou těchto událostí se 24. září 1940 Bedřich Mendl předávkoval prášky na spaní a zemřel 28. září ve všeobecné nemocnici ve věku 48 let.²⁷⁴ Svě rodině zanechal dopis na rozloučenou, v kterém se jí svůj čin snaží vysvětlit: „*Ježto nevidím dále možnosti, abych se ctí žil ve své vlasti, odcházím dobrovolně na onen svět, prose Boha, aby mi odpustil. Děkuji své ženě za všechnu její lásku a hrdinskou obětavost, děkuji svým dětem. Děkuji přátelům, kteří při nás stáli, nejvíce Milce, ... jsem na konci svých sil, nemohu již déle přihlížeti ústrkům, jež pro mne musí trpěti má rodina. Má poslední myšlenka bude náležet vlasti a národu*²⁷⁵ ... *Lalko a děti, Bůh Vás opatruj!*“²⁷⁶

Kremace se uskutečnila 5. října 1940 ve Strašnicích za účasti nejbližších a rodiny.²⁷⁷ Pochován je na hřbitově v pražských Dejvicích u sv. Matěje nad Šárkou.²⁷⁸

---

²⁷⁰ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 5., i. č. 329 – Opis Šustova dopisu; Eleonora Mendlová za to na něj vzpomínala s vděčností, v úvodu knihy *Vývoj řemesel a obchodu* uvádí: „*S hlubokou vděčností vzpomínám zvěčnělého prof. Josefa Šusty, který se statečně zastával mého muže před německými úřady a pak ve zlých dobách i nade mnou držel ochrannou ruku.*“ (Vývoj řemesel o obchodu, úvod E. Mendlová)

²⁷¹ 15. července 1939 podepsal Neurath listinu o založení Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze, která měla dohlížet na přesun židovských obyvatel. (PETRŮV, H., *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. s. 77.)

²⁷² AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1. i. č. 10 – Projednání snížení dávky

²⁷³ RAJZLOVÁ, Eva. *Bedřich Mendl (1892-1940). V obraze své rodinné korespondence*. s. 21.

²⁷⁴ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1. i. č. 1 – Úmrtní list

²⁷⁵ Zřetelnou reakcí na Mnichov byla také s ohledem na dobu emocionalizace konceptů jako vlast, minulost a tradice v době „druhé republiky“ a v prvním roce okupace, což nepochybně představovalo nejen specifický způsob „nacionalizace“ českého myšlení, ale v podtextu i jeho protiněmeckou polarizaci. (HAVELKA, M., *České myšlení o velkých válkách 20. století*. s.22.)

²⁷⁶ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 1. , i. č. 1- dopis na rozloučenou

²⁷⁷ Soukromý archiv Heleny Poche, Parte Bedřich Mendl; Podle vzpomínek Heleny Poche, měla Eleonora Mendlová urnu uloženou doma a až po její smrti byla uložena do zakoupené hrobky.

²⁷⁸ *Tamtéž.*, úmrtní list

7.2 Život za protektorátu

Pouze jedna krátká zmínka o smrti Bedřicha Mendla vyšla dne 6. října 1940 v Lidových novinách od Františka Čády. Další texty k jeho nenadálému odchodu nebyly v čase válečném nikde publikovány.²⁷⁹

V archivu Akademie věd je uloženo 162 kondolenčních dopisů od kolegů Mendla a přátel, adresované Eleonoře. V dopisech se objevuje překvapení adresátů nad touto nenadálou tragédií.²⁸⁰ Rezonuje v nich ale i pospolitost Mendlových s rodinnými příslušníky, od kterých okamžitě přispěchaly nabídky pomoci.²⁸¹

Z policejní přihlášky je zřejmé, že Eleonora Mendlová odchází z Prahy bydlet na venkov do Měchenic.²⁸² Rodina zde vlastnila od roku 1931 patrový domek. Do Měchenic za ní odešla i její setra Bohumila a spolu zde přečkávaly válku.

Jelikož měla Eleonora velmi blízko k historii, práci svého manžela si cenila. Proto jí nebylo lhostejné, jak se naloží s nedokončenou prací na *Regestech*. Nikdo nevěděl, co se bude dít s nashromážděným materiálem, který ležel nezpracován po zemřelém manželovi v pražském bytě. Právě v den skonu Mendla zabíral Historický ústav německý ředitel Shreiber, který prohlásil, že Karel IV. byl německý císař a z těchto důvodů by měla být *Regesta* převezena do Berlína. Proto profesor Šusta vzkázal Eleonoře, aby *Regesta* u sebe uschovala. Eleonora je s dětmi pracně svazek po svazku stěhovala do „venkovského“ domu. Poté co Němci začali zabírat Povltaví, je opět stěhovali do Prahy k Bohumile Mráčkové, sestře Eleonory, kde je narychlo začala Mendlova manželka opisovat, aby se aspoň v opisech zachovala pro českou vědu.

Když přišel rozkaz odevzdat *Regesta* do Historického ústavu Němcům, Eleonora statečně odevzdala jen pár bezvýznamných fasciklů, zbytek materiálu schovávala doma. Po válce je vrátila zpět a usilovala o to, aby byla *Regesta* vydána. „*Po válce se Regesta*

---

²⁷⁹ MÍŠKOVÁ A. – PAĎOUREK J., Bedřich Mendl, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892 – 1992*.s. 16.

²⁸⁰ „*Drahá Lalko! Byla jsem velmi překvapena a bolestně dojata oznámením o smrti Tvého váženého pana chotě. Vždyť v létě, když jsme byly u Vás, tak pěkně vypadal! Ovšem život dnes je tak pro nás těžký! Myslím mnoho na Tebe a Tvé drahé děti! Myslím a chtěla bych Ti svou vzpomínkou dodat síly, abys nesla těžké břímě bolesti a starosti.*“ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21, i. č. 716. - kondolence k úmrtí B. Mendla

²⁸¹ *Tamtéž*, - dopis od tety F. Jeřábkové

²⁸² Soukromý archiv Heleny Poche, Policejní přihláška, 29. 5. 1942, adresa: Měchenice 111 u p. Davle.

konečně po dlouhém putování vrátila zase do svého domova do historického ústavu. Nyní po dlouhé době vychází opět další svazek pečlivě doplněný dr. Linhartovou,“ uvedla Eleonora v úvodu sedmého dílu *Regest*.²⁸³

Nejmladší dceři, Mileně, bylo po smrti jejího otce dvacet let a předčasně jí byla uznána zletilost.²⁸⁴ Během války odešla pracovat do Vlašimi k rodině Jelínků jako vychovatelka. Ze vzpomínek její dcery, Heleny Poche, o tom rodina mluvila v kontextu „nuceného pracovního nasazení.“ Hned po příchodu do rodiny si Milena v dopise své matce posteskne na protižidovskou rétoriku rodiny: „*Pan Jelínek je redaktor čas. „Znova, nevím, zda ještě vychází. Viděla jsem 2 čísla z r. 1939, obě hodně protižidovská. Paní J. o něm také prohlašuje, že je hodně protižidovský, že k sobě zve hodně Němců, kteří mu vypili všechno rum.*“²⁸⁵ Jinak si na práci nestěžuje a snaží se posílat potravinové lístky domů své matce.²⁸⁶ V rodinném archivu je celá složka dochované korespondence mezi Eleonorou a její dcerou Milenou, jež si psaly v těchto dobách odloučení. V dopisech je znatelný stesk a starost o rodinu. Protože i dvě starší děti byly zaměstnány v Praze, zažívala Eleonora v Měchenicích samotu. „*Milá Miluničko, dnes vzpomínám na Tebe (i na Elenku) více nežli jindy. Zůstali jsme zde tak sami a je to tím smutnější, když ještě vy obě musíte být z domu.*“²⁸⁷

Vzhledem k tomu, že obyvatelé z vesnic u Jílové – Hradištko a Pikovice byly vysídlováni z důvodu zřízení výcvikového prostoru Waffen SS,²⁸⁸ do okolních vesnic, přišlo v létě 1942 nařízení o vyklizení přízemní části domu v Měchenicích pro nové nájemce. Eleonoře bylo povoleno obývat pouze horní patro domu.²⁸⁹

---

²⁸³ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21. i. č. 672 – Linhartová Milena.

²⁸⁴ Od roku 1919 byla hranice zletilosti ve 21 letech (Soukromý archiv Heleny Poche, Prohlášení zletilou, Okresní soud civilní pro Prahu – sever 7. listopadu 1941)

²⁸⁵ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis Mileny Mendlové své matce, 1942. Harry Jelínek byl šéfredaktorem časopisu *Znova*, známý svou antisemitskou a nacistickou tematikou. H. J. kolaboroval s Němci a po válce uprchnul ze země. (BĚLOHLÁVEK A., *Neprodal jen Karlštejn: literární koláž o Harry Jelínkovi*, Praha: Mladá fronta, 1984.)

²⁸⁶ „*Milá mamičko, Elenko a Dušane, ...posílám Vám celý lístek na mléko a ústřížky z chlebného*“ Rodinný archiv, dopis Mileny Mendlové své matce, Vlašim 1. 7. 1942.

²⁸⁷ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis od E. Mendlové své dceři, 28. 9. 1942.

²⁸⁸ KOS, Petr. *Cvičiště Benešov - vstup zakázán!/: SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen 1939-1948: stručná historie výcvikového prostoru SS ve středních Čechách v letech druhé světové války a poválečná obnova území do roku 1948*. 2. vyd. Postupice: Posázaví, 2012,

²⁸⁹ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis E. Mendlové své dceři, 6.7. 1942

Další nelehkou ranou byl transport rodinných příslušníků z Bedřichovy strany do koncentračních táborů. Eleonora se jim snažila pomáhat už v době perzekuce poskytováním potravinových lístků a psychické podpory. Pro vysokou vypovídací hodnotu si zaslouží ocitovat delší pasáž jednoho z dopisů Eleonory Mendlové: „*Milá Milunko, maličko dní uplynulo od posledního lístku, který jsem Ti společně s Friedovými napsala, a jaké moře událostí, dojmů a zármutku zatím jsme prožili... jen nás trápila myšlenka na ubohou tetu Hermínu, která určena do transportu a které jsme obě (s dcerou Elenkou) pomáhaly balit. Krátce po mém odchodu (od Friedů) dostali také narychlo povolání do transportu. Hned telefonovali pro Elenku a já jsem tam pak byla od 8 hod ráno a balili jsme ještě s mnoha pomocníky celý pátek a sobotu ráno. Dnes v poledne odjeli na výstaviště. Teta i strýc byli velmi stateční, ale přesto to bylo neobyčejně smutné a dojemné loučení.*“²⁹⁰ Většina příbuzných se zpět už nevrátila.²⁹¹

Z rodinné korespondence je viditelné, že pro vdovu byla válečná každodennost zdrojem duševního vypětí, ale na druhé straně také výzvou k odolnosti. Z každodennosti války zde vstupuje pocit zklamání a frustrace a současně nevypočitatelnosti budoucího děje.

Po válce se Eleonora se svými dětmi sestěhovala opět do pražského bytu na Uralském náměstí a horní část domu v Měchenicích rodina využívala na letní pobyty.²⁹²

7.3 Potomci

Během válečného období všechny tři Eleonořiny děti dosáhly plnoletosti.²⁹³ Jejich osud, stejně jako osud jejich matky, zasáhla smrt otce, Bedřicha Mendla. Byly to ony, kdo finančně zajišťovaly matku po válce a pečovaly o ni v době její nemohoucnosti ve stáří.²⁹⁴ Třebaže každý člen rodiny měl svoji životní dráhu, byla rodina Mendlova až do pozdního stáří Eleonory velmi soudržná.

---

²⁹⁰ Soukromý archiv Heleny Poche, dopis E. Mendlové dceři Bohumile, Měchenice 4. 7. 1942

²⁹¹ *Tamtéž.*, rodokmen rodiny, Hedvika Friedová byla sestra B Mendla a se svým manželem Ottou Friedem zemřeli v Osvětimi. „*Teta Hermína*“ teta B. Mendla a maminka Otokara Fischera.

²⁹² Výpověď Heleny Poche, Praha, 2018.

²⁹³ Soukromý archiv Heleny Poche, dokument o prohlášení zletilosti, Milena Mendlová dne: 7.10.1941.

²⁹⁴ Eleonora Mendlová ve stáří utrpěla zlomeninu krčku stehenní kosti, po které do své smrti byla imobilní. Výpověď Heleny Poche, Praha, 2018.

V rodinném archivu se nachází krabice s korespondencí a osobními dokumenty patřícími právě potomkům Eleonory a Bedřicha Mendlových. Po prolistování těchto materiálů je patrné, že i jejich životní trajektorie byla velmi pestrá.

Za zmínku rozhodně stojí písemné vzpomínky Dušana Mendla na válku a jeho odbojovou činnost. Text nadepsaný *Vzpomínky na válku a činnost v ZB*²⁹⁵ sepsal na vyzvání Miroslava Kárného, předsedy pobočky ČSPB.²⁹⁶ Memoáry sepsal velmi čtivou formou na podzim 1983. Hned v úvodu vystihuje rizika a klady subjektivního vnímání minulosti. Tuto pasáž, byť delšího rozsahu, si dovolím citovat: „*Obdobné je to se vzpomínkami, ty jsou sepsány vždy subjektivně, v tom je namnoze jejich půvab pro čtenáře, já vzpomínky čtu velmi rád. Považovat vzpomínky za materiál pro historika lze jen v omezené míře, každá vzpomínka je s odstupem doby zkreslena vším, co následovalo později ... i když vzpomínající podléhá asi sebeklamům, přece jen mám dojem, že ze vzpomínek původní citový náboj neuniká. Vzpomínky, alespoň u mne, nejsou nějakým souvislým filmem, ale jen sledem obrazů, u kterých si pamatuji jak vlastní událost, tak ještě více svůj vnitřní postoj k ní.*“²⁹⁷

Na podzim roku 1938 mladý Mendl započal studium druhého ročníku Fakulty strojní na ČVUT v Praze. Aby získal praxi v oboru, nastoupil jako dobrovolník do libeňského závodu ČKD²⁹⁸. Zde vnímal projevy hrozící války. „*V závodě probíhala též pod krycími hesly zbrojní výroba, například střelný do betonových pevnůstek, součásti k tankům ... Pamatuji se, jak na můj dotaz na účel jedné součástky dělník neodpověděl, málem mne považoval za špiona.*“²⁹⁹ Ve dnech po Mnichovu, jako aktivní člen skautů, pomáhal na Hlavním nádraží lidem přijíždějícím z pohraničí. Zde skautské oddíly zajišťovaly potřebným dopravu na ubytovny, převážně na strahovský stadion, nebo hledaly další vlaková spojení. Dne 15. března 1939, spolu s jarním sněhem, dorazila do Prahy německá pozemní vojska. Dušan Mendl vnímal tento historický zvrat se směsicí pocitů hrůzy, hanby a očekávání, zda dojde k válce. „*Náš život byl zdánlivě zcela mírový*

---

²⁹⁵ „*Písmena ZB byla později vykládána jako zkratka názvu Zpravodajská brigáda, ve skutečnosti znamenaly Zbojník, což bylo jméno, které dal Áda.*“ (Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB*, s.9.)

²⁹⁶Zkratka pro Československý svaz protifašistických bojovníků – společenská organizace sdružující členy, kteří se nějakým způsobem zapojili do boje proti fašismu.

²⁹⁷Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB*, s.2.

²⁹⁸Původně zkratka pro Českomoravská-Kolben-Daněk

²⁹⁹Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB*, s.3.

a v pořádku,... ale ve skutečnosti pocit štěstí jsem zažil teprve v okamžiku, když bylo oznámeno vypuknutí války. Bylo to rozporné, věděl jsem dobře, jak je válka krutá, ale pocit, že už v tom nejsme sami, přeci jen převládl.³⁰⁰ Jako na „světlý“ moment vzpomíná na pohřeb Jana Opletala, o to více ho zaskočila následující reakce Němců.³⁰¹

Krátce po smrti otce vyhledal Dušana Mendla jeho bývalý kolega ze skautského oddílu a nabídl mu stát se členem jejich protiněmecké skupiny. „*Snad každý mladý člověk měl tehdy chuť něco dělat, a já tím více, protože krátce předtím jsem ztratil otce v důsledku fašistického útlaku.*“³⁰² uvádí mladý Mendl důvody, proč se ke skupině přidal.³⁰³ Zakladatelem skupiny byl jistý Jan Laštovka, bývalý poručík československé armády, který byl zapojen i v jiné, důstojnické odbojové skupině. Činnost oddílu byla zpravodajského rázu, ale nezahrnovala žádné velké „akce“. „*Pamatuji si, že mne celková činnost ZB příliš neuspokojovala, ale v ilegální činnosti si člověk nemůže moc vybírat.*“³⁰⁴ Změna nastala, když byl J. Laštovka, velitel jejich odbojové skupiny, zatčen gestapem. Činnost dostala nový impuls tím, že byla navázána spolupráce s Veleslavem Wahlem.³⁰⁵ K novému uskupení Dušan Mendl podotýká: „*Byli to hoši zcela jinak založení. Zatím co my jsme byli apolitici a celkem jednoduší, oni pocházeli z nejlepších pražských rodin, byli velmi ctizádostiví a velmi jasně levě orientovaní.*“³⁰⁶ Pod velením V. Wahla se pořádala i politická školení, která ale většina účastníků vnímala spíše jako zbytečná. Důležitý úkol byl Dušanovi Mendlovi svěřen na začátku roku 1945. Měl doprovázet a vést v technickém chodu vysílačku.³⁰⁷ „*Vysílačka měla jen spojení s centrální stanicí, nalézající se někde u Londýna... Přicházely konkrétní údaje pro plánované shozy, pokyny*

---

³⁰⁰Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB*. s. 5.

³⁰¹„*Vzpomínám si, že hned na začátku jsem si řekl, že bude následovat zavření škol. V té chvíli mě to nijak nemrzelo, měl jsem před obtížnou zkouškou... Reakce Němců byla velmi ostrá, popravy, koncentráky... a tak jeden z otcových žáků nabídl pro mne úkryt na Kladně.*“*Tamtéž*, s. 7.

³⁰²*Tamtéž*, s. 8.

³⁰³Lidem v zázemí, kteří se nemohli přímo zúčastnit válečného dění, chybělo proti někomu aktivně bojovat v boji. Proto jsou probuzena taková citově-motivační hnutí. *HAVELKA, M., České myšlení o velkých válkách 20. století*. s.53.

³⁰⁴Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB*. s. 5.

³⁰⁵Člen domácího odboje, který byl popraven v roce 1950 komunistickou vládou. (Neznámí hrdinové: Ptáky smrt neděsí. *Česká televize* [online]. 2010 [cit. 2018-06-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/210452801390016/>)

³⁰⁶Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB*. s. 10.

³⁰⁷„*Vysílačka musela být pokud možno na vyvýšeném místě a protože byla dlouhovlnná, musela mít dost dlouhou anténu-drát natažený žadáním směrem. Především byla nutná značná zručnost ve vysílání a přijímání morseových značek a znalost namluvených kódů.*“*Tamtéž*, s. 14.

pro činnost a pod. ³⁰⁸ Komu se zprávy dál předávaly, není ze vzpomínek Dušana Mendla příliš jasné. Zanedlouho vypuklo v Praze povstání. „*Všeobecně byla nálada bojovná, a leckdo měl strach, aby vše neskončilo dřív, než si bude moci zchladit žáhu.*“ ³⁰⁹. Eleonořin syn ze skupiny posléze odešel a na její revoluční činnosti se nepodílel. Rodina o těchto Dušanových aktivitách nevěděla. V Eleonořině korespondenci o nich nikde není zmínka, k čemuž přispělo zajisté i to, že Eleonora Mendlová a její dvě dcery pobývaly během války mimo Prahu. ³¹⁰ Po válce Dušan Mendl dostudoval strojní fakultu a brzy na to se oženil. Pomáhal své matce se zachováním odkazu svého otce. Častý je jeho rukopis na archiváliích uložených v rodinném archivu a Archivu Akademie věd, čímž pomáhá určovat dataci a jméno autora pisatele dopisu.

Jako materiál ilustrující životní vývoj obou dcer mohou sloužit vzpomínky paní Heleny Poche, či v rodinném archivu dochované dokumenty úřední povahy.

Dcera, Eleonora Mendlová ³¹¹, po návratu ze studia ve Francii dokončila střední školu na dívčím reálném gymnáziu Charlotty G. Masarykové, kde v roce 1938 odmaturovala s vyznamenáním. ³¹² Po tragické smrti svého otce získala osvědčení o „rasové čistotě“ ³¹³ a pokračovala ve studiu. Na pražské Škole zdravotní a sociální péče dokončila tříletý kurz. Původně zamýšlela stát se lékařkou, ale od tohoto plánu odstoupila. „*Myslím, že bych byla špatnou doktorkou a že bych pak byla celý život nešťastná. Můj ideál zůstal ten samý, hledat dobro v nejširším slova smyslu, ne dobro určité třídy, ne dobro našeho národa, chci hledat dobro celého lidstva, chci zlepšit poměry těch nejobožejších, chci pomáhat nezaměstnaným a zavést více demokracie do našeho demokratického státu... Zaměstnání sociální provenience není moc výnosné, neb správněji řečeno výnosné není vůbec. Je to však zaměstnání morální.*“ ³¹⁴ Po celý svůj aktivní život

---

³⁰⁸Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB.* s. 14.

³⁰⁹Soukromý archiv Heleny Poche, *Vzpomínky na válku a činnost v ZB.*, s. 15.

³¹⁰Podle výpovědi Heleny Poche se k ní tato informace o jejím strýci dostala během jeho pohřbu od Dušanových přátel.

³¹¹V dopisech je oslokována jako "Elenka".

³¹²Soukromý archiv Heleny Poche, doklad o absolvování maturitní zkoušky

³¹³Nařízení „Ustanovení na ochranu čistoty rasy“ ze dne 23. října 1939 vyžadovalo v četných případech podání důkazu o rodovém původu. PETRŮV, H., *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. s. 77.)

³¹⁴HNILICA, J., *Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky.* s.332.

zůstala věrná svému povolání či spíše životnímu poslání „sociálně – zdravotní pracovnice“.

Eleonora Mendlová nejprve působila v Praze v protituberkulózní poradně. V letech 1942 až 1945 byla přeřazena do Hradce Králové. Zde se starala o syna ředitele továrny Hedot, Ivana Ondráka, stíženého Littleovou chorobou³¹⁵. Po válce odešla do tuberkulózního sanatoria v Klatovech. V padesátých letech se díky zavedení plošného očkování podařilo TBC vymýtit. Proto odešla pracovat jako vrchní sestra do plicního sanatoria v Běhařově u Klatov.³¹⁶ Elena Mendlová se podle vzpomínek její neteře Heleny Poche nikdy neprovdala, byl u ní diagnostikován nádor na mozku a 30. ledna 1976, v nedožitých 58 letech v Praze zemřela.³¹⁷

Je třeba uvést alespoň základní informaci k životu nejmladší Eleonořiny dcery, Mileny Mendlové. Jak už jsem zmiňovala v předešlé kapitole, v době války pracovala jako vychovatelka u rodiny Jelínkových, kde se starala o jejich dceru Annu.³¹⁸ Po válce brzy otěhotněla a 2. 2. 1948 se jí narodila dcera Ludmila. S manželem, B. Procházkou, se jí narodila roku 1959 další dcera Helena. Milena se stala dětskou sestrou v jeslích v ulici Kadeřákovského.³¹⁹ V době nemohoucnosti její stárnoucí matky, E. Mendlové, o ni pečovala až do jejího odchodu.³²⁰ Po matčině smrti pokračovala v jejím úsilí nalézt a posléze vydat otcovy rukopisné práce.³²¹

---

³¹⁵ Dětská mozková obrna.

³¹⁶ HNILICA, J., Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky. s.331-332.

³¹⁷ Soukromý archiv Heleny Poche, parte Eleny Mendlové

³¹⁸ Soukromý archiv Heleny Poche, rodinná korespondence mezi E. Mendlovou a její dcerou Milenou.

³¹⁹ *Tamtéž*, osobní dotazník Mileny Procházkové

³²⁰ Eleonora Mendlová ve stáří utrpěla zlomeninu krčku stehenní kosti, po které až do své smrti byla imobilní. Výpověď Heleny Poche, Praha, 2018.

³²¹ Závěrečné poděkování ing. Dušana Mendla, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997 s.179.

8. Vdovství

8.1 Opatrovnice odkazu Bedřicha Mendla

Jako své poslání po manželově smrti si stanovila opatrování jeho pozůstalosti coby připomínky Mendlova přínosu historii. Poznámka o Mendlově skonu v roce 1940 se objevila pouze díky nekrologu Františka Čády v Lidových novinách.³²² Další zmínky o jeho nenadálém odchodu byly publikovány až v době poválečné. Jednalo se o články či soukromé přednášky, které Mendla vyzdvihovaly jako oběť nacistického režimu.³²³ Například Jan Klepl ve Svobodném slovu vzpomíná: „*Odešel již v první fázi války s vědomím, že bez obětí, dobrovolných a krvavých, nedojde svobody.*“³²⁴

Po válce Eleonora sesbírala nedokončené Mendlovy materiály a snažila se, za přispění jeho kolegů, o jejich vydání. Její usilovná píle přinesla ovoce a už v roce 1947 vydal Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce poslední Mendlovo dílo *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*.³²⁵ Práce před tiskem nebyla kompletní. Eleonora Mendlová doplnila seznam literatury a poslední kapitoly věnující se období do roku 1914, již už její manžel nestihl dopsat. „*O poslední fázi vývoje nalezla jsem nezpracovaný materiál. Stručně tyto záznamy zachycují však leckteré závažné i zajímavé skutečnosti z doby před první světovou válkou. A proto je zde v původní heslovité formě uvádím.*“³²⁶ Eleonora z poznámek svého muže do této kapitoly doplnila pasáž o situaci řemeslníků v českém prostředí. Ve druhé části kapitoly se nacházejí zprávy o mizení některých řemesel v Praze a soupis stávek z konce 19. a počátku 20. století.³²⁷ „*Nalezla jsem ji skoro úplně hotovou až na nepatrné mezery v textu a poslední kapitoly... Prosím čtenáře, aby laskavě prominuli, najdou-li v knize nějaké omyly. I při nejlepší vůli nebylo*

---

³²² *Za Bedřichem Mendlem*. In: Lidové noviny, 6. října 1940, roč. 48, č. 508.

³²³ RAJZLOVÁ, Eva. *Bedřich Mendl (1892-1940). V obraze své rodinné korespondence*. s. 22.

³²⁴ AAV ČR, fond Bedřich Mendl. k. 20, i.č.615 – Klepl Jan, *Za Bedřichem Mendlem*

³²⁵ Kniha se v osmi kapitolách soustředí na hospodářský rozvoj na Starém a Novém městě. (MENDL, Bedřich a MENDLOVÁ, Eleonora, ed. *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*.)

³²⁶ MENDL, Bedřich a MENDLOVÁ, Eleonora, ed. *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*. s. 83.

³²⁷ RAJZLOVÁ, Eva. *Bedřich Mendl (1892-1940). V obraze své rodinné korespondence*. s. 68.

mi možno nahraditi přepečlivou ruku autorovu.“³²⁸ Knihu později rozesílala jako poděkování za pomoc při válečném strádání a samozřejmě Mendlovým kolegům.³²⁹

Eleonora iniciovala vydání dalšího dílu *Regest*. Ještě v roce 1939 sestavil Bedřich Mendl třetí svazek z let 1357-1358, který už nestihl vydat. Proto se jeho žena obrátila na Milenu Linhartovou, blízkou kolegyni Mendla, díky níž byl vydán třetí svazek v roce 1954.³³⁰ Čtvrtý rejstříkový svazek pocházel od samotné Eleonory Mendlové. Na tomto svazku zprvu pracovala spolu s českým archivářem Václavem Husou,³³¹ ovšem po jeho náhlé smrti na vydání zůstala sama. Práci se tedy snažila konzultovat s Václavem Vojtíškem, který se jí snažil i navzdory nedostatku času být nápomocen. „*Váš rejstřík k Regestům jsem prohlédl na Vaše přání ... Věnoval jsem té práci asi pět neděl, ale pochopitelně nemohl jsem rejstřík prohlédnout do všech podrobností...*“ dopis zakončuje „*čas ten nyní nemám.*“³³² V Archivu Akademie věd má největší složku korespondence mezi paní Mendlovou a panem Vojtíškem. Je až úsměvné, jak Eleonora na něj hodně naléhala, aby se věnoval různým pozůstalostem po jejím muži. Nakonec se Vojtíška musela zastat i jeho žena, že toho „*má opravdu hodně, ale už brzy se jí bude věnovat.*“³³³

Eleonora v korespondenci historikům opětovně připomínala výročí historikova narození a smrti. K výročí jeho 60. narozenin přednesl František Roubík, tehdejší ředitel Státního historického ústavu, proslov s upozorněním na Mendlův přínos historii.³³⁴ V roce 1965, 25 let po Mendlově smrti, připravil Historický klub a Společnost přátel starožitností vzpomínkový večer, za což byla Eleonora velmi vděčna a požádala docenta Hlaváčka o opis přednášek z důvodu uložení do Archivu Akademie. „*Vážený pane*

---

³²⁸ MENDL, Bedřich a MENDLOVÁ, Eleonora, ed. *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*. Úvod od E. Mendlové.

³²⁹ „*Milostivá paní, radostně jsem byl překvapen knihou, již jste mi laskavě zaslala a jejímž autorem je můj drahý přítel Bedoušek. Hospodářský vývoj Evropy - třebaže jsem se dosud mohl do knihy podívat jen narychlo, jsem překvapen, jak praktické a jasné, při tom však hluboké a vyrovnané je to dílo.*“ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21, i. č. 656-Beneš Jaroslav

³³⁰ Zbývající Mendlův materiál byl otištěn coby sedmý díl se svými pěti svazky, kde Mendl je uváděn jako jeden z editorů. Díky M. Linhartové vyšlo všech pět svazků v letech 1954, 1955, 1958, 1961 a 1963. CICHÁ, Kateřina. *Bedřich Mendl (1892-1940): Život a dílo* s. 71.

³³¹ V. Husa ji vždy na začátku oslovuje takto: „*Vážená paní profesorová, děkuji za Váš laskavý dopis i za lístek a těším se, že budeme brzy moci opět o kousek pokročit v přípravách zamyšlené edice.*“ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21, i. č. 663.

³³² AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21, i. č. 700 – Vojtíšek Václav

³³³ *Tamtéž.*

³³⁴ *Tamtéž.*, k. 20, i. č. 624 – Roubík František

docente, spěchám, abych Vám ze srdce poděkovala za krásnou přednášku, kterou jste ocenil práci mého manžela.“³³⁵

Navštěvovala historické přednášky věnující se hospodářským dějinám a cítila se dotčeně, pokud se přednášející nezmínil o spisech Mendla.³³⁶ Upozornila Historický klub dopisem, když chtěl pominout oslavu nedožitých 70. let jejího manžela. „*Možná, že k tomu máte vážné důvody, možná však, že jen pro shon dnešní doby bylo toto výročí zapomenuto. Proto dovoluji si Vám připomenouti, ač riskuji, že mě budete považovat za neskromnou a málo hrdou.*“³³⁷

V roce 1992 si česká historická obec připomněla 100. výročí narození prvního profesora hospodářských dějin na Univerzitě Karlově. K počtě Bedřicha Mendla katedra hospodářských a sociálních dějin FFUK spolu se Společností pro hospodářské dějiny při AV ČR a Ústředním archivem AV ČR zorganizovala vědeckou konferenci k problematice studia Hospodářských a sociálních dějin. Spolu s tím byla vystavena díla a archivní dokumenty o životě a díle B. Mendla. Výstavu zahájil profesor Josef Petráň a zúčastnili se jí historikové a archiváři z fakultních i mimofakultních historických pracovišť. „*Každé dílo trvá, nalezne-li pokračovatele. Konference ukázala, že jich je nemálo, což v nynější příznivější době znamená i velkou naději do budoucnosti.*“³³⁸

Výstavy a konference se zúčastnil syn Dušan Mendl se svojí manželkou a vnučky Bedřicha Mendla- H. Poche a L. Radochová. Na závěr konference Dušan Mendl poděkoval všem organizátorům a účastníkům. Ve svém vyjádření vzpomněl také na zásluhy své matky a sestry. „*Z uspořádání konference a ze vzpomínek na otce by měla obzvlášť radost má matka Eleonora Mendlová, jež-sama historička-otci vydatně pomáhala v jeho ediční činnosti a ve válečných letech i později věnovala velké úsilí uchování jeho vědecké pozůstalosti. Snažila se, ač mnohdy marně, o vydání těch prací, které zůstaly v rukopise. Po léta zpracovávala rejstřík k poslednímu dílu Regest vydanému otcem a jednou z radostí jejích posledních let bylo nalezení cesty, jak tento rejstřík vydat, i když jen jako interní tisk Ústavu čs. Dějin ČSAV. Vydání v roce 1979 se bohužel již*

---

³³⁵ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, 20. i.č.627 – Hlaváček Jan

³³⁶ AAV ČR, fond Bedřich Mendl, 20. i.č.627 – Hlaváček Jan.

³³⁷ Tamtéž, fond Jaroslav Werstadt, k.11. i.č.497. Eleonora Mendlová.

³³⁸ Závěrečné poděkování ing. Dušana Mendla, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997 s.179.

*nedočkala.*³³⁹ Milena Mendlová, která pomáhala připravovat výstavu a konferenci, se jejího uskutečnění už nedožila.³⁴⁰

8.2 Stáří

V úvodu této kapitoly věnuji několik řádků pro ilustraci proměn české společnosti po státním převratu v únoru 1948. Česká společnost tehdy procházela rychlými a rozsáhlými změnami, které ve svých dopadech ovlivnily i životy členů Mendlovy rodiny. V roce 1948 se Československo včlenilo do sovětské sféry vlivu jako pevný článek organizovaného bloku. Komunistická strana si uzurpovala moc a započala přestavbu společenského uspořádání. Výsledkem byl totalitní režim inspirovaný sovětským modelem. Tento dějinný zlom se dotkl veškerých sfér – politické, hospodářské, kulturní i sociální. Kroky, kterými komunistická moc přetvářela společnost podle své ideologie, se uskutečňovaly v postupném, ale rychlém sledu. Vládnoucí komunistická garnitura vytyčovala nové cíle a nastupovala revoluční, často nedemokratické cesty k jejich dosažení. Převracela nebo upravovala dosavadní celospolečenské životní hodnoty, snažila se vtisknout nový rytmus a strukturu společenského života, potlačit tradice a dosavadní historické vědomí.³⁴¹

Po válce Eleonoru Mendlovou oslovil žijící František Emil Fried, syn manželů Friedových zemřelých v koncentračním táboře, který žil tou dobrou v Americe. Požádal ji o vyřízení finančních záležitostí u Živnostenské banky, předal jí plnou moc s poděkováním, že se do poslední chvíle o jeho rodiče starala.³⁴²

Další osobní Eleonořina korespondence z doby poválečné chybí. Opět se začne „vynořovat“ v 50. letech. Co se změnilo v objektivních podmínkách života rodiny? Z výpovědí vnučky, Heleny Poche, i rodinné korespondence jsou patrné nové rodinné

---

³³⁹ Závěrečné poděkování ing. Dušana Mendla, In: *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992*.s.179.

³⁴⁰ „Nemenší radost z této konference by měla moje sestra Milena Procházková, která s nevyčerpatelnou energií pokračovala v matčině úsilí nalézt a posléze vydat otcovy rukopisné práce. Zemřela nečekaně v říjnu 1991, nedožila se těchto jubilejních dnů, na jejichž přípravě se do jisté míry podílela.“ *Tamtéž*. s. 179.

³⁴¹ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948-1960). Část první*, s.5-6.

³⁴² „Vážená milostivá paní, prosil jsem Vás, abyste přijala 5000 jako malé znamení přátelství a díky. Jest mi strašně líto, že snad bude těžké nyní dostati peníze od banky. Jsem Vám velice vděčen za všechno, co jste dělala za mě a za mou matku, mohu si představit, že to nebylo jednoduché.“ Soukromý archiv, dopis od Fr. Frieda 24. 11. 1945, plná moc, 2. 5. 1946 New York

poměry, změny dosavadního životního stylu. Společenské změny ovlivňovaly osobní i společenský život rodiny Mendlovy i její postavení ve společnosti. Mendlovi, jako tehdy mnoho ostatních, hledali způsob, jak se novým poměrům adaptovat, nebo jak je obejít, ignorovat.

Obecně rodinný život v Československu byl po roce 1948 poznamenán snahou nových vládců omezit vliv tradičních struktur společnosti, „udržovatelů starých pořádků“. Proto se komunistická vláda zaměřila především na rodinu, školu, církve, kulturu a na odlišně politicky orientované a smýšlející skupiny občanů. Útoky proti rodině byly vedeny různými způsoby. Nemálo rodin bylo rozbito – někteří z jejich členů, zejména potenciální oponenti a kritici režimu, byli vězněni. Mnohé rodiny musely opustit vesnice. Rodiny podnikatelů, živnostníků a řemeslníků ztratily své ekonomické zázemí a rodiny ve městech těžko hájily své soukromí. Stát manipulativně pojal i emancipaci žen, která se stala líbivou nálepkou pro získávání levných pracovních sil, zejména v profesích, o něž muži nejevili přílišný zájem. Bez platu ženy se většina rodin postupně neobešla.³⁴³

Eleonora Mendlová se už podruhé nevdala a zůstala srdcem a myšlenkami u zemřelého manžela. Svůj život naplňovala starostí o své děti, vnoučata a o oživování připomínky přínosu svého zemřelého manžela na poli historické vědy. V realitě běžného života to však z existenčních důvodů nebylo vždy jednoduché. Eleonora za celou dobu svého života nebyla formálně zaměstnána. V manželství zůstala doma s dětmi, neboť starost o tři potomky, navíc narozené v krátkých intervalech po sobě, vyžadovala veškerý čas a její energii. Jistě to byla i dobová konvence, která souvisela se sociálním postavením rodiny.³⁴⁴ Vdovou se stala ve svých 47 letech, nelze se tedy divit, že do žádného zaměstnání už nenastoupila. Pobírala pouze vdovský důchod, ale stále byla obklopena svojí rodinou, která jí finančně vypomáhala.³⁴⁵ Po válce žila se svým synem Dušanem a jeho ženou v bytě na Puškinově náměstí. Od roku 1947 v domácnosti přibyla i matka Eleonory, Eleonora Mráčková.³⁴⁶ Po jejím úrazu nohy o ni Eleonora pečovala až do její

---

³⁴³KOVAŘÍK, Jiří a ŠMOLKA, Petr. *Současná rodina: problémy - konstanty - proměny - naděje*. s. 13.

³⁴⁴PÁTKOVÁ, Hana. *Editor na cestách. Sonda do každodennosti archivních badatelských cest ve dvacátých a třicátých letech 20. století*.s. 150.

³⁴⁵Výpověď Heleny Poche, Praha, 2018.

³⁴⁶Soukromý archiv Heleny Poche, policejní odhláška Eleonory Mráčkové, 20. 9. 1947.

smrti.³⁴⁷ Soužití více generací na jednom místě nebylo vždy lehké. Ilustračním příkladem může být odchod mladé Mileny Mendlové do Ostravy z důvodu očekávání nemanželského potomka. Jelikož Eleonora Mráčková, narozena roku 1869, byla vychovávána v dobových konvencích za Rakousko-Uherské monarchie, rodina se obávala rozepří a nepřijetí nového člena rodiny. Proto se Milena Mendlová odstěhovala z Prahy a vrátila se až za pět let s dcerou Ludmilou.³⁴⁸

Eleonora Mendlová jistě intenzivně pociťovala změny společenského uspořádání. Vždyť měla za svého dospělého života zkušenosti z více režimů: z Rakousko-Uherska, z předválečné republiky, z krátké epizody druhé republiky, z protektorátu a tří poválečných let. Své názory na dobu nijak zvlášť v dopisech neprojevuje. V období normalizace se rodina Mendlova spíše uzavřela do sebe, při vystupování navenek si vytvořila rozmanitá mimikry. Eleonora jezdila na venkov do Měchenic. Ve svém stáří se koncentrovala na pocit vlastní užitečnosti a život pro rodinu, o to méně se zajímala o ovlivňování věcí veřejných. Přesto je její osobní korespondence odrazem aktivního stáří. Dle doložek jezdila na návštěvy za svými příbuznými do Francie³⁴⁹ a v 81 letech se jela podívat do SSSR, za vnučkou Ludmilou, studující zde medicínu v Leningradě.³⁵⁰ Byla stále v kontaktu se svými přáteli a bývalými kolegy jejího manžela. Byla aktivní ve spolku zahrádkářů, členkou vlastivědného muzea okresu hořického a členkou Československého Červeného kříže.³⁵¹

Eleonora ve svém stáří kladla větší důraz na dodržování rodinných tradic, ctění významných událostí a výročí. Během svého stáří zachovávala důstojnost a noblesu, typickou pro kulturní elity Československé republiky. Každou návštěvu hostila pohoštěním ve slavnostním porcelánu. Chodila pravidelně do kostela a v pozdním stáří svůj čas věnovala časté modlitbě. Rodina ji při příchodu oslovovala „*ruku líbám, mamičko*“.³⁵² Doma se chvílemi hovořilo francouzsky a četl se francouzský týdeník *Paris*

---

³⁴⁷ Eleonora se dožila 91 let a zemřela v 21. 4. 1961, Soukromý archiv Heleny Poche, parte Eleonory Mráčkové.

³⁴⁸ Mileně Mendlové se 2. 2. 1948 narodila dcera Ludmila (Soukromý archiv Heleny Poche, osobní dotazník národního zdraví NVP)

³⁴⁹ Soukromý archiv Heleny Poche

³⁵⁰ *Tamtéž.*, cestovní příloha k občanskému průkazu, 16. 5. 1974

³⁵¹ *Tamtéž.*, členské průkazy.

³⁵² Ačkoliv paní Poche, vnučku Eleonory Mendlové, dělil od babičky generační rozdíl, vzpomíná na ni s nostalgii a jako na úctyhodnou ženu. (Výpověď Heleny Poche, Praha 2018.)

Match.³⁵³ Všichni členové rodiny francouzštinu dobře ovládali, čemuž napomáhala udržování kontaktu s Eleonořinou sestrou, "*tetou Stanou*", a jejími dětmi, žijícími ve Francii.

Eleonora Mendlová ke konci svého života utrpěla zlomeninu stehenní kosti v krčku, a v důsledku tohoto zranění nemohla do své smrti chodit. Doma se o ni starala nejmladší dcera³⁵⁴, Milena, tou dobou provdaná za Bohumila Procházku.³⁵⁵ Eleonora zemřela ve věku 86 let, 19. dubna 1979.³⁵⁶ Na jejím parte stála slova: „*Její život byl naplněn láskou k rodině a obětavou prací pro všechny, kdo její péči potřebovali.*“³⁵⁷

---

³⁵³Výpověď Heleny Poche. Praha 2018.

³⁵⁴Nejstarší dcera, Elenka, zemřela kvůli nádoru na mozku 30. ledna 1976. Její matka ji tedy přežila o tři roky. (Soukromý archiv Heleny Poche, parte Elenka Mendlová)

³⁵⁵Bohumil Procházka byl aktivní v komunistické straně, svoji tchýni, Eleonoru Mendlovou, spíše přehlížel a neměl pochopení pro její „staromilství“. (Výpověď Heleny Poche, Praha, 2018)

³⁵⁶Zemřela v nemocnici Bubeneč, Chittussiho 1108, Praha 6. (Výpověď Heleny Poche, Praha, 2018)

³⁵⁷Soukromý archiv Heleny Poche, Parte Eleonory Mendlové, pohřeb se uskutečnil v krematoriu ve Strašnicích

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat život manželky českého historika Bedřicha Mendla, Eleonory Mendlové, na základě historických pramenů, především využitím bohatého fondu uloženého v archivu rodiny Mendlových. Rodinný archiv nyní spravuje vnučka paní Eleonory, Helena Poche. Významně mi pomohla také odborná literatura. Čerpala jsem především z knih, které popisovaly ženské emancipační hnutí na konci 19. století a v 1. polovině století 20.³⁵⁸ Fundament práce spočíval v práci s ego-dokumenty (deníky, korespondence, zápisky). Přínosem pro moji práci byla i metoda tzv. oral history, mnoho cenných informací mi tak poskytla vnučka Eleonory Mendlové, paní Helena. Rodinný archiv nebyl ucelený ani chronologicky uspořádaný, což poněkud ztěžovalo bádání. Pozitivem zůstává, že jsem měla k dispozici jedinečné a dosud nezveřejněné historické prameny.

V úvodu své práce jsem předpokládala, že se do osudů paní Eleonory promítne sociokulturní prostředí i dramatické události 20. století. Tato hypotéza se potvrdila. Zajímavé bylo, do jaké míry se události vnější zapsaly do osobního života paní Eleonory i do života manželů Mendlových.

Eleonora Mráčková pocházela ze středostavovské pražské rodiny. V jedenácti letech byla poslána k příbuzným do Prahy, aby se zde připravila na další studium v tehdy prestižním ústavu Minerva. Mladé dívky se stýskalo po rodičích a sestřích, což je patrné z její korespondence. Rodina Mráčková byla movitá a zakládala si na svém římsko-katolickém náboženském vyznání. Všechny tyto zmíněné skutečnosti byly důležité pro vztah rodiny Mráčkových k budoucímu manželovi Eleonory Bedřichu Mendlovi.

Eleonora Mendlová úspěšně absolvovala gymnázium Minerva a byla přijata na filosofickou fakultu, obor dějepis-zeměpis. To bylo pro dívku v této době neobvyklé. Studium Eleonora Mráčková zvládala dobře, byla společenská a inteligentní a nepostrádala šarm. Z jejích zápisků je patrné, že zaujala mnohé muže, mezi nimi i profesora historie Josefa Pekaře. Na filosofické fakultě se Eleonora seznámila se svým budoucím mužem Bedřichem Mendlem. Z ego-dokumentů mladé studentky Mráčkové

---

³⁵⁸Viz. kapitola: B. Literatura.

překvapivě vysvětluje, že drama I. světové války a vznik Československé republiky bylo pro ni v této době téma pouze okrajové.

Silné emoce lze vystopovat v zápiscích a korespondenci v období, kdy se Eleonora rozhodla provdat za Bedřicha Mendla a představila jej své rodině. Bedřich Mendl byl nemajetný mladý historik židovského původu, který podporoval vznik Československa. Příslušníci rodiny Mráčkových neschvalovali Eleonoře odchod z univerzity ani volbu životního partnera. Tato rodinná epizoda poměrně plasticky ukazuje na problém antisemitismu v době první republiky. Bedřich Mendl nebyl ortodoxním židem, měl pouze židovský původ. Pro uskutečnění svatebního obřadu v římskokatolickém kostele byl Bedřich Mendl pokřtěn a přijat za člena katolické církve. Tímto aktem Bedřich Mendl vyjádřil úctu ke své budoucí ženě a zmírnil osten její rodiny vůči své osobě.

Eleonora se po sňatku odstěhovala do malého města v Podkrkonoší, do Hořic. Bedřich Mendl zde získal místo učitele dějepisu a zeměpisu na obchodní akademii. Manželům se narodily tři děti, syn Dušan a dcery Eleonora a Milena. Eleonora byla velmi činná, zvládla péči o tři malé děti a zároveň pomáhala svému manželovi v jeho historickém bádání / příprava článků pro tisk, korektury, drobné redakční práce/. Bedřich Mendl později často pobýval pracovně mimo domov. Manželé si intenzivně psali, jejich vzájemná korespondence, do které jsem měla možnost nahlédnout, odráží hluboké porozumění jak osobní, tak pracovní.

Stupňující se antisemitismus, finanční těžkosti a ztráta zaměstnání způsobily Bedřichu Mendlovi deprese, které vedly v roce 1940 k jeho sebevraždě. Zachoval se dopis na rozloučenou, který Bedřich Mendl adresoval své ženě Eleonoře. Z dopisu není patrná primární příčina ukončení života, jen hluboká lítost a beznaděj. Situace paní Eleonory nebyla lehká, ztráta milovaného manžela byla pro ni velmi bolestná. Paradoxem zůstává, že smrt Bedřicha Mendla z rodiny sňalo židovské stigma.

V těžkých dobách podpořily Eleonoru především její děti. Paní Eleonora se soustředila na vědeckou pozůstalost svého manžela, podařilo se jí například vydat *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*. Dokončila i další manželovy práce a příspěvky, v čemž jí pomohly dříve nabyté zkušenosti ze vzájemné spolupráce.

Nejen profesní dráha jejího manžela Eleonoru Mendlovou aktivně zaměstnávala. Dosvědčila svou hlubokou lidskost a empatii, když později pomáhala svým židovským

příbuzným připravit se na transport. Patrné je to zejména s pomocí příprav manželů Friedových roku 1942.

Události „Vítězného února“ se v osobních vzpomínkách explicitně nepromítají. Naopak stále více se projevuje životní styl Eleonory Mendlové, který nerefletoval nadšení pro budování socialistické společnosti.

Sestra paní Eleonory, Konstantina, se provdala do Francie a část příbuzných se přestěhovala za ní. Rodina Mendlových se usadila v Praze. Mendlovi často mluvili doma francouzsky, četli francouzský tisk, pokud byl k dostání, i francouzskou literaturu. Eleonora Mendlová navštěvovala římskokatolické bohoslužby, modlila se a neztratila svůj osobitý šarm dámy z první republiky. Je až paradoxní, jak vysvítá z korespondence v rodinném archivu, že paní Eleonora děti zdravily: „*Ruku libám, mamičko!*“ Ke sklonku svého života byla paní Eleonora po zlomenině stehenní kosti imobilní, velkou část péče převzala její dcera Milena a vnučka Helena. Eleonora Mendlová zemřela roku 1979 a byla pohřbena na hřbitově u kostela svatého Matěje v Dejvicích. Eleonora Mendlová měla bezpochyby velkou zásluhu na tom, že dílo jejího manžela Bedřicha Mendla bylo i nadále připomínáno. Některé manželovy historické práce paní Eleonora fundovaně dokončila.

Tato diplomová práce si kladla za cíl zmapovat životní příběh Eleonory Mendlové. Tento příběh více či méně reflektoval sociokulturní prostředí a historické události dané doby. Jisté fenomény se částečně daly předvídat, např. emancipace žen na přelomu 19. a 20. století, antisemitismus v době II. světové války. Mě osobně překvapil silný společenský antisemitismus již v době první republiky, o to více si vážím skutečnosti, jak tomuto jevu paní Eleonora dokázala čelit. Návrat k noblese a společenskému stylu první republiky (bez výrazných finančních prostředků) byl svéráznou odpovědí na dny budování socialismu a následné normalizace.

Životní příběh Eleonory Mendlové tak mapuje nejen jednotlivé události jejího života, ale je i příkladem tolerance, nezištné pomoci a stálosti v přijatých hodnotách.

Seznam zkratek

AAV ČR - Archiv Akademie věd České republiky

Archiv UK - Archiv Univerzity Karlovy

UK – Univerzita Karlova

ČVUT – České vysoké učení technické

ČKD - Československý svaz protifašistických bojovníků

Prameny a literatura

Archivní prameny

Soukromý archiv Heleny Poche

Archiv Akademie věd České republiky

- fond Bedřich Mendl
- fond Jaroslav Werstadt

Archiv Univerzity Karlovy

- fond Filozofická fakulta, Osobní složka Bedřicha Mendla
- fond Filozofická fakulta, Katalogy posluchačů Filozofické fakulty UK

Literatura

- BAHENSKÁ, Marie, MUSILOVÁ, Dana a HECZKOVÁ, Libuše. *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2011. 282 s. ISBN 978-80-86829-79-1.
- BOLOGNE, Jean Claude. *Svatby: dějiny svatebních obřadů na Západě*. Překlad Barbora Chvojková. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 1997, ©1996. 390 s. Garuda; sv. 5. ISBN 80-7207-054-1.
- BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 506 s. ISBN 80-244-0248-3.
- CICHÁ, Kateřina. *Bedřich Mendl (1892-1940): Život a dílo*. Liberec, 2016. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.
- ČERVINKA, František. *Boje a směry českého studentstva na sklonku minulého a na počátku našeho století*. 1. vyd. Praha: SPN, 1962. 277 s. Práce z dějin University Karlovy

- DEMETZ, Peter. *Praha černá a zlatá: výjevy ze života jednoho evropského města*. Překlad Zdeněk Hron. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 2004. 545 s. ISBN 80-7260-104-0.
- *Documenta Pragensia*. Praha: Scriptorium, [1981]- . ISSN 0231-7443
- DOLEŽALOVÁ, Eliška. *Česko-vlámské vztahy v architektuře, 1850-1900*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta.
- FERGUSON, Niall. *Nešťastná válka*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2004. 487 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-86569-56-X.
- FRANKL, Michal. *Emancipace od židů! český antisemitismus na konci 19. století*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007. 403 s. ISBN 978-80-7185-882-9.
- FRIEDRICH V.. *Ze zimního království: Dopisy Friedricha Falckého královně Alžbětě z let 1619-1620*. Praha: B. Kočí, 1919. 44 s., 2 l. Naše vzpomínky. Sbíрка příležitostných; [Sv.] IV. Umělecké snahy; Sv. 198.
- GEBHART, Jan, ed. a ŠEDIVÝ, Ivan, ed. *Česká společnost za velkých válek 20. století: (pokus o komparaci)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. 312 s. ISBN 80-246-0742-5.
- GILBERT, Martin. *Dějiny dvacátého století*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005- . sv. ISBN 80-7106-401-7.
- GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. Utváření Evropy; sv. 10. ISBN 80-7106-396-7.
- HANÁKOVÁ, Petra et al. *Vývlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství, 2015. 512 stran. Post; 14. svazek. ISBN 978-80-7419-096-4.
- HANZAL, Josef. *Josef Pekař: život a dílo*. V Praze: Karolinum, 2002. 263 s. ISBN 80-246-0275-X.
- HAVRÁNEK, Jan et al. *Dějiny Univerzity Karlovy*. III, 1802-1918. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, ©1997. 390 s. ISBN 80-7184-320-2.

- HAVRÁNEK, Jan, *Bedřich Mendl, průkopník studia dějin expanze Evropy*. In: Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997. s. 41-45.
- HLAVAČKA, Milan, et al. *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*; I Praha : Historický ústav Akademie věd České republiky, 2014. ISBN 978-80-7286-218-4.
- HNILICA Jiří, Francouzština v životě Eleonory Mendlové. Ke vzdělávání dívek v době první republiky. In: *Gender History – to přece není nic pro feministky*. Tomáš Jiránek – Karel Rýdl – Petr Vorel (eds.), Pardubice, Univerzita Pardubice, 2017, s. 321-333. ISBN 978-80-7560- 088-2.
- HONZÁKOVÁ, Albína, ed. *Československé studentky let 1890-1930: Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. V Praze: Ženská a národní rada a spolek Minerva, 1930. 331 - [15]
- HORSKÁ, Pavla et al. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. 474 s., [8] s. barev. příl. Pyramida. Panorama světových dějin. ISBN 80-7038-011-X.
- KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948-1960). Část první*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 313 s. Česká společnost po roce 1945; sv. 3. ISBN 978-80-7285-079-2.
- KAZBUNDA, Karel a KUČERA, Martin, ed. *Stolice dějin na české univerzitě v Praze 1914-1918. Část IV., Jaroslav Goll a Josef Pekař ve víru války světové*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2000. 220 s. ISBN 80-7184-992-8.
- KLÍMOVÁ, Jarmila. *Reforma středního školství v roce 1908. Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání: sborník referátů z konference konané ve dnech 24. - 25. června 1999 v Jičíně*. Semily: Státní oblastní archiv, 2000
- KOVAŘÍK, Jiří a ŠMOLKA, Petr. *Současná rodina: problémy - konstanty - proměny - naděje*. Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 1996.

- KUČEROVÁ, Vlasta. *K historii ženského hnutí v Čechách: [Amerlingova éra]*. Brno: Ženská revue, 1914. 143, [1] s.
- KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. II, Od počátků pozitivistického dějepisectví na práh historiografie marxistické*. 1. vyd. Praha: SPN, 1978. 501, [2] s. Vysokoškolské příručky. Knižnice zákł. historických děl.
- LENDEROVÁ, Milena, DOUŠOVÁ, Hana a JIRÁNEK, Tomáš. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. 1. díl, Dějiny hmotné kultury*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001. 148 s. ISBN 80-7194-414-9.
- LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 853 s. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.
- LENDEROVÁ, Milena, HALÍŘOVÁ, Martina a JIRÁNEK, Tomáš. *Vše pro dítě: válečné dětství 1914-1918*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2015. 277 s. ISBN 978-80-7432-499-4.
- LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.
- LENDEROVÁ, Milena. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. II. díl, Život všední a sváteční / Milena Lenderová ... [et al.]*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií, 2005. 180 s. ISBN 80-7194-756-3.
- LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století. II*. Vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3540-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. Studijní texty; sv. 3. ISBN 80-86429-19-9.
- MENDL, Bedřich a MENDLOVÁ, Eleonora, ed. *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských*. V Praze: Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické

práce, 1947. 111-[ii] s. Publikace Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce.

- MÍŠKOVÁ, Alena, PAĎOUREK, Jan. *Bedřich Mendl 29.srpna 1892-28.září 1940*. In: Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997. s. 9-17.
- Nekrolog Konstantina Mráčka, *Národní politika*, 1931, č. 49.
- NEUDORFLOVÁ, Marie L., ed. *Charlotta G. Masaryková: sborník příspěvků z konference ke 150. výročí jejího narození, konané 10. listopadu 2000 [v Praze]*. 1. vyd. Praha: Masarykův ústav Akademie věd ČR, 2001. 246 s., xvi s. obr. příl. ISBN 80-86495-03-5.
- NOVÁK, Pavel a kol. *Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova devatenáctého a první poloviny dvacátého století*. Vyd. 1. Praha: Národní zemědělské muzeum Praha, 2007. 341 s. ISBN 978-80-86874-06-7.
- PÁNKOVÁ, Markéta, MORKES, František a MATYÁŠOVÁ, Alena. *Vzdělávání dívek v Čechách*. 2., upr. vyd. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2008. 35 s. ISBN 978-80-86935-06-5.
- PÁTKOVÁ, Hana. *Editor na cestách. Sonda do každodennosti archivních badatelských cest ve dvacátých a třicátých letech 20. století*. In: Archivní časopis 50, 2000, č. 3. s. 146-154.
- PEKAŘ, Josef a HANZAL, Josef, ed. *Deníky Josefa Pekaře: 1916-1933*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000. 197 s. Historica. ISBN 80-7021-419-8.
- PEŠEK, Jiří, ed. a LEDVINKA, Václav, ed. *Žena v dějinách Prahy: sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro gender studies 1993*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 1996. 436 s. ISBN 80-902151-1-4.
- PETRÁŇ, Josef. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze: (do roku 1948)*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1983.

- PETRŮV, Helena. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*. Vyd. 1. Praha: Sefer, 2000. 175 s. Knižnice Institutu Tereziánské iniciativy; sv. 1. ISBN 80-85924-25-0.
- PRAŽÁK, František. *České dítě*. První vydání. V Praze: Melantrich, 1948. 326-[II] s.
- PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 601 s. ISBN 80-7194-920-5.
- RAJZLOVÁ, Eva. *Bedřich Mendl (1892-1940). V obraze své rodinné korespondence*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta.
- SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*. Praha: Národní technické muzeum, 2006. 391, iv s. Práce z dějin techniky a přírodních věd, sv. 10. ISBN 80-7037-152-8.
- SMĚŘIČKOVÁ, Helena aj. *První české dívčí gymnázium 1890-1990: sborník ke 100. výročí založení*. Praha: Ústř. ústav pro vzdělávání pedagog. pracovníků, 1990. 236 s.
- ŠALDA, F. X. *O Josefovi Pekařovi, historikovi a politikovi*. Praha: Společnost F.X. Šaldy, 1994. 11 l.
- ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 492 s. Česká historie; sv. 7. ISBN 80-7106-274-X.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Irena, SOCHOROVÁ, Ludmila a SECKÁ, Milena. *Ženy rodiny Náprstkovy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2001. 252 s., [24] s. obr. příl. Ecce homo; sv. 3. ISBN 80-7203-354-9.
- TOMEŠ, Josef, ed. *Ženy ve spektru civilizací: (k proměnám postavení žen ve vývoji lidské společnosti)*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 70 s. ISBN 978-80-7419-009-4.

- Tvar: literární týdeník. Praha: Československý spisovatel, 1990- . ISSN 0862-657X.
- URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1982. 690 s., lxiv s. obr. příl. Členská knihnice.
- *Výroční zpráva soukromého gymnasia dívčího spolku Minervy v Praze*. Soukromé gymnasium dívčí spolku Minervy. V Praze: Nákladem spolku Minervy, 1903-1917. ISSN 1803-1323.

Internetové zdroje

- Archivní katalog. Sběrka matrik. Praha VI-Vyšehrad. *Archiv hlavního města Prahy*. [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalinkxid=FADCC9A16C294457B584D487CAC781CA&scan=239#scan239>
- Neznámí hrdinové: Ptáky smrt neděsí. *Česká televize* [online]. 2010 [cit. 2018-06-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10204458965-neznami-hrdinove/210452801390016/> .

Seznam příloh

Příloha 1 – přepis zápisu deníku *Historie jedné lásky* od Eleonory Mendlové

(Soukromý archiv Heleny Poche)

Příloha 2 – přepis dopisu L. Hurkové ze studia na Minervě

(Soukromý archiv Heleny Poche)

Příloha 3 – přepis poslední vůle Bedřicha Mendla

(AAV ČR, fond Bedřich Mendl, i.č. 1, k. 1. - dopis na rozloučenou)

Příloha 4 – přepis dopisu Eleonory Mendlové adresován dceři Mileně.

(Soukromý archiv Heleny Poche)

Příloha 5 – přepis úvodu *Regest* od Eleonory Mendlové

(AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21. i. č. 672 – Linhartová Milena.)

Příloha 6 - Index Eleonory Mendlové

(Soukromý archiv Heleny Poche)

Příloha 7 – Rodokmen

(Soukromý archiv Heleny Poche)

Příloha 8 - *Parte Eleonory Mendlové*

(Soukromý archiv Heleny Poche)

Příloha 9 - hrobka na hřbitově sv. Matěje

Přílohy

Příloha 1

Praha, 27. června 1915

Zápis od Eleonory Mendlové z deníku Historie jedné lásky. Datum zápisu je 27. června 1915, ale pisatelka vzpomíná na doby minulé – na počátek první světové války.

Nepsala jsem několik dní, Bože, poněvadž Ty jsi se vrátil z vojny domu a mně zdálo se zbytečné vzpomínati na to, co bylo před rokem. Ale dnes za druhého nedělního odpoledne chci psát dále, více pro sebe Tebe.

Černošice menší, vilové město, ošklivé, povrchní vily, průměrná krajina, krásné oděné ženy a muži nepochopitelně zaostalí. Vše to mě zaráželo první čas. Jedinou vzpruhou a potěšením mně byly procházky k Zbraslavi se vzpomínkami na poslední výlet, na Pekaře, ostatní účastníky a časté rozhovory o Šustovi a jeho cizině. Pak přišla válka, úžas a překvapení, že něco tak velkého, děsivého přeruší, náš pokojný život, bezmezný soucit s mobilizovanými mužstvem a plačícími ženami, velký strach o naši kulturu – to byly mé dojmy prvých dnů. Jsem úplně upřímná a vidíš, že jsem tehdy úplně zasloužila to Tvé „ale vždyť je to nesmysl“, kdy jsem mluvili o politice a já vyprávěla své názory. Neviděla jsem ve válce nic víc než zabíjení lidí a ničení kultury i teprve později jsem si uvědomila pravý význam války a žila jsem intensivně nadějemi našeho národa. Nevím vůbec jak se utvářel onen přechod, ale dál se pouze mnou, nezávislý na cizích vlivech. V prvním dojmu hrůzy a trochu počala jsem se bát také o Pekaře, laskat fotografie, které mě Černošic zaslal, a myslet bezustání na něho, oč jsem věděla, že je starší a není vůbec voják. Tvůj lístek mi připomněl Tebe, věděla jsem, žes na srbských hranicích, vystaven nebezpečí, politovala jsem Tě, ale nebála jsem se mnoho o Tebe. Je mi tak divné, že v létě jsem měla větší strach o Fišera, Tuskanyho a jiné než o Tebe, který si mi byl vědomě milejší. A ještě na podzim při Tvém odvodu jsem se nestrachovala o Tebe, tak jako o jiné hochy – měla jsem u Tebe vždy dojem něčeho tak jasného a samozřejmého, že jsem se domnívala, že si pomůžeš sám. Že se Ti nemůže nic stát.

Soukromý archiv Heleny Poche

Příloha 2

Praha-soukromé gymnázium Minerva, hodina Českého jazyka, 20.2.1905

Do příloh přikládám úsměvný dopis ze studia na Minervě. Pisatelem je Eleonořina spolužačka L. Hurková. Eleonora Mendlová byla nemocná a její spolužačka v dopise vypráví, co se děje ve škole v době její nepřítomnosti.

Milý Láliku!

Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Doufám, že tě to psaní napolo uzdravenou zastihne. Moc se nám po Tobě stýská. Zvláště Evě a mně po Tvé hezké tvářičce, která tak často se na nás škaredí. Včera (to jest úterý) jsi zde měla býti. Ve třídě bylo před náboženstvím rozlito asi 30 lahvíček voňavek. Lanka si přinesla ještě k tomu jódovou tinkturu. Slečna Honzáková se nám smála, jen Fantovou napomínala, aby nebyla prostořeká. Fantka to se ví se náramně hlasitě ohradila. Páter přišel, zafuněl a povídá: „Hm, tady jsou cítit rozličné vůně. Na čí pak návod to bylo?“ Ale potom už mlčel. Dnes jsme měly latinskou komponu. Byla ukrutně dlouhá. Máme také fysiku a z toho je strašný strach po celé třídě. Jo, na něco jsem zapoměla. Po náboženství, když jsme otevřeli třídu, na chodbě říkaly: „Libá vůně vychází z tercie!“ Nu tak jsem tě snad spravila o všem. Moc se na Tebe těšíme. Eva vzdychá a chodí celá ztrápená. Všichni Tě zdravíme a líbáme. Lalkom, pošli po Hančí nám také nějaké psaní. L. Hunková, E. Bělohoubková, L. Zábová, tvá nehodná přítelkyně, Anuška Pitková, Dufková Lida.

Douška. Když přišel páter potom do I. Třídy povídal: „Tady je taky zápach.“ Víš, holky před náboženstvím strčily lahvičku do jiných tříd, aby, kdyby páter prohlížel, nic nenašel.

Soukromý archiv Heleny Poche

Příloha 3

Praha, 24. září 1940

Poslední vůle Bedřicha Mendla, určená rodině, přátelům a příznivcům.

Ježto nevidím dále možnosti, abych se ctí žil ve své vlasti, odcházím dobrovolně na onen svět, prose Boha, aby mi odpustil. Děkuji své ženě za všechnu její lásku a hrdinskou obětavost, děkuji svým dětem. Děkuji přátelům, kteří při nás stáli, nejvíce Milce, vzpomínám své sestry a švagra.

Nemám majetku mimo dvě pětiny stavebního losu v Živn. bance a část klenotů deponovaných v Živn. bance (část je ženina). Všechno zařízení bytu atd. náleží ženě. Mám dědictví po matce, jehož projednávání vede Dr. Fáček. Všechnu tuto trošku majetku odkazuji své ženě.

Prosím o prominutí své příznivce a přátele, kteří usilovali o provedení mé arisace, že snad křívím jejich záměry. Jsem na konci svých sil, nemohu již déle přihlížeti ústrkům, jež pro mne musí trpěti má rodina. Má poslední myšlenka bude náležiti vlasti a národu. Pohřeb budiž co nejprostší, mým přáním jest, aby popel můj byl rozhozen po milované české zemi.

Lalko a děti, Bůh Vás opatruj!

AAV ČR, fond Bedřich Mendl, i.č. 1, k. 1. - dopis na rozloučenou

Příloha 4

Měchenice 4.7.1942

Eleonora Mendlová píše dopis své dceři Mileně, kde vypráví odchod rodinných příbuzných do transportu.

Milá Milunko,

maličko času uplynulo od posledního lístku, který jsem Ti společně s Friedovými napsala a jaké mně události dojmů a zármutku zatím jsme prožili! Šla jsem tehdy k Friedům a stále mi něco říkalo, abych Tobě napsala společně s nimi lístek. A tak jsme psali a ještě jsme byli tak veselí a spokojení, jen nás trápila myšlenka na ubohou tetu Hermínu, která byla určena do transportu a které jsme obě pomáhaly balit. Když jsem je pak v nejlepší náladě na večer opouštěla, netušila jsem, že už také nad nimi visí Damoklův meč. Krátce po mém odchodu dostali také na rychlo povolání do transportu. Hned telefonovali pro Elenku a já jsem tam pak byla od 8hod ráno a balili jsme ještě s mnoha pomocníky celý pátek a sobotu ráno. Dnes v poledne odjeli na výstaviště. Teta i strýc byli velmi stateční, ale přesto to bylo neobyčejně smutné a dojemné loučení. S tetou Hermínou jsme se také rozloučili, u té je snad ještě smutnější to, že Anička nesmí odjet s ní a tak odchází ta 83letá stařenka sama do světa.

Nyní o pracovním úřadě. Ačkoliv jsem měla tolik práce přece jsem dvakrát zašla na prac. Úřad, ale s nevalným výsledkem. Je prý tam tisíce žádostí, které musí postupně přijmout, nyní potvrzují pouze žádosti velkých firem jako Škoda – teprve pak přijde na řadu serie menších firem a pak teprve soukromníci. Poněvadž jsi v kategorii poslední, nutno mít trpělivost, vyrozumění prý dojde poštou. Dnes (v sobotu) odpoledne jsme s Elenkou odjely do Měchenic a tady odpočíváme po smutných a namáhavých dnech. Líbí se nám tu nesmírně, nové růže krásně kvetou, letos je mnoho malin a rybízu a angreštu, také pěkné kedlubny máme. Ale budeme muset asi popustit alespoň část vily. Nu, co dělat! Dušan napsal nadšený lístek z Kutné Hory, jsou prý skvěle hoštěni u nějaké soudního rady a mají se báječně. Zdá se, že ty koláče zatlačily chrám sv. Barbory do pozadí! Nyní budu v Měchenicích a napíšu Ti, jestli nám to zaberou nebo ne. Měj se, hezky, děkuji za dopis a za lístky. Měj se hezky a piš nám

Mamička

Soukromý archiv Heleny Poche

Příloha 5

Eleonora Mendlová sepsala úvod k vydání dalšího díla Regest.

Dílo prof. Bedřicha Mendla, které dokončila PhDr. Milena Linhartová, měla bouřlivou a smutnou minulost. Po roce 1920 začal Bedřich Mendl hromadit listinu k listině, jezdil po našich i cizích archivech, opisoval a fotografoval. Položil tehdy základy k fotografickému archivu bohemik, který tehdy byl úplně novum v Praze a jenž čítá tisíce kusů.

Nikdo nevěděl, co hitlerovská soldateska udělá a jak poničí pracně nashromážděný materiál. Byl to čas plný úzkosti. Vzpomínám si, s jakými obavami chodil můj muž kolem oken Klementina a říkal: „Práce celého mého života je tam uzavřena a Bůh ví, jak se s ní shledám“. Tenkrát nedopadlo to ještě nejhůře. Po čase přestěhovali Němci nešetrně a překotně celý ústav na Vinohrady. Vše bylo naházeno bez ladu a skladu, ale pečlivé ruce vědců uvedly zase vše do pořádku a práce se rozbíhala dále. Bohužel hitlerovská zloba krutě doléhala na Českou zemi a mnoho dobrých lidí zahubila. Bedřich Mendl byl jednou z prvních obětí. Z úřadu byl propuštěn a Regesta šťastně nalezena a srovnána přestěhovala se k nám domů. Autor našel vlídné přístřeší pod ochranou střechem Zemského archivu a také do Historického ústavu občas mohl zajít. Pracoval pilně do posledních hodin svého života a v rukopise Regest zanechal mnoho cenných pokynů pro svého pokračovatele. Po jeho smrti nastala pro Regesta hrozná doba, byla štvána z místa na místo a nikde dlouho nespočinula. Právě v den skonu profesora Mendla zabíral Historický ústav německý ředitel Schreiber, který prohlásil, že Karel IV. byl německý císař a proto Regesta budou převzata do Berlína: Do nás jakoby nůž vrazil. Profesor Šusta mi vzkázal, abych Regesta hleděla zachránit stůj co stůj. Stěhovala jsem je tedy s dětmi pracně svazek po svazku do našeho venkovského domečku. Ale Němci počali zabírat Povltaví a tak zase honem s Regesty do Prahy, ovšem ne k nám, kde jsme denně čekali prohlídku, ale k mé sestře. Obětavý posluchač Miroslav Hrdlas nabídl, abychom spolu Regesta opsali, aby se aspoň v opise zachovala pro českou vědu. A tak jsme opisovali a opisovali. Ale konce nevidět jako bys horu přenášel. Tehdy právě přišel rozkaz odevzdat Regesta do Historického ústavu Němcům. Byla jsem zoufalá, ale osvědčilo se přísloví, že v nouzi poznáš přátelé. Doc. Roubík a dr. Linhartová mi poradili, abych do ústavu odevzdala jen pár bezvýznamných fasciklů. Sama jsem Schreiberovi obětavě a statečně předložila jako celou pozůstalost. Do ústavu odevzdala jsem jen část

materiálů ostatní svazky jsem stále raději schovávala doma. Ke konci války jsem fascikly opět stěhovala a sice do krytu, který laskavě nám poskytl dr. Jan Morávek ve sklepeních pražského hradu. Němci pak časem sami opustili hroznou myšlenku odvézt Regesta do Berlína a fascikly mohly zůstat v Praze. Po čase byla doktorka Linhartová pověřena dokončením.

Po válce se Regesta konečně po dlouhém putování vrátila zase do svého domova, do historického ústavu. Nyní po dlouhé době vychází opět další svazek pečlivě doplněný dr. Linhartovou. Tak v pohnutém osudu tohoto díla zračí se nejeden tragický osud.

AAV ČR, fond Bedřich Mendl, k. 21. i. č. 672 – Linhartová Milena.

Obrazová příloha

Podobizna majitele.

Vlastnoruční podpis majitele:
Mendlová Eleonora

Seznam přednášek,
(Index lectionum)

do kterých byl zapsán jako řádný posluchač
(*quas se frequentaturum rite professus est*)

Mendlová Eleonora

Rodiště (oriundus): *Praha*

Otec (pater): *Louisekova Marie*

Legit.

Zapsán
(Inscriptio)

na fakultě: *filosofické*
(in facultate)

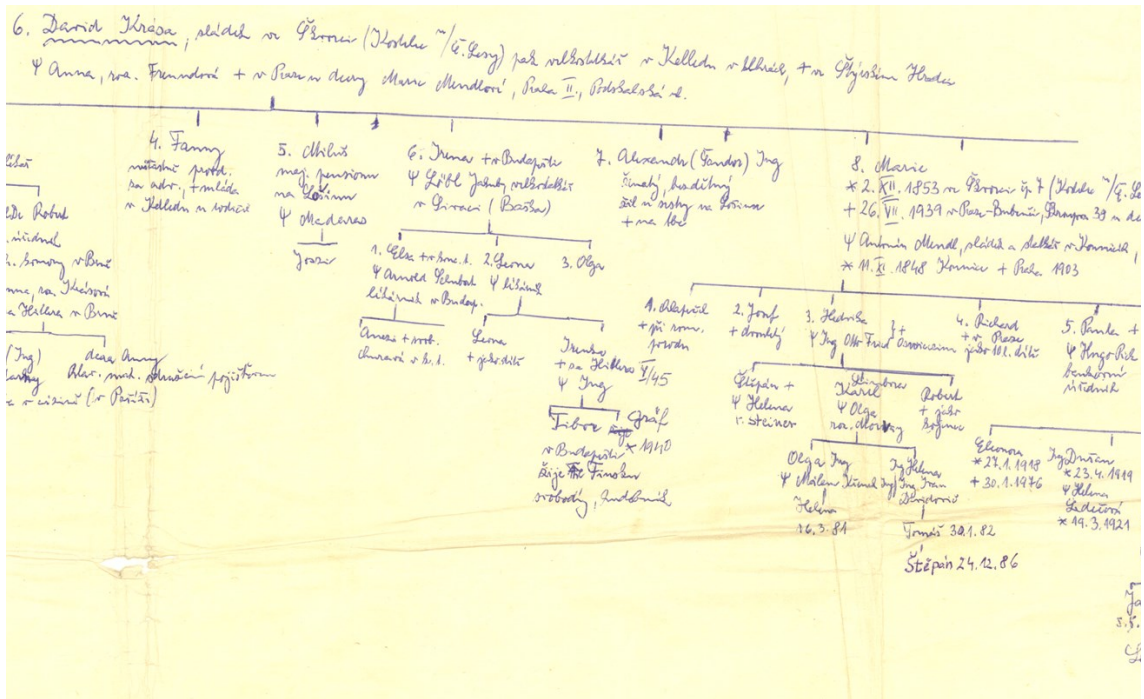
c. k. české university Karlo-Ferdinandovy
v Praze
(c. r. universitatis Carolo-Ferdinandae bohemicae
Pragensis)

Dne (die) *12. 11. 1912*

Mendlová
kvestor (quaestor)

Příloha 6: Index Eleonory Mendlové, Soukromý archiv Heleny Poche, autor: Anežka Hošková

Příloha 7: Rodokmen. Soukromý archiv Heleny Poche, autor: Anežka Hošková

Hluboce zarmoucení oznamujeme, že nás navždy opustila
naše drahá maminka, babička a prababička, paní

Eleonora Mendlová

rozená Mráčková,
vdova po univ. prof. PhDr. Bedřichu Mendlovi.

Zemřela tiše dne 19. dubna 1979 v 11 hodin v 86. roce svého věku.
Její život byl naplněn láskou k rodině a obětavou prací pro všechny,
kdo její péči potřebovali.

Rozloučíme se s ní ve středu 25. dubna 1979 v 10.15 hodin
v malé obřadní síni krematoria v Praze - Strašnicích.

Ing. Dušan Mendl
syn

Helena Mendlová
snacha

Někrasova 6
Praha 6

Milena Procházková
dcera

MUDr. Ludmila Radochová
Helena Procházková
vnučky

Janiček Radocha
pravnuček

Puškinovo 11
Praha 6

Pohřební služba, podnik hl. m. Prahy, Praha 1, Staroměstské nám. 10, tel. 617 51 až 617 55
Vytiskly Středočeské tiskárny, n. p., provoz 07, Praha 2, Lípová 6

Příloha 8: *Parte Eleonory Mendlové.* Soukromý archiv Heleny Poche, autor: Anežka Hošková

Příloha 9: Rodinná hrobka. Hřbitov sv. Matěje, Praha – Dejvice, autor: Helena Poche